

04 Tanzania:
Selskaper snyter
staten for skatt

08 Bistand:
Norge dobler
til Vest-Balkan

36 Portrett:
Musikkens
øreåpnere

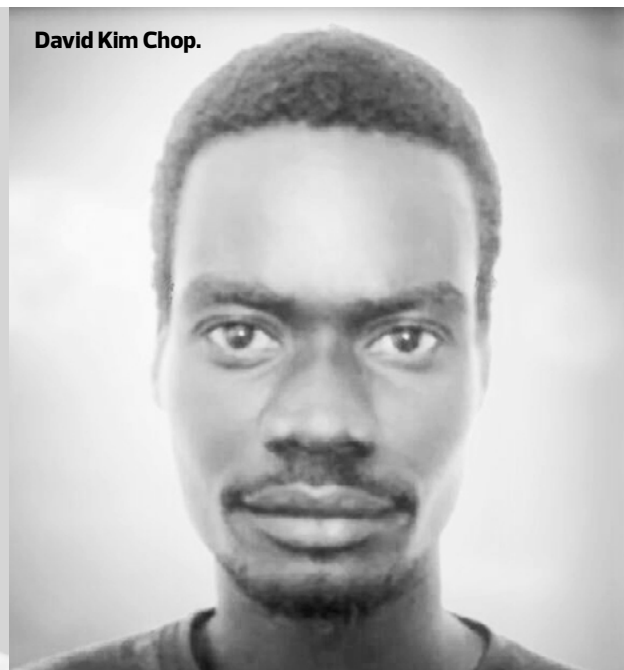
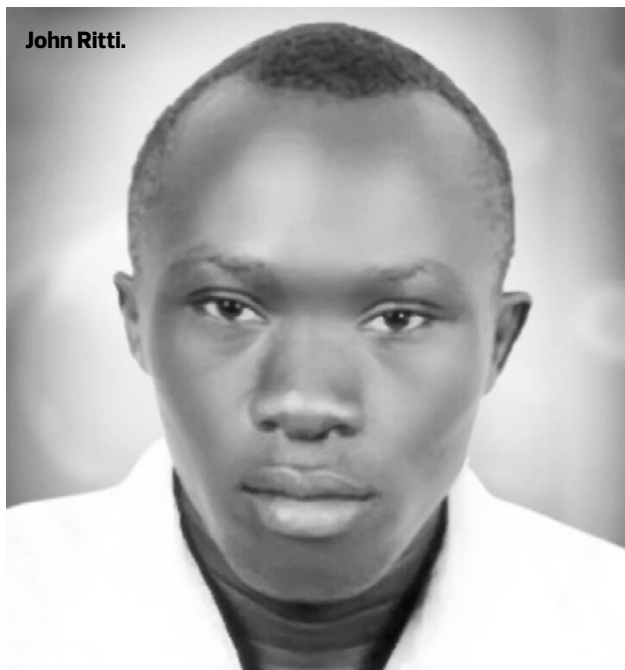
Er det best å ha
et kaldt hjerte?
Side 20

BISTANDS AKTUELT

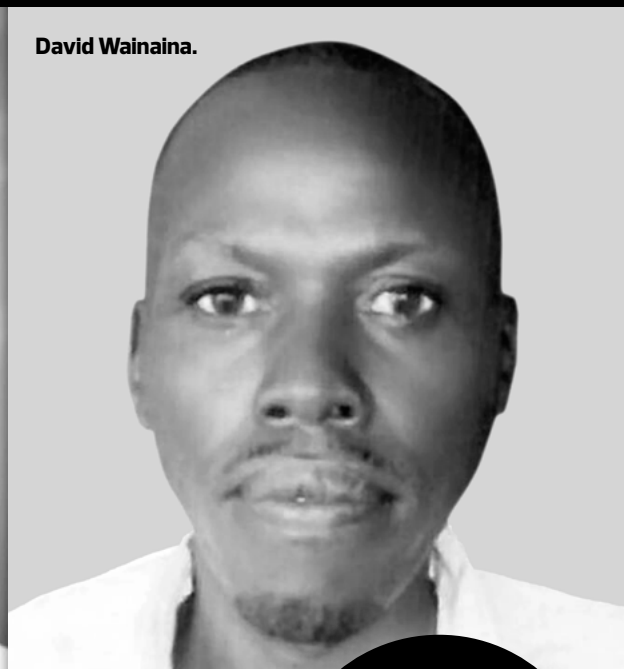
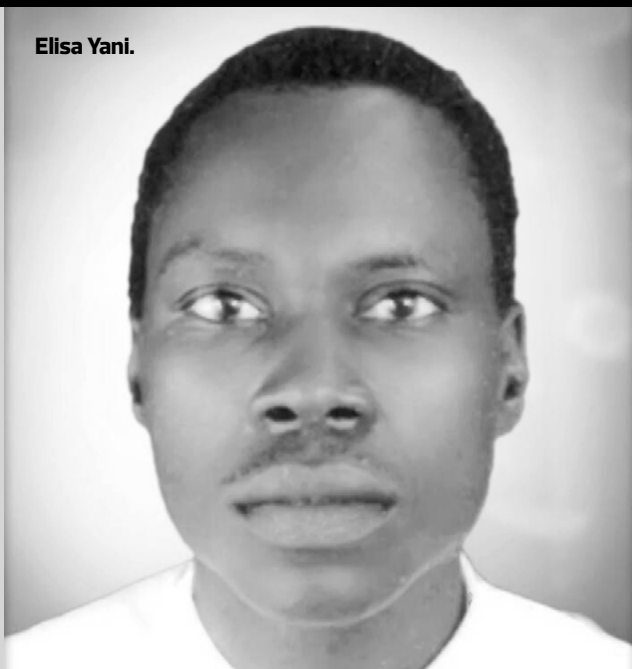
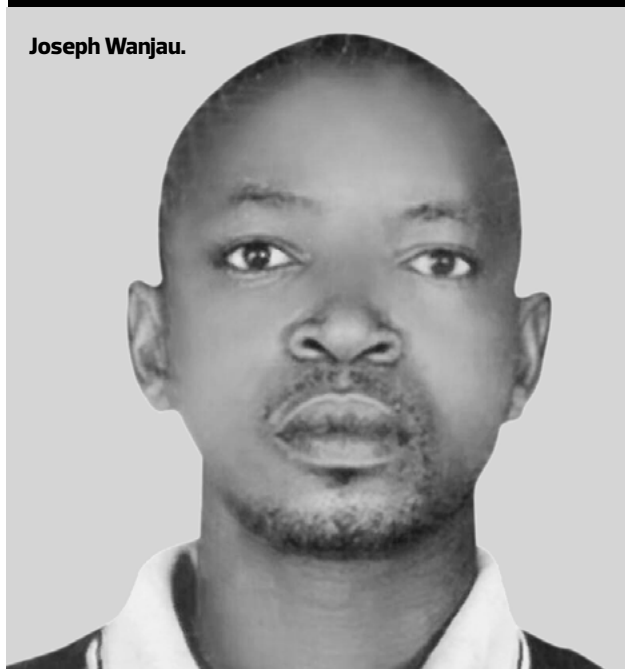
NR 4 – JUNI 2017 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

De tok risikoen, på FNs vegne

Lokale hjelpeorganisasjoner jobber i verdens mest krevende konfliktområder. Ofte uten forsikring eller skikkelig sikkerhetsopplegg. I mars ble seks lokale hjelpearbeidere drept i Sør-Sudan. **Side 10**

Norges fotavtrykk
svakere enn før
Side 22

tema:
Stat-til-
stat
6 sider

Aktuelt

■ NORFUND

Åpner kontor i Ghana

Det statlige investeringsfondet Norfund har åpnet kontor i Ghanas hovedstad Accra. Norfund har som mål å bidra til økonomisk vekst i utviklingsland, blant annet gjennom investeringer i vannkraft og annen fornybar energi.

Klasses skillet i internasjonal bistand

Leder

BISTANDSAKTUELT TAR I denne utgaven opp et svært alvorlig tema; klasses skillet i internasjonal bistand. Med dette ordet sikter vi til skjevheten i tilgang på ressurser mellom store internasjonale organisasjoner og lokale organisasjoner. Ulikheten i ressurser påvirker i neste omgang sikkerheten for deres ansatte i felt.

DEN TYPISKE HJELPEARBEIDEREN i 2017 er ikke en hvit lege som lindrer smerte under Afrikas brennende sol, slik det fortsatt framstår i de fleste tv-reportasjer eller Hollywood-filmer. Rundt 90 prosent av verdens hjelpearbeidere i felt er faktisk nasjonalt ansatte. I typiske konfliktland er andelen nasjonale versus internasjonale enda høyere. Fasit er slik: Jo høyere risiko, jo færre internasjonalt ansatte «på bakken».

DETTE GIR SEG i neste omgang utslag på døds- og skadestatistikken. I 2016 kom 91 av 93 drepte hjelpearbeidere fra nasjonale organisasjoner i utviklingsland eller de var nasjonalt ansatte i internasjonale organisasjoner.

AT INTERNASJONALE ORGANISASJONER i økende grad bruker lokal ekspertise, til å jobbe på sine vegne, er i utgangspunktet positivt. Det er de lokale som kjenner lokal kultur, språk, sikkerhetsutfordringer og maktforhold best. Samtidig vil man kunne lønne ganske mange hjelpearbeidere i lokale organisasjoner for hva det koster å holde seg med én internasjonalt ansatt. Langsiktig oppbygging av kompetanse på nasjonalt nivå er et annet svært viktig aspekt ved saken.

DERIMOT ER DET grunn til å spørre seg om systemet med nasjonale underleverandører for internasjonale aktører gir ressurser nok til å kunne ivareta menneskelige hensyn på en god måte, herunder hensynet til sikkerhet. Det må aldri bli slik at lav pris er det eneste sentrale tildelingskriterium for en kontrakt. Enten organisasjonene heter Unicef eller Oxfam eller har et norsk navn må man kunne forvente at et kontraktsfestet samarbeid med lokale organisasjoner i utviklingsland også innebærer krav til deres sikkerhetssystemer og forsikringsordninger. Så må de internasjonale aktørene, inkludert giverlandene, bare godta at kostnadene ved «entreprisen» kan bli litt høyere.

MER PENGER DIREKTE til lokale organisasjoner, var et av hovedpunktene i slutterklæringen fra det humanitære toppmøtet i Istanbul i fjor. Foreløpig virker det som dette er mest retorikk, men kanskje vil handling etter hvert følge ord.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

FN roper varsku:

«De nye målene vil ikke bli nådd»

FNs fremste bærekraftsmål – å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030 – vil ikke bli nådd, slår flere ferske rapporter fast. Utenriksminister Børge Brende er mer positiv: – Vi kan klare det om alle land oppfyller sine løfter, sier han. **Av Jan Speed**

Det var jubel i FNs korridorer for to år siden da resultatet var et faktum: Fattigdommen i verden ble halvert fra 1990 til 2015.

Å løfte de gjenværende fattige – til sammen 766 millioner mennesker – ut av ekstrem fattigdom blir derimot en vanskeligere oppgave. Denne gruppen mennesker, i hovedsak fra Afrika og Sør-Asia, lever på under 1,90 dollar per dag. I tillegg kommer flere hundre millioner fattige som har litt mer penger å rutte med enn de aller fattigste.

FNs bærekraftsmål nummer én er å redusere andelen som lever i ekstrem fattigdom til 9 prosent innen 2020, og deretter til 3 prosent innen 2030. Avisen The Economist skriver: «Det første av disse målene kan trolig nås. Det andre er utenfor rekkevidde».

Det dramatiske inntektsløftet som verden opplevde etter årtusenskiftet skyldtes i hovedsak framgang i de to befolkningsrike landene Kina og Indonesia. Men en rekke andre land har blitt hengende etter: Fire av fem mennesker i verden som lever på under 10 kroner dagen, bor i dag i to regioner; Afrika og Sør-Asia.

Dårlige nyheter

FN utga nylig sin rapport World Economic Prospects 2017. Det er ikke lystig lesing verken for FN-ansatte eller for verdens fattigste land. Veksten i brutto nasjonal produkt (BNP)

vil trolig være på 4,7 prosent i år og 5,3 neste år. Men det holder ikke om man skal holde tritt med det som er anbefalt.

For å oppnå bærekraftsmålene er det anslått at de minst utviklende landene må ha en gjennomsnittlig vekst på 7 prosent av BNP. Rapporten påpeker at med dagens vekstkurve, og uten en nedgang i inntektsulikheter, vil i gjennomsnitt 35 prosent av befolkningen i disse landene fortsatt leve i ekstrem fattigdom i 2030.

Brende: «Det er mulig»

Utenriksminister Børge Brende velger likevel å vektlegge mulighetene heller enn problemene i utviklingsarbeidet.

– Det er riktig at World Economic Prospect 2017 inneholder tall som er mindre positive enn vi hadde håpet. Men dersom alle land lever opp til det de har forpliktet seg til gjennom å slutte opp om bærekraftsmålene, er det mulig å utrydde fattigdom innen 2030, sier Brende til Bistandsaktuelt.

Han påpeker at bærekraftsmålene er universelle og forplikter alle FNs medlemsland.

– Målet om at fattigdom skal avskaffes innen 2030 er ambisiøst. Men det er viktig å huske at det ikke er første gangen vi har satt oss slike mål. Tusenårs målet om å halvere andelen ekstremt fattige i verden innen 2015 var også ambisiøst, men ble nådd tre år før tiden, sier Brende.

■ BARNEARBEID

168

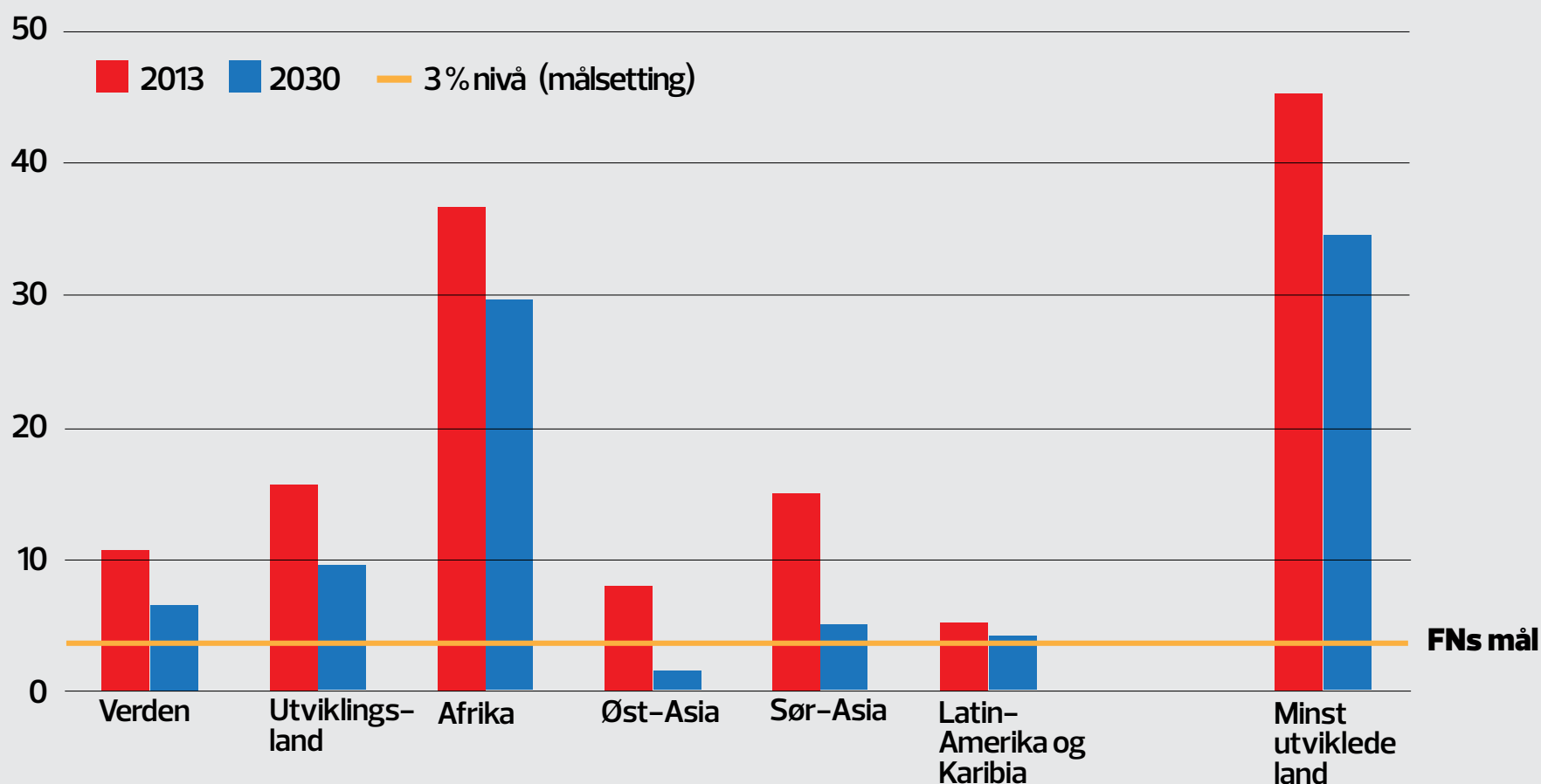
millioner er antallet barnearbeidere i verden, ifølge en rapport fra FNs arbeidsorganisasjon ILO. 85 millioner barn har jobber som daglig utsetter dem for fare og helseproblemer.

Som lege i Sudan så kan jeg forsikre deg: bistand og nødhjelp redder liv.»

Tom Catena, kirurg som har jobbet i Nuba-fjellene siden 2007.

Andel ekstremt fattige i 2012 og FNs ferske anslag for 2030 (i prosent)

Trenger store investeringer

«Selv med forbedringer i 2017 og 2018 vil ikke den nåværende vekstkurven føre til målet om å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030. De minst utviklede landene vil være langt unna målet», skriver forfatterne av en FN-rapport som oppsummerer oppfølgingen av det store utviklingstoppmøtet i Addis Abeba i 2015. Rapporten er nummer to av slike rapporter.

Forfatterne representerer en arbeidsgruppe for utviklingsfinansiering satt sammen av ulike FN-organisasjoner. Arbeidsgruppen mener at vanskeligere økonomiske tider i verden har gjort at de store investeringene som trengs for å nå fattigdomsmålene har uteblitt.

Direkte utenlandske investeringer i utviklingsland gikk ned fra rundt 431 milliarder dollar i 2015 til 209 milliarder dollar i 2016, ifølge FN. I tillegg har også internasjonal bistand til de fattigste landene gått litt ned, istedet for å øke. Og nylig truet USAs nye administrasjon med omfattende bistandskutt. Redusert bistand utgjør særlig en trussel for de fattigste landene, som har et lavt skattegrunnlag og er lite attraktive for investeringer.

I tett dialog med USA

Mens Verdensbanken er verdens største multilaterale bistandsgiver, er USA verdens største bilaterale – og en betydelig bidragsyter til Verdensbankens lånefond.

Verdensbankens president Jim Yong Kim sier at han har merket seg Trump-administrasjonens forslag til kutt i landets bistandsbudsjett, men han er avventende til det endelige resultatet:

– Prosessen med å komme fram til et endelig budsjett går fram og tilbake mellom Kongressen og administrasjonen. Siden de overtok makten, har vi jobbet veldig tett med Trump-administrasjonen. Blant annet har vi motatt støtte som vil gjøre oss i stand til å lansere et fond for kvinnelige entreprenører, sier Kim til Bistandsaktuelt.

Samtidig understreker han at Verdensbanken «følger tett med på hva de endelige budsjett-tallene blir».

– Det må skapes jobber

– Vi ser et umiddelbart og sårt tiltrængt behov for investeringer i utviklingsland for å skape jobber og investere i mennesker, sier Kim til Bistandsaktuelt.

Verdensbankens sjef viser til faresignalene: Det anslås at automatisering vil avskaffe to tredeler av alle

«Tusenårsålet om å halvere andelen ekstremt fattige i verden innen 2015 var også ambisiøst, men ble nådd tre år før tiden.»

Børge Brende, utenriksminister

Børge Brende, utenriksminister

Foto: UNPhoto

Jim Yong Kim, leder av Verdensbanken

Foto: World Bank

eksisterende jobber i utviklingsland.

Utfordringene for flere stater i Afrika er at både befolkningsveksten er svært høy og at fattigdommen er prekær.

Selv om den absolutte fattigdomsraten i Afrika er redusert med 13 prosent siden 1990, så gjør befolkningsveksten på 2,5 prosent av det nå bor flere fattige på kontinentet. Afrikas «ungdomsbefolkning» (de under 25 år) anslås å ville øke fra 230 millioner til 452 millioner mennesker i perioden fram til 2050, ifølge OECD.

Eksempelet Rwanda

Forskningsleder i Unicef, Laurence Chandy, viser til Rwanda, som av mange er blitt framhevet som en økonomisk og utviklingsmessig suksess i Afrika. Han sier til The Economist at selv om landet har en årlig vekst på fem prosent, og denne veksten blir jevnt fordelt i befolkningen, vil fortsatt 25 prosent av rwandere være ekstremt fattige om ti år, fordi «deres utgangspunkt er så elendig».

FN-rapporten gir følgende anbefalinger med sikte på at verden mer effektivt skal nå bærekraftsmålene:

- Øke forbruket blant de fattigste i verden.
- Øke tilgangen til helse og utdanning.
- Investere i infrastruktur.
- Utvide internasjonal utviklingshjelp.

■ Mer finansiering av overgangen til ren energi.

■ Møte utfordringene som masse migrasjon skaper.

■ Etablere gode velferdssystemer.

Pådriverrolle

Norge har tatt på seg å være en internasjonal pådriver i arbeidet med bærekraftsmålene. Hensikten er å presse på for at alle land oppfyller sine løfter og forpliktelser. Statsminister Erna Solberg står selv i spissen for arbeidet, som en av to ledere for arbeidsgruppen UN Sustainable Development Goals Advocates.

Utenriksminister Brende vektlegger betydningen av en bred tilnærming til utviklingsfinansiering.

– Gjennom utenriks-, utviklings- og handelspolitikken arbeider vi for inkluderende økonomisk vekst og bærekraftig utvikling. I utviklingsmeldingen prioriterer vi innsatsområder som er viktige for nettopp dette. Vi satser på utdanning, helse, jobbskaping, næringsutvikling og ren energi. Vi legger vekt på å støtte opp om nasjonal ressursmobilisering (økning av utviklingslandenes egne inntekter, red.anm.), og arbeider også for at bistanden i større grad skal utløse privat finansiering til utviklingsformål, sier Brende.

Han viser også til at norsk støtte til Verdensbanken og Norfund har som mål å utløse økt utviklingsfinansiering fra andre kilder. ■

4 **Aktuelt**

Storselskaper snyter Tanzania for milliarder

Tanzania taper 17 milliarder kroner i året, blant annet på utenlandske selskapers skatte- og avgiftsunn- dragelser, viser en fersk rapport. Gruvesektoren er en versting. **Av Kizito Makoye i Dar es Salaam, Nina B. Jørgensen og Jan Speed**

Da 277 konteinere på havnen i Dar es Salaam ble undersøkt tidligere i år, viste det seg at store deler av mineralinnholdet i gruvesanden ikke var oppgitt – for å snyte skattemyndighetene.

Nylig fikk landets gruveminister og lederen for gruveoppsynet sparken av president John Magufuli etter at manglende kontroll med eksporten av mineraler ble avslørt. Konteinerne med mineralsand skulle eksporteres fra en privatdrevet del av havnen i Dar es Salaam.

Sanden, som inneholder blant annet gull, kobber, sølv og andre edelmetal-

ler, stammet fra blant annet Buzwagi-gruven, som eies av det London-baserte selskapet Acacia. Selskapet bedyrer at deres tollerkjøring var riktig.

– Pågått i alle år

Presidentens granskningsteam mener landet risikerte å tape hundrevis av millioner i skatteinntekter bare på denne ene saken.

– Dette har pågått i alle år, og landet fortsetter å bli snytt for sårt tiltrenge inntekter. Disse pengene ville kunne styrket helsesektoren og infrastrukturen, sa president Magufuli da han forklarte avskjedigelsene.

Tale Hungnes,
Kirkens Nødhjelp
Foto: Kirkens
Nødhjelp

Haji Semboja,
professor i
økonomi ved
Universitetet i
Dar es Salaam.
Foto: Bistands-
aktuelt

Presidenten, som omtales som «Bulldozeren», har erklært krig mot korrupsjon og erklært at han vil øke statens inntekter.

Taper stadig penger

– Den sittende presidenten har signalisert at han vil styrke arbeidet mot korrupsjon. De religiøse lederne sier at de støtter presidentens initiativ, slik at skattepengene kommer fattige folk til gode, sier Tale Hungnes, landrepresentant for Kirkens Nødhjelp i Tanzania.

I en fersk rapport påpeker landets religiøse ledere at landet har en lang vei å gå, og at landet taper mer penger enn tidligere.

Rapporten «The one billion dollar question – revisited five years later. How much is Tanzania now losing in tax revenues?» ble nylig lansert i hovedstaden Dodoma. Rapporten er finansiert av Kirkens Nødhjelp i Tanzania, og utgis av et interreligiøst råd for økonomisk rettferdighet.

Store konsekvenser

– De religiøse lederne ser konsekvensene hver eneste dag av skatteunndragelser og ineffektive skattesystemer. De ser konsekvensene av at landets velferdssystem ikke har en god skattefinansiering. De møter enkemannen, alene med fire barn etter at kona døde i barsel. De møter den skolefinke jenta som ikke får fortsette på skolen, fordi familien ikke har råd, forteller Hungnes.

I 2012 viste en tilsvarende rapport at Tanzania gikk glipp av en milliard dollar i skatteinntekter. Fem år senere viser nye tall at landet nå taper nær dobbelt så mye, og årsakene er blant annet tiårige skatteinsentiver

« Skattepenger må komme de fattige til gode. »

Tale Hungnes, Kirkens Nødhjelp i Tanzania

Østkysten av Afrika er beryktet for sine havner der det er lite kontroll med det som lastes om bord på skipene. Alt fra mineraler til tømmer blir enten feildeklart eller smuglet ut uten nødvendige papirer. Her fra havnen i Mombasa, Kenya.

Foto: Sun Ruibo / Xinhua / Sipa / NTB Scanpix

for å tiltrekke seg investeringer, kapitalflukt, manglende skattlegging av landets uformelle økonomi og skatteunngåelse.

Mer til utvikling

Dersom de «tapte» 1,8 milliarder dollar hadde havnet i statskassen kunne det offentlige ha:

- Tredoblet helsebudsjettet.
- Doblet utdanningsbudsjettet.

I tillegg hevder rapporten at korrupsjon i staten koster Tanzania ytterligere 1,3 milliarder dollar i året – noe som tilsvarer 20 prosent av statens forbruk.

Selv om Magufuli har satt i verk noen av tiltakene som tidligere ble foreslått av rådet, er det fortsatt mye som kan gjøres – ikke minst ved å styrke skatteetaten og kontrollen av multinasjonale selskaper som opererer i landet.

– Det viktige nå er at rapporten blir fulgt opp, blant annet med samtaler og dialog mellom de religiøse

lederne og relevante politikere og komiteemedlemmer. De religiøse lederne har en ambisjon om reelle endringer. De håper at det i statsbudsjettet for 2019 blir økte bevilgninger til sosiale formål, sier Hungnes.

Trenger nye avtaler

– Presidenten bør gå gjennom hele gruvesektoren. Det vil nok skape sjokkbølger, men i det lange løp vil det skape mer stabile forhold som kommer flertallet av tanzaniere til gode, sier Haji Semboja, professor i økonomi ved Universitet i Dar es Salaam.

Tundu Lissu, som sitter i parlamentet for opposisjonspartiet Chadema, mener det hadde vært en fordel om mange av avtalene med ulike gruve- og industriselskaper ble reforhandlet.

– Dessverre har vi bundet oss til lover og kontrakter som i altfor stor grad favoriserer investorer. Dersom vi ikke klarer å komme ut av disse kontraktene, vil vi måtte betale en høy pris, sier han. ■

Sulten herjer, hjelpen uteblir

I begynnelsen av året ba FN om 6,1 milliarder dollar for å forhindre sultkriser i fire land: Sør-Sudan, Somalia, Yemen og Nigeria. FNs generalsekretær Antonio Guterres advarte mot at 20 millioner mennesker muligens kunne dø av sult. Men lite tyder på at advarslene har gjort inntrykk på de rike landene i verden. For øyeblikket har kun kommet inn løfter om 2,2 milliarder dollar i støtte, eller om lag 36 prosent av det FN ba om.

– Det betyr ganske enkelt at et stort antall mennesker, mange av dem barn, vil lide og dø, sier Andrea Tamburini i organisasjonen Action Against Hunger til avisa Washington Post. ■

Advarer mot Israel-boikott

– Tenk dere om! Det er beskjeden fra den palestinsk menneskerettighetsaktivisten Bassam Eid. Han mener boikott skader palestinerne heller enn å hjelpe dem, og at det hindrer dialog, skriver Dagsavisen.

Eid, som har jobbet med menneskerettigheter i over tjue år, besøkte nylig Norge for å møte blant annet norske politikere og representanter for LO.

I motsetning til palestinske menneskerettighetsaktivister flest, er Eid tydelig motstander av de nylige boikottvedtakene som LO, Tromsø og Trondheim kommune har gjort.

– Det folket på Vestbredden og i Gaza vil ha er et bedre økonomisk liv. Vi trenger flere jobber og et bedre utdanningssystem og helsesystem. Å boikotte israelske varer gjør det motsatte. Det betyr i praksis å gi palestinske arbeidere sparken, sier Eid. ■

FN: Over 125.000 afghanere fordrevet hittil i år

Siden begynnelsen av året har 125.000 afghanere blitt tvunget til å forlate sine hjem på grunn av konflikten i Afghanistan, ifølge ny FN-rapport.

Bare i de to siste ukene er mer enn 22.000 mennesker drevet fra sine hjem, skriver FNs kontor for koordinering av humanitær innsats (OCHA) i en ny rapport. Det er økning med 28 prosent fra samme periode i fjor.

Områder som Kabul, som tidligere har blitt sett på som trygge områder, har blitt jevnlig angrepet av Taliban og andre militante islamister. Hundrevis av sivile har blitt skadd og drept siden januar.

Taliban kunngjorde under sin våroffensiv sent i april at det kommer til å bli tøffe kamper fremover som kan føre til at enda flere sivile blir drept og at flere mennesker blir tvunget fra sine hjem.

Konflikten i Afghanistan har drevet over 125.000 mennesker fra sine hjem. ■

(©NTB)

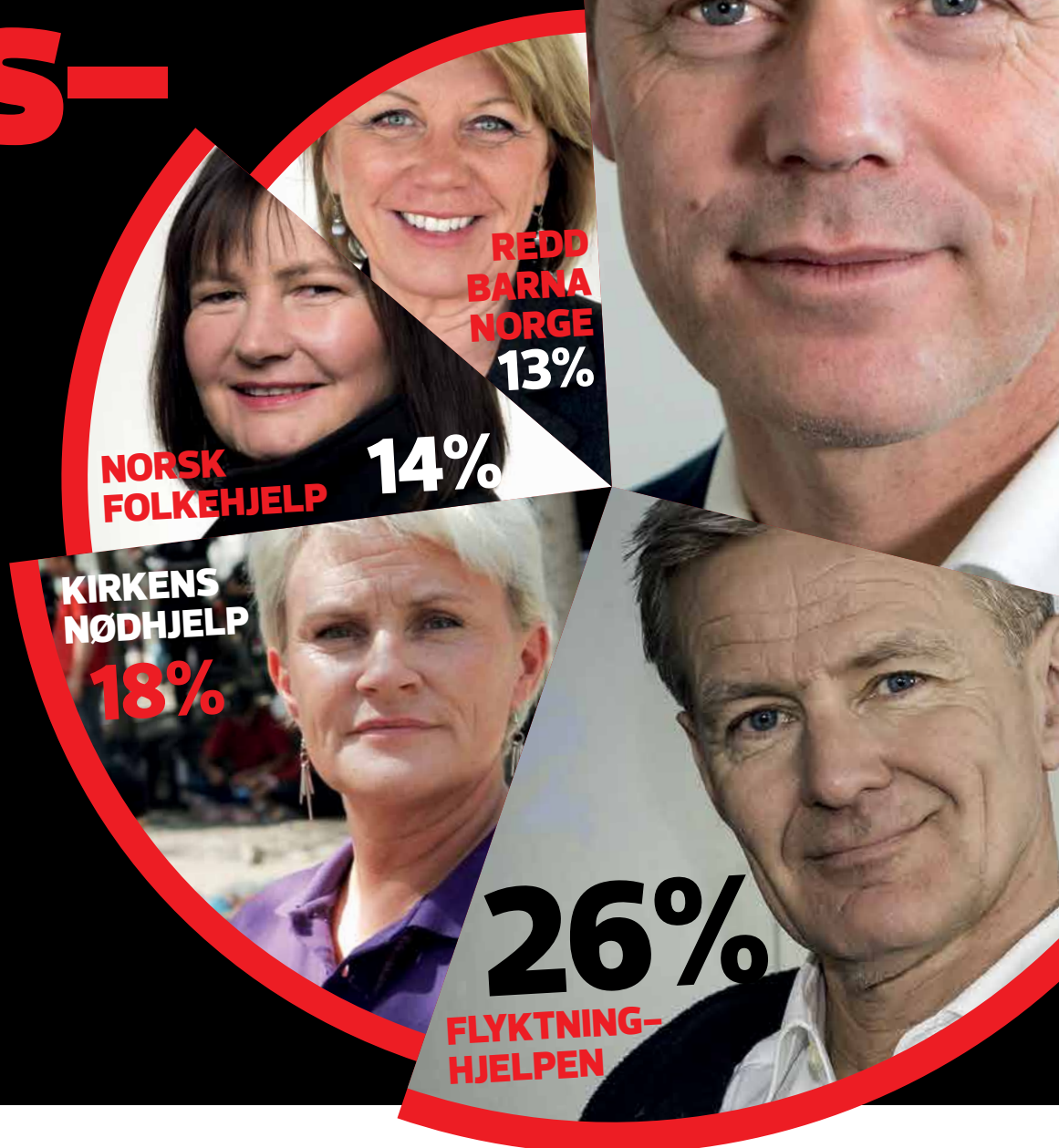
Afghanske barn bryter fasten under Ramadan når Tika – Tyrkias statlige bistandsorganisasjon – distribuerer mat ved et barnehjem i Kabul om kvelden 12. juni. Tyrkiske hjelpeorganisasjoner har distribuert humanitær hjelp i en rekke land under den hellige måneden der troende ikke kan spise mellom soloppgang og solnedgang. I år begynte ramadan 27. mai og vil vare til 25. juni.

Foto: Haroon Sabawoon / Anadolu Agency / NTB Scanpix

6 Aktuelt

Kampen om bistands- kaka

Norges Røde Kors, Flyktninghjelpen og ulike miljøorganisasjoner er vinnere i konkurransen om statlige bistandspenger på 2000-tallet. Norsk Folkehjelp, misjonen og Atlas-alliansen er blitt hengende etter i kappløpet.

Av Asle Olav Rønning og Gunnar Zachrisen

Statlige midler fra Utenriksdepartementet og Norad er de desidert viktigste inntektene for de fleste norske bistandsorganisasjoner. Derfor er også kampen om andeler i den statlige bistandskaka så viktig.

Flere av organisasjonene har vokst kraftig siden tusenårsskiftet. De store vinnerne er organisasjoner som driver med humanitær bistand, slik som Norges Røde Kors og Flyktninghjelpen. Betydelig økte inntekter har også organisasjoner som har spesialisert seg på regnskog, miljø og biologisk mangfold. Det viser en gjennomgang Bistandsaktuelt har gjort basert på tall fra Norad for perioden 2000-2016.

I praksis har både nødhjelps- og miljøorganisasjoner hatt en profil som matcher endringene i norsk bistandspolitikken de siste årene; en økende satsing på nødhjelp og humanitær bistand – og en kraftig økt innsats på miljø og klima.

Norges Røde Kors har hatt den aller største økningen i statlig støtte, målt i kroner; fra 290 millioner kroner

i 2000 til 990 millioner kroner 2016. For 2016 var Røde Kors dermed også størst blant de norske organisasjonene – målt etter tildeling av statlige bistandsmidler, litt større enn sin humanitære «konkurrent», Flyktninghjelpen. En svært viktig årsak er norsk satsing på bistand til ofre for Syria-krigen.

Røde Kors har økt mest

Programsjef Håkon Jacob Røthing i Norges Røde Kors mener at en av årsakene til at organisasjonen er stadig mer relevant for norsk bistand er at det finnes nasjonale Røde Kors- eller Røde Halvmåne-organisasjoner i alle land i verden. Også i land som er rammet av krig og konflikt.

– Det er ofte vanskelig å finne partnere som kan operere i krig og konflikt. Vi har 18 millioner aktive frivillige organisert i mer enn 160 000 lokale grupper. Det betyr at vi er tilstede lokalt overalt, sier han.

Røthing viser til at Røde Kors/Røde Halvmåne er eneste organisasjon som har kunnet gi nødhjelp i alle deler av Syria. Selv i sterkt splittede

samfunn, har Røde Kors/Røde Halvmåne som regel en aksept hos alle stridende parter, noe andre organisasjoner ofte ikke har.

– I Somalia har vi 150 helseklinikker. Denne tilstedeværelsen kan vi bygge på også i innsats mot sult, sier Røthing.

Samlet norsk bistand via alle norske organisasjoner økte fra to milliarder kroner (2000) til fem milliarder kroner (2016), viser Norads statistikk. (Tallene er ikke justert for inflasjon).

Omrokking blant de største

Flyktninghjelpen har hatt en nesten like stor økning som Røde Kors, til 873 millioner kroner i fjor. Disse to utgjør sammen med Kirkens Nødhjelp, Redd Barna og Norsk Folkehjelp det som har vært elitedivisjonen innen norsk bistand.

Kirkens Nødhjelp og Redd Barna Norge har hatt en mer moderat vekst enn de to humanitære gigantene, mens særlig Norsk Folkehjelp har sakkert akterut.

Folkehjelpa – som i mange år var svært store innenfor internasjonal minerydding – var faktisk størst blant de norske bistandsorganisasjonene i 2000, men de er nå forbigått av både

Røde Kors, Flyktninghjelpen og Kirkens Nødhjelp i kampen om norsk statsstøtte.

Norsk Folkehjelp: Ikke viktig å være størst

– Vår ambisjon er selvfølgelig å hente ut mest mulig bistandsmidler til de områdene vi er opptatt av – også fra Norge, men å være den største mottageren av norske midler blant norske organisasjoner er ikke det viktigste vi vil måle oss på, skriver kommunikasjonssjef Håkon Ødegaard i en epost.

Han viser samtidig til at organisasjonen fortsatt har en inntektsvekst totalt sett, blant annet gjennom tilskudd fra andre land, som Tyskland, Nederland, USA og Sverige.

Ødegaard peker også på at Norsk Folkehjelp ikke arbeider med helse og utdanning, som er de områdene der økningen i norsk langsiktig bistand har vært størst de siste årene. Organisasjonen jobber heller ikke med klima og skog, mens den humanitære innsatsen er geografisk konsentrert om færre områder enn hos de største.

– Norsk Folkehjelp jobber med humanitær bistand bare der vi er tilstede med langsiktig bistand. Vi rykker derfor ikke ut til nye kriser som kan generere store bevilgninger, men foretrekker å kjenne den konteksten vi skal jobbe i, og arbeide sammen med lokale partnere, skriver han.

Vinnere blant de mellomstore

Også blant de mellomstore organisa-

Håkon Jacob Røthing, programsjef i Norges Røde Kors.

Foto: Røde Kors

Andrew Fitzgibbon, internasjonal programleder i WWF Norge.

Foto: WWF Norge

« Vi er tilstede lokalt overalt »

Håkon Jacob Røthing programsjef i Norges Røde Kors

«De fem store» dominerte norsk bistand ved årtusen-skiftet. Det gjør de fortsatt 16 år etter, men plassene på pallen er byttet om. Slik er størrelsesforholdet dem imellom i 2016: Bernt Apeland (Røde Kors), Jan Egeland (Flyktningshjelpen), Anne-Marie Helland (Kirkens Nødhjelp), Henriette Westhrin (Norsk Folkehjelp) og Tove Wang (Redd Barna).

Foto: Organisasjonenes nettsider

– Organisasjonene tilpasser seg raskt

Norske organisasjoner er flinke og raske til å tilpasse seg politiske motesvingninger, mener bistandsveteranen Terje Vigtel.

Av Asle Olav Rønning

HAN ER TIDLIGERE ambassadør i Zambia og mangeårig leder for Norads avdeling for sivil samfunn.

Vigtel viser til at kriseområder i Midtøsten, Asia og Afrika er viktigere enn før i norsk bistands- og utenrikspolitikk. Land som Palestina, Afghanistan og Syria er nå store mottagere av norsk bistand. Det samme gjelder Sør-Sudan og i økende grad landene i Sahel.

Endringer i geografisk fokus har også satt sitt preg på norsk bistand via frivillige organisasjoner. Organisasjoner som allerede var til stede i disse landene fra før har ligget godt an for å få økte tildelinger. Det samme gjelder organisasjoner som har endret politikk for å passe bedre til norske prioriteringer.

– Alle prøver å gjøre seg mer interessante for de store pengene. Norske organisasjoner er veldig avhengige av offentlig støtte. De ville være passe dumme om de ikke tok hensyn til dette. «Opportuniteter»

vil ingen bli kalt. Men politisk relevante vil alle være, sier Vigtel.

Bistandsveteranen, som i dag er seniorrådgiver i konsultantselskapet Conow, frykter konsekvensen av en politisk kursdreining mot humanitær bistand og konfliktområder. Følgene kan bli at organisasjoner som legger vekt på å bygge opp kunnskap som er relevant for langsiktig bistand kan bli taperne, mener han.

– Når kompetanse innen langsiktig utvikling og endringer i fattige samfunn på landsbygda blir borte, kan det svekke norsk bistand, sier han. ■

Terje Vigtel, tidligere ambassadør og eks-Norad-leder

sjonene finnes det vinnere i konkurransen om bistandsmidler. Disse organisasjonene har hatt kraftig vekst i statlige overføringer (på 500 prosent eller mer):

- Norwac; en organisasjon som driver medisinsk bistand i Palestina og andre deler av Midtøsten;
- ADRA Norge; en organisasjon som er tilknyttet adventistkirken og gir humanitær bistand og utdanningsbistand i en rekke land;
- Plan Norge; en barnerettighetsorganisasjon som er stor internasjonalt og som er en stor aktør i det norske faddermarkedet.

Blant de mellomstore organisasjonene har disse hatt lav vekst:

- Digni, en paraplyorganisasjon for en rekke misjonsorganisasjoner;
- Strømmestiftelsen, en kristen bistandsorganisasjon som er aktiv innen blant annet mikrofinans;
- Atlas-alliansen, som er en paraplyorganisasjon for ulike organisasjoner som arbeider med bistand til funksjonshemmede;
- FORUT, en solidaritetsorganisasjon med røtter i avholdsbevegelsen.

Miljø-vinnerne

Under den rødgrønne regjeringen, med Erik Solheim som utviklingsminister, kom global klima- og skogsatsing for alvor på dagsorden, med Norge i en internasjonal lederrolle. Milliard-innsatsen skulle finansieres over bistandsbudsjettet. Det førte i neste omgang til at flere miljøorgani-

Norsk bistand via norske frivillige organisasjoner, de 20 største

Alle tall i mill. kr., ikke inflasjonsjustert

	2000	2016	vekst %
Norges Røde Kors	290	990	241,0
Flyktningshjelpen	226	873	285,5
Kirkens Nødhjelp	260	588	126,6
Norsk Folkehjelp	317	448	41,4
Redd Barna Norge	139	417	200,2
Digni/Bistandsnemnda		164	26,6*
CARE Norge	57	113	98,9
Regnskogfondet	15	107	592,2
Atlas-alliansen	46	65	41,1
Utviklingsfondet	30	78	155,4
Strømmestiftelsen	45	71	60,1
Leger uten grenser **	18		–
Caritas Norge	29	72	151,9
WWF Norge	5	54	991,2
Norwac	7	64	872,3
FORUT	29	44	52,3
Plan Norge	4	45	1172,4
FOKUS	13	43	242,0
LO	22	25	12,5
Norges Vel	27	25	–6,5
Sum alle organisasjoner:	2027	5010	147,1

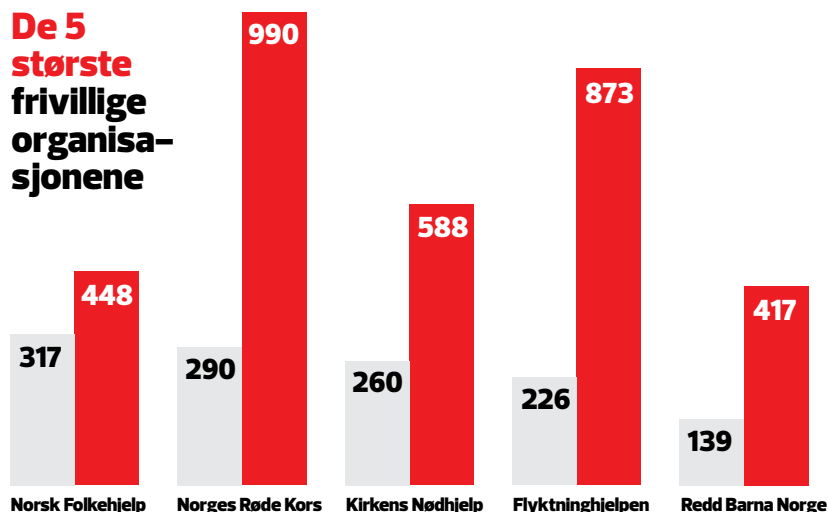
* sammenlignet med 2002

** mottok ikke bistandsmidler i 2016 (mottok 71 mill. i 2015)

sasjoner meldte seg på i konkurransen om bistandsmidler.

Og det ga store resultater. WWF – Verdens Naturfond i Norge har hatt en tidobling i offentlig norsk bistandsstøtte fra 2000 til 2016. Andrew Fitzgibbon, internasjonal programleder i

De 5 største frivillige organisasjonene

Tall i millioner kroner, løpende (ikke inflasjonsjustert)

■ 2000 ■ 2016

WWF Norge, sier at WWF har et fortrinn som internasjonal organisasjon.

– WWF er en del av et globalt nettverk. Vi har virksomhet i alle de viktige landene for norsk bistand i Asia, Latin-Amerika og Afrika. Dessuten er vi til stede i alle de viktige landene i nord, sier Fitzgibbon.

Globalt skogvern

Han sier at nettverkskontaktene gjør det mulig for WWF å arbeide i mange land «for å levere globale løsninger på globale miljøutfordringer». I tillegg til bistandsmidlene via WWF Norge, mottok også WWFs internasjonale nettverk i fjor 56 millioner kroner fra Norge, særlig til arbeid

med klima og skogvern.

WWF er ikke alene blant miljøorganisasjonene om å ha opplevd sterk vekst i støtte fra bistandsbudsjettet. Regnskogfondet har hatt en økning fra 15 millioner kroner (2000) til 107 millioner kroner (2016). Norges Naturvernforbund har gått fra å få 290 000 kroner (2000) til 13 millioner kroner (2016).

De største bistandsorganisasjonene i Norge søker støtte, ikke bare fra Norge, men også fra store internasjonale organisasjoner. FN-organisasjoner og EU er blant sponsorene, samt bistandsorganisasjoner i enkeltland, som Dfid (Storbritannia) og USAID (USA). ■

8 Aktuelt

■ ASYL

170 000

enslige barn søkte asyl i Europa i 2015 og 2016, ifølge Unicef.

■ KAMPANJE

Slår et slag for superpappaen

Fars rolle i et barns tidlige utvikling er undervurdert, mener Unicef. Derfor lanserer FN-organisasjonen nå et "superpappa"-initiativ med superstjerner – og pappaer – som David Beckham, Sachin Tendulkar og Hugh Jackman med på laget.

Hvorfor doble bistanden til Vest-Balkan?

Det ulmer i Vest-Balkan. Arbeidsløsheten er stor, korrupsjonen omfattende og nasjonalistiske ledere spiller på gamle etniske motsetninger. Nå vil Norge doble bistanden til området.

Av Jan Speed

Det overraskende signalet om mer bistand til Europas fattige hjørne i sørøst kom i forbindelse med stortingsmeldingen Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

– Vest-Balkan kan eksplodere, og det kan skje raskere enn vi tror, sa utenriksminister Børge Brende da han presenterte stortingsmeldingen.

Planen for økt norsk innsats kommer etter flere år med en gradvis nedtrapping av norsk bistand til regionen, og i en erkjennelse av at utviklingen ikke har gått i ønsket positiv retning de siste par årene. Selv nærmere 20 år etter at krigene var over, er situasjonen på Vest-Balkan fortsatt skjør.

«Styrking av rettsstaten, samarbeid og forsoning mellom landene, utvikling av bærekraftige økonomier og styrking av sivil samfunn skal fremdeles være prioriterte områder for norsk bistand. Vi skal også videreføre lange tradisjoner for samarbeid om forsvar og forsvarsreform. Tiltak mot religiøs radikaliserings vil bli viet mer oppmerksomhet», heter det i Veivalgmeldingen.

Bosnia størst

Helt siden krigene brøt ut i det tidligere Jugoslavia i 1991 har Norge gitt ulike former for bistand til området. Om lag ti milliarder norske kroner tilfløt regionen fra det norske bistandsbudsjettet i

perioden 1991 til 2008. Demokratibyging, menneskerettigheter og reformer i justissektoren stod sentralt. Bosnia-Hercegovina er det landet som har mottatt de største bidragene, mens det også har gått norsk bistand til Kosovo, Makedonia, Serbia, Kroatia og Albania.

Men bistanden er i dag på et klart lavere nivå enn for 5-10 år siden. I fjor ga Norge landene i Vest-Balkan 82 millioner kroner i bistand, hvorav 44 millioner kroner til Bosnia var det største bidraget.

– Nedtrappingen som vi og flere andre har hatt, møter nå en utvikling som krever det motsatte. Vi hadde planlagt en nedtrapping fram til midten av 2018. Samtidig ser vi nå at den overordnede positive utviklingen i området har snudd til stadig nye spenninger – både internt i landene og spenninger som truer med å slå over landegrensene, sier avdelingsdirektør Haakon Blankenborg i Utenriksdepartementet til Bistandsaktuelt.

Han forteller at utviklingen er blitt mer markert de siste par årene. Både EU og Tyskland har – i likhet med Norge – varslet en opptrapping av støtten.

Rettsstat og sivil samfunn

Departementet arbeider nå med å konkretisere innholdet i den økte norske innsatsen som er varslet.

– Det er for tidlig å si nøyaktig hvordan det vil se ut, men hovedområdene vil være det samme som tidligere, sier Blankenborg.

Han forteller at det er igangsatt gjennomgang av programmer som Norge tidligere har gitt støtte til; domstolprogrammer i Bosnia, anti-korrupsjonsprogrammer i forsvarssektoren, jobbskaping gjennom næringsparker og innovasjon.

– Rettsstatsområdet vil være sentralt uansett og sivil samfunn antar jeg vi vil holde et blikk på.

Stor usikkerhet

Avdelingsdirektøren mener at reformprosessene i samtlige Vest-Balkan-land

går mye saktere enn det man forventet for bare to år siden.

– Det er også viktig å ha i bakhodet at selv de mest avanserte økonomiene, som for eksempel Serbia, fortsatt er ganske langt bak det nivået de var ved inngangen av 1990-tallet. Det setter også visse begrensninger for hva de er i stand til å gjennomføre, forklarer Blankenborg.

Internasjonale observatører deler den norske bekymringen for utviklingen i regionen.

«Uhindret presidentmakt, undergraving av lov og orden, fremmedhat rettet mot naboer og migranter, samt

altomfattende økonomisk usikkerhet.» Slik oppsummerer Marko Prelec i International Crisis Group problemene i Balkan-landene.

«Når folk er desperate, er diktatorer mer attraktive enn demokrater – spesielt på Balkan der folk de siste 20 årene er blitt skuffet over politikerne som demokratiske prosedyrer har belastet dem med. Alle folkene i det tidligere Jugoslavia har et voksende fiendskap til demokrati og europeiske idealer,» skriver den Zagreb-baserte skribenten Miljenko Jegovic i bladet New Eastern Europe.

Tegn på ustabile forhold

Observatører mener flere hendelser den siste tida viser den ustabile situasjonen.

I april i år stormet 200 demonstranter parlamentet i Makedonia etter at en etnisk albaner ble valgt til ordfører. Men slaget står primært mellom to etnisk makedonske partier, mener ICG, og om manglende respekt for demokratiske prosesser.

– Makedonia gikk inn i en dyp politisk krise på grunn av en stor avlyttingssak. Det gjorde at landet har vært uten styringsdyktig regjering i lang tid, inntil det ble en løsning helt nylig, sier Blankenborg.

Han mener at motsetningene i Makedonia etter hvert har fått helt klare etniske overtoner. Det er spenninger både internt i de to store etniske gruppene og i betydelig grad mellom de etniske

Vest-Balkan

■ Albania, Bosnia – og Hercegovina, Kosovo, Makedonia, Montenegro, og Serbia.

■ Totalt 18 millioner innbyggere.

■ Samlet brutto nasjonalprodukt er på størrelse med 1 prosent av EUs.

■ Bosnia-krigen ble utkjempet fra 1992 til 1995. Krigen var offisielt over etter signeringen av Dayton-avtalen i desember 1995.

■ Krigen i Kosovo, der Nato ble innblandet, varte fram til 1999.

« Dette er svært skadelig og gir inntrykk av at man ikke ønsker at sannheten om det som foregår i Sør-Sudan skal bli kjent. »

Alfred Taban, sørsudansk presseveteran, etter at sørsudanske myndigheter har nektet 20 journalister adgang til landet.

■ KAPITALFLUKT

68

milliarder dollar forlater Afrika hvert år gjennom ulovlige pengestrømmer, ifølge organisasjonen Global Justice Now. Det er mer enn tre ganger så mye som Afrika mottar i bistand årlig.

Økt spenning internt i landene truer med å spre seg over landegrensene, ifølge UD. I april var det sammenstøt mellom politi og demonstranter i Skopje, etter valget av ny parlamentspresident.

Nake Batev / Anadolu Agency / NTB Scanpix

Norsk nei til «glorifisering av terror»

Norge trekker støtten til et kvinnesenter på Vestbredden etter israelske protester. Senteret på Vestbredden ble oppkalt etter en kvinne som deltok i en væpnet aksjon som endte i et blodbad.

Av Espen Røst

Et palestinsk senter for kvinner i landsbyen Burqa på Vestbredden ble nylig oppkalt etter den palestinske sykepleieren Dalal Mughrabi, som deltok i en væpnet busskapring i Israel i 1978.

Busskapringen endte med at 37 sivile israelere ble drept, blant dem 13 barn. I tillegg ble også kaprerne, 19-årige Mughrabi og åtte andre palestinere, drept. Mughrabi anses av mange palestinere å være martyr og helt, mens de fleste israelere mener hun er en terrorist.

Kvinnesenteret har mottatt bistandsmidler fra Norge via den palestinske valgkommisjonen og FN-organisasjonen UN Women for å fremme kvinners deltakelse i valg. Men norske myndigheter har nå valgt å trekke støtten. I en pressemelding fra utenriksdepartementet heter det at «Norge reagerer mot uakseptabel glorifisering av terror».

mot FN-støtten til senteret, ifølge nettstedet Wafa. Verken norske myndigheter eller FN skal ha blitt konsultert om navnevalget, som først ble kjent under åpningen av senteret i midten av mai. Utenriksdepartementet reagerte da umiddelbart og krevde tilbakebetaling av støtten.

– Vi har bedt om at logoen til det norske representasjonskontoret blir tatt av bygningen umiddelbart, og at midlene som har gått til senteret blir tilbakebetalt. Det vil ikke bli inngått nye avtaler med verken valgkommisjonen eller UN Women i palestinske områder før de har tilfredsstillende prosedyrer på plass som sikrer at slikt ikke skjer igjen, sier utenriksministeren.

Tross israelsk press og norske myndigheters reaksjon ønsker ikke de lokale myndighetene i Burqa å endre navnet på kvinnesenteret.

«Ofret seg for landet»

– Senteret er bygget for å styrke unge kvinners stilling i samfunnet. Navnet ble valgt av landsbyens innbyggere for å hedre en palestinere som ofret seg for landet sitt, sier lederen for Burqas landsbyråd Sami Daghlas til nettstedet Wafa.

Han forteller at landsbyen ikke har til hensikt å bøye av for presset og endre navn på kvinnesenteret. Til nettstedet sier landsbylederen at han er overrasket over at FN og norske myndigheter har valgt å bøye av for israelsk press. ■

– Ikke akseptabelt

– Glorifisering av terrorangrep er fullstendig uakseptabelt. Jeg tar på det sterkeste avstand fra at institusjoner på denne måten tar navn etter personer som har deltatt i terrorhandlinger. Dette er noe Norge ikke aksepterer å bli assosiert med, og det er uholdbart at norske bistandsmidler går til slike formål, sier utenriksminister Børge Brende i meldingen.

Da navnevalget ble kjent skal israelske myndigheter ha protestert

gruppene.

– Også Kosovo er politisk ustabil. Regjeringer kommer og går og de har problemer med å få igjennom en rekke av de grunnleggende reformer og beslutninger som de må gjennomføre. Det gjelder alt fra en normaliseringsprosess med Serbia, til grenseavtaler med Montenegro. Under dette er også at framgangen på rettsstatsreformer går mye saktere både her og andre steder, sier Blankenborg.

Nedadgående spiral

ICG mener Bosnia er i «en langsom nedadgående spiral mot oppløsning». Bosnia Herzegovina forblir et land med tre nasjoner og tre trosretninger: Bosniaker, serbere og kroater. Ingen liker dagens grunnlovssituasjon som ble innført gjennom Daytonavtalen. Men det er ingen enighet om hvordan grunnloven kan forbedres. Staten er stadig lammet.

Serbias president, Aleksandar Vucic er betraktet som Europa-vennlig, men karakteriseres også som stadig mer autoritær. Montenegro har vært politisk stabil selv om korrupsjon er omfattende. Men under valget i mai kom

det anklager om russisk innblanding og forsøk på destabilisering.

I tre av områdene er det grupper som gjerne vil bryte ut: Bosnias serbiske enklave Republika Srpska, Makedonias albanske område i nordvest, og Kosovos serbiske flertall i nord. De vil heller knyttes til naboland med egen etnisk bakgrunn – men vet foreløpig at nye utbryterområder ikke vil bli anerkjent.

Rundt 900 av fremmedkrigerne i IS i Syria kommer fra Vest-Balkan-landene Albania, Bosnia Herzegovina, Kosovo og Makedonia.

Stormaktsspill

Tyrkia og Russland prøver å sikre sin innflytelse. Russland vil bremse tilnærmingen til NATO og EU. Tyrkias president vil framstå som lederen for verdens muslimer. Og begge landene har sterke lokale allierte i Vest-Balkan. EU på sin siden har vært lammet av økonomisk krise og pågangen av flyktninger fra Syria, men vil gjerne styrke sin posisjon.

– Norge vil trappe opp sin bistand. Ligger det i dette også en bekymring for hvordan Vest-Balkan påvirkes av det storpolitiske spillet?

– Disse landene er hverken innenfor eller utenfor og ligger midt mellom EU og Nato-sporet. De er tydelig i en klemme når de store beveger seg. Det er absolutt en del av bakgrunnen, sier Haakon Blankenborg. ■

« Vest-Balkan kan eksplodere, og det kan skje raskere enn vi tror. »

Børge Brende, utenriksminister

I 2011 skapte det reaksjoner i Israel da en plass i Palestina ble oppkalt etter Dalal Mughrabi. Nå har et kvinnesenter på Vestbredden også valgt å hedre kvinnen som var med i en aksjon der 37 sivile israelere ble drept. Foto: Majdi Mohammed / AP / NTB Scanpix

10 **Aktuelt**

Klasseskillet i bistanden:

De som tar størst risiko, har minst ressurser

Det er i all hovedsak lokale hjelpearbeidere som gjør jobben i Sør-Sudan, et av verdens mest voldsherjede land. Ofte mangler de både forsikring og et godt sikkerhetsopplegg. I mars ble seks ansatte i en liten sørsudansk hjelpeorganisasjon drept i et brutalt angrep. **Av Tor Aksel Bolle (tekst) og Ken Opprann (foto), i Sør-Sudan**

Det er grytidlig lørdag morgen. Datoen er 25. mars 2017. En bil humper av gårde på en jordvei 5-6 mil fra hovedstaden Juba.

Bilen, en Toyota Landcruiser, er fylt til randen; sju menn, pluss masse utstyr, læremateriell og bygningsmaterialer. I bilen sitter sørsudanerne Elisa Yani, John Riti og David Kim Chop og kenyenerne Samson Mbugua, David Wainaina, Joseph Wanjau Njaaga, samt en haiker de tok med fra Mongalle, småbyen de startet fra samme morgen. De seks jobber alle for den lille sørsudanske hjelpeorganisasjonen GREDO – Grassroots Empowerment and Development Organisation.

Den hvite firehjulstrekkere kjører østover, med kurs for en småby som ligger rundt 25 mil fra hovedstaden Juba.

I området rundt byen Pibor skal de seks hjelpearbeiderne jobbe på et prosjekt for ungdom. Prosjektet er finansiert av FNs barnefond Unicef, men GREDO er hyret inn til å gjøre selve jobben ute i felt. De er «implementerende partner» som det heter på bistandspråket.

Tydelig merket

Håndverkerne Yani, Wanjau og Wainaina skal være med på å bygge bygningene som skal huse et ungdomsenter, mens Riti og Mbugua skal undervise i engelsk. David Kim Chop er sjåfør. Alle sammen vet at jobben som venter er krevende: området de skal jobbe i er urolig, fattig og vanskelig tilgjengelig. En del av arbeidet er også rettet mot tidligere barnesoldater fra en beryktet militærgruppe, noe som byr på egne utfordringer. Etter planen skal de jobbe på prosjektet i seks måneder.

Toyota Landcruiser'en er tydelig merket, den har grønne skilter som

viser at den tilhører en hjelpeorganisasjon. Logoene til GREDO er også godt synlige på bilen. De befinner seg dessuten i et område som regnes som kontrollert av regjeringshæren, noe som ikke skulle tilsi uvanlige sikkerhetstrusler.

I 8-9 tiden skjer det likevel noe uventet. De blir stoppet ute på landeveien – av væpnede menn. De sju, passasjerene og sjåføren, blir tvunget ut av bilen. Ifølge noen rapporter blir de bakkundet før de så blir skutt i hodet og ryggen, mens bilen deretter blir plyndret.

– Dedikerte folk

Samme morgen sitter programdirektøren i GREDO, Jaffar Mbugua, i et møte i byen Kapoeta, sørøst i Sør-Sudan. Så får han en telefon fra en kollega. Kollegaen ber ham forlate møterommet.

– Jeg gikk ut av møtet. Kollegaen min sa han hadde dårlige nyheter: bilen vår var blitt angrepet. Det er ingen overlevende, sa han... Det svimlet for meg, og jeg måtte sette meg ned på huk.

Programdirektøren husker ikke resten av samtalen bortsett fra at han ba kollegaen dobbeltsjekke nummeret på bilen.

– Det gikk noen minutter, forferdelige minutter. Så ringte han igjen. Nummeret stemte, det var ingen tvil: det var vår bil. Seks av våre medarbeidere var drept.

Jaffar Mbugua sitter bak kon-

«Jeg gikk ut av møtet. Kollegaen min sa han hadde dårlige nyheter: bilen vår var blitt angrepet. Det er ingen overlevende, sa han...»

Jaffar Mbugua, programdirektør

Slektninger av de seks hjelpearbeiderne sørger mens de venter på å få utlevert kroppene til de døde i Juba 27. mars i år. De seks var på vei til en prosjektorganisasjonen GREDO driver med støtte fra Unicef da de ble angrepet. Både opprørerne og regjeringen benekter å ha hatt noe med angrepet å gjøre.

Foto: AP

torpulten sin på hjelpeorganisasjonens kontor i Juba og forteller om lørdagen han kommer til å huske resten av livet. Alvorlig og med lav stemme forklarer GREDO-sjefen at han hadde snakket med flere av de seks dagen før, rett før de kjørte fra Juba. Ønsket dem «god tur». Fleipet litt om den lange, slitsomme bilturen de har foran seg.

– Alle de drepte var fine folk, og jeg ser på dem som helter. De var dedikerte og hadde et sterkt ønske om å hjelpe. Noen var veldig unge og hadde nettopp begynt å jobbe for oss. Det er grusomt og fortsatt vanskelig

å forstå. Alle i organisasjonen er fortsatt sterkt preget av det som skjedde, sier han.

Rundt 50 ansatte

GREDO ble registrert som en nasjonal sør-sudansk organisasjon i 2014. Mbugua, som er kenyener og har erfaring fra humanitært arbeid i Kenya og Sør-Sudan, var med fra starten. Det er mye bistandspenger i Sør-Sudan, og det er stort behov for folk og organisasjoner som er villige til å jobbe under krevende forhold. Organisasjonen fikk raskt oppdrag, blant annet fra den britiske statlige bistandsorga-

nisasjonen Dfid.

Den sørsudanske organisasjonen fikk støtte til arbeid rettet mot ungdom og barn i delstaten Jonglei og delstaten Boma. Den ansatte deretter flere folk, og etablerte et lite kontor i Pibor.

– Vi leverte gode og målbare resultater, derfor fikk vi også flere oppdrag, sier Mbugua.

I dag har organisasjonen rundt 50 ansatte, alt inkludert. Omsetningen var i fjor på rundt 500 000 amerikanske dollar. Men selv om organisasjonen har vokst og er relativt stor sammenlignet med mange andre sør-

sudanske organisasjoner, er GREDO en miniputt sammenlignet med de internasjonale organisasjonene som opererer i landet.

Enkle forhold

Vi møter organisasjonens leder på hovedkontoret, et nedslitt treroms murhus i Juba. Her er det ikke høye piggrådgerder og vakter, en imponerende bilpark og kontorer med aircondition – slik man som regel ser hos FN og mange av de internasjonale hjelpeorganisasjonene.

En enslig bordvifte jobber hardt for å gjøre temperaturen levelig for

de 5-6 medarbeiderne som er presset sammen i det lille kontoret. Kontorstolene er av plast. Kabler og ledninger ligger på gulvet og henger langs veggene. Et par svære vannkanner av plast står stablet opp i et hjørne.

– Som du selv ser: Vi har en annen standard og et langt, langt lavere kostnadsnivå enn FN og de store internasjonale hjelpeorganisasjonene. Vi har blant annet betydelig lavere lønninger. Det er en styrke, men også en svakhet. Vi får som regel støtte kun for 6 måneder av gangen, og når vi søker om oppdrag er budsjettene kuttet til beinet, sier GREDOs pro-

grandirektør.

Klassedelt bistandsbransje

Han mener bistandsbransjen i Sør-Sudan er klassedelt: man har FN og de store internasjonale organisasjonene i den ene enden av skalaen – organisasjoner som betaler godt og har store ressurser til disposisjon. I motsatt ende, med små ressurser, finner man de nasjonale og lokale organisasjonene. De konkurrerer med hverandre om korttidskontrakter på å utføre ulike oppdrag – betalt av FN eller store utenlandske organisasjoner. De har langt lavere lønninger,

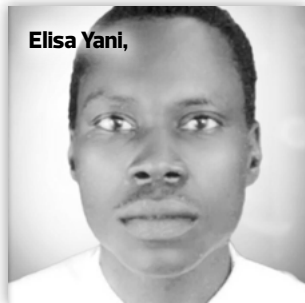

12 Aktuelt

David Wainaina,

Elisa Yani,

Joseph Wanjau,

David Kim Chop,

Samson Mbugua,

John Ritti

Elena Dawa savner Elisa Yani hver dag. Hun var tanten hans og 22 år gamle Yani hadde bodd sammed Dawa og familien i sju år. Nå står rommet hans tomt. –Vi klarer oss, det er verre med kona og barna hans i Yei, sier Dawa.

dårligere og mindre utstyr enn de store internasjonale, og lavere standard «ute i felt».

Og de har også mindre penger til sikkerhetstiltak. I GREDO, som i de fleste nasjonale og lokale organisasjoner, har man for eksempel ingen ansatte som jobber spesifikt med sikkerhet. Sikkerhetsvurderingene gjøres av de ansatte og ledelsen i fellesskap. Det er noe Jaffar Mbugua har tenkt mye på etter angrepet i mars.

– Vi gjorde våre vurderinger etter beste evne – ut fra den informasjonen vi hadde tilgjengelig. Vi vurderte turen som relativt trygg, selv om konteksten vi jobber i alltid medfører en viss risiko. Det brutale angrepet kom helt overraskende på oss. Hvis vi hadde hatt større ressurser og bedre kompetanse på sikkerhet, hadde vi muligens vurdert situasjonen annerledes. Det er umulig å vite, sier han.

De stramme budsjettene organi-

sasjonen får fra oppdragsgivere som Unicef er hovedårsaken til at de seks som ble drept ikke var forsikret, ifølge Mbugua.

– Vi hadde begynt å kikke på mulighetene for forsikring, men foreløpig hadde vi ikke råd til det, sier han.

– Savner han hele tiden

Elena Dawa synes fortsatt det er vanskelig å snakke om det som skjedde. Vi sitter bare noen hundre meter fra GREDOs kontorer i Juba. Det er et lite nabolag med 10-12 boliger av tre, bølgeblikk og plast. Her bodde også 22 år gamle Elisa Yani, som Dawa var tante til.

– Han bodde sammen med oss i sju år, han var som en sønn for meg. En snill og blid gutt. Han var også en flink håndverker og jobbet hardt. Elisa var veldig glad for den nye jobben og gledet seg til å komme i gang med arbeidet, forteller Dawa.

Etter angrepet fikk hun og mannen beskjed om at hjelpeorganisasjonens bil var blitt angrepet. De fikk også høre at noen hadde blitt drept, men det var uklart om Yani var en av dem.

– Jeg måtte dra på likhuset her i Juba for å identifisere han. Det var forferdelig da jeg så at det var han, sier Dawa med skjelvende stemme.

Det lille skuret som Yani bodde i står nå tomt. En seng med et par skumgummimadrasser og noen klær på gulvet er alt som er igjen.

– Det er tungt og vi savner han hver dag. Vi savner humøret og smilet hans. Men jeg har sju andre barn og vi klarer oss økonomisk. Aller verst er det for kona og de tre barna hans i Yei, de var helt avhengig av han som forsørger. De har ikke fått noen erstatning og har det veldig vanskelig nå, sier Dawa.

En stolt pappa

– Han var så stolt og la ut bilder av Happy på Facebook hele tiden, forteller Linda James.

Den 20-årige kvinnen kommer opprinnelig fra Rumbek, midt i Sør-Sudan. Men for et par år siden ble hun kjent med David Kim Chop.

– Han var snill og veldig morsom. Han elsket å fortelle historier, sier Linda James alvorlig.

Det unge paret giftet seg for et drøyt år siden, og lille Happy Nyimoto ble født i desember i fjor. Selv om levekårene i landet er harde, var den lille familien lykkelig. De bodde sammen med Davids familie i Juba.

Men alt ble knust den dramatiske lørdagen i mars.

– Vi kaller henne Happy

Lille Happy Nyimoto pludrer fornøyd på mamma Linda James sitt fang. Jenta på rundt et halvt år vet

Sikkerhetsforsker: – Uakseptabelt

– Det er tydelige ulikheter i sikkerhetsstandarder mellom de store internasjonale organisasjonene og de lokale partnerne. Dette er et problem vi har påpekt i over ti år. Selvfølgelig er det uakseptabelt at internasjonale organisasjoner gir lokale organisasjoner oppdrag i farlige områder uten at de får støtte til et nødvendig sikkerhetsopplegg, sier Adele Harmer.

Hun er forsker i tenketanken Humanitarian Ourcomes og har blant annet forsket på humanitært arbeid i farlige områder. Harmer og kollegaenes forskning viser at de som har minst ofte gjør de farligste jobbene.

Så tidlig som i 2006 skrev Harmer og de to kollegene Stoddard og Haver om hvordan uforholdsmessig mye av hjelpeorganisasjonenes sikkerhetsressurser blir brukt på de internasjonalt ansatte. De påpekte også at lokale partnerorganisasjoner ofte opererer med langt lavere sikkerhetsstandarder enn de store internasjonale organisasjonene. De anbefalte at både givne og de internasjonale organisasjonene burde øremerke midler til dette.

Ifølge Harmer har det skjedd noen forbedringer i løpet av de siste ti årene, men først og fremst når det gjelder lokalt ansatte i internasjonale organisasjoner. Men for nasjonale hjelpeorganisasjoner er problemet det samme.

– Vi har ikke sett helhetlige investeringer i operasjonell kapasitet hos lokale partnere. Men de humanitære aktørene kan neppe finansiere dette alene, de er også under press for å levere så effektivt som mulig, sier Harmer.

Hun mener at forbedringstiltak må komme som del av en større innsats fra bistandsgivere og internasjonale organisasjoner for å øke lokale organisasjoners kompetanse og kapasitet. ■

ikke at faren, som var så stolt og glad over å ha fått en liten datter, er død. Hun kommer ikke til å huske at han lekte og koste med henne hver dag før han gikk på jobb. Det var han som bestemte navnet hennes.

David Kim Chop var ansatt som sjåfør. Det var trolig han som kjørte bilen da den ble stanset av væpnede menn 25. mars.

Linda James var hjemme sammen med Davids familie da de fikk beskjeden.

– Jeg besvimte. Jeg gråt og var

helt fra meg. Jeg ville se kroppen hans med en gang, men en slektning fikk roet meg litt ned og sa det var bedre å vente til dagen etterpå.

Bekymret for framtida

Nå er framtiden for både Linda og lille Happy usikker. De står på bar bakke. Foreløpig bor de hos Davids familie i Juba. Men den unge enken er bekymret for framtiden og har begynt å se etter en jobb slik at hun kan forsørge seg selv og datteren.

Men økonomien i landet er elendig. Og jobbmarkedet er ikke lett for noen – i alle fall ikke for en ung alenemor uten jobberfaring og som kun snakker arabisk.

– David forsørget oss. Jeg snakket med han kvelden før angrepet, han sa han skulle sende litt ekstra penger til oss. Det aller siste han sa var at tiden kom til å gå fort, at han snart kom tilbake, sier Linda James.

Angrepet på de ansatte i den sør-sudanske organisasjonen var det mest dødelige enkeltangrepet i landet siden borgerkrigen startet i slutten av 2013. Men angrepet er bare ett av mange tilfeller av vold rettet mot hjelpearbeidere.

Hittil i år: 14 drept

I 2016 ble 26 hjelpearbeidere drept i Sør-Sudan, ifølge Aid Worker Security Database. Det er flere enn i noen annet land. Til sammen i hele verden ble 93 hjelpearbeidere drept i 2016. Også i 2015 toppet Sør-Sudan denne dystre statistikken.

Så langt i år er 14 hjelpearbeidere blitt drept i Sør-Sudan. **Ifølge FN måtte 100 hjelpearbeidere evakueres fra ulike områder i april. De var** 90 rapporterte tilfeller hvor humanitær hjelp ble stanset av soldater, militser og ulike myndigheter.

Volden og trakasseringen av hjel-

pearbeidere skjer samtidig som store deler av befolkningen er avhengig av hjelp for å overleve. Sulten herjer flere steder i landet. FN anslår at nærmere 6 millioner mennesker trenger nødhjelp, mens rundt 3,6 millioner mennesker har flyktet fra hjemmene sine. Spredningen av konflikten og det store antallet væpnede grupper gjør sikkerhetssituasjonen og hjelpearbeidet stadig vanskeligere.

Lokalt ansatte mest utsatt

Voldsstatistikken i Sør-Sudan har samme kjennetegn som for de fleste andre land hvor hjelpearbeid er farlig: Det er hovedsakelig lokalt ansatte som blir utsatt for vold – enten de jobber for FN og større internasjonale organisasjoner eller for lokale organisasjoner.

I 2016 ble tilsammen 93 hjelpearbeidere drept på jobb, ulike steder i verden. Av disse var 91 nasjonalt

« Han var så stolt og la ut bilder av Happy på Facebook hele tiden »

Linda James, enke etter sjåføren David Kim Chop

14 Aktuelt

– Skjevt system

– Det er åpenbart at det er en skjevhet i systemet. Opplæring, utstyr og ressurser generelt er av en helt annen standard for FN-

Henry Taban

organisasjonene og de store internasjonale enn for de nasjonale, sier Henry Taban som er styremedlem i National NGO forum, et samordningsorgan for lokale utviklingsorganisasjoner i Sør-Sudan.

Taban er også leder av den sørsudanske organisasjonen Rural Actions Against Hunger

– De nasjonale organisasjonene tar på seg oppdrag for større internasjonale organisasjoner, ofte for å jobbe i de aller vanskeligste områdene. Likevel er det som regel ikke satt av penger i kontraktene til sikkerhetstiltak, sier Taban.

Han sier det er vanlig at nasjonale sørsudanske organisasjoner tar oppdrag i farlige områder uten å ha forsikringsordninger for sine ansatte.

Taban mener givere, som Norge, bør stille krav til sine internasjonale partnere om at de øremerker penger til kapasitetsbygging, sikkerhet og forsikring for lokale partnerorganisasjoner. ■

Rabha Elis, leder av den sørsudanske organisasjonen Women's Development Group i Wau, er enig med Taban

Rabha Elis

– Det er helt ulike standarder. Vi i de nasjonale og lokale organisasjonene, som tar oppdrag fra FN og de internasjonale organisasjonene, gjør det stort sett uten noen form for forsikring, sier hun.

Organisasjonen hun leder får oppdrag fra blant annet FN-systemet, og Elis vet mye om risikoen de lokale hjelpearbeiderne tar under bistandsoppdrag for sine oppdragsgivere. Hun har selv blitt arrestert tre ganger.

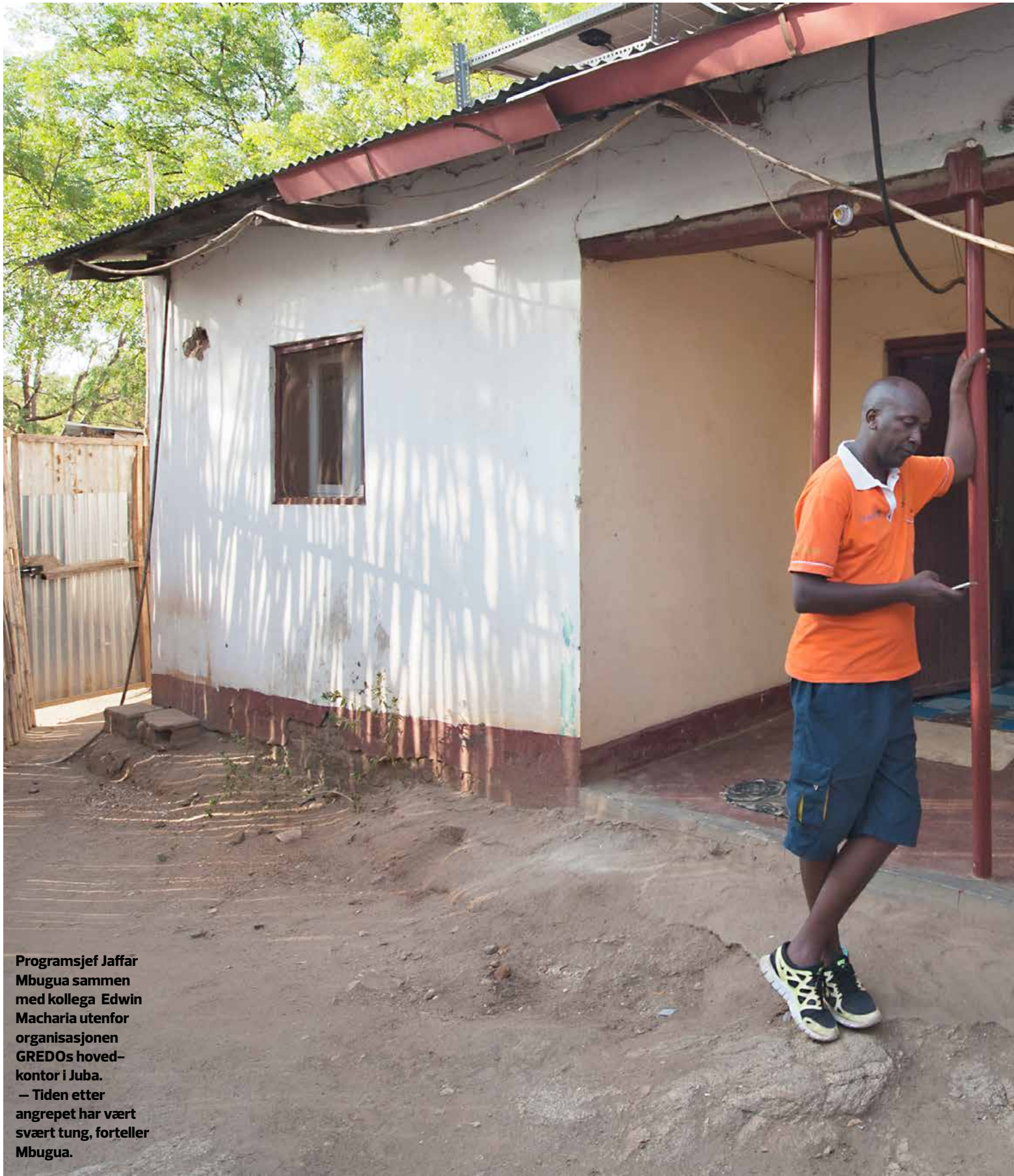
For å få en mer rettferdig situasjon bør givere og de store organisasjonene sette av penger til dette, sier hun. ■

Angelina Najima Simon er landsjef i den sørsudanske organisasjonen Hope Restoration South Sudan. Hun mener det er urettferdig at nasjonale organisasjoner ofte operer med dårligere sikkerhet enn de store internasjonale organisasjonene.

Angelina Najima Simon

– Særlig siden vi ofte jobber i svært urolige områder. Mye av årsaken til problemet er at sørsudanske organisasjoner ofte får korte kontrakter hvor det ikke er lagt inn midler til sikkerhet. Mer langsiktige avtaler hvor sikkerhet og kapasitetsbygging er en del av samarbeidet vil forbedre situasjonen, sier hun. ■

Programsjef Jaffar Mbugua sammen med kollega Edwin Macharia utenfor organisasjonen GREDOs hovedkontor i Juba. – Tiden etter angrepet har vært svært tung, forteller Mbugua.

ansatte. At det er de lokale, nasjonalt ansatte som oftest blir drept skyldes hovedsakelig at det er de som er ute i felt og faktisk utfører mesteparten av hjelpearbeidet.

I Sør-Sudan gjør den etniske dimensjonen i konflikten at nasjonale hjelpearbeidere er spesielt utsatte. I en del områder er det for farlig for hjelpearbeidere fra enkelte etniske grupper å jobbe.

– Det er nasjonale organisasjoner som befinner seg i frontlinjen av det humanitære arbeidet i Sør-Sudan. De møter en rekke egne utfordringer. Blant annet blir de utsatt for trakassering, trusler og noen ganger direkte angrep fra partene i konflikten, sier Frank Nyakairu, som er informasjonsmedarbeider i FN-organisasjonen OCHA.

– Skjevt system

For bistandsarbeideren Jaffar Mbugua og kollegaene i GREDO har de siste ukene vært tunge. Innimellom ulike oppdrag har de deltatt i begre-

velser og sørget over tapet av venner og kollegaer. De har forsøkt å hjelpe familiene til de drepte etter beste evne, ifølge Mbugua.

– Flere ansatte har slitt med å jobbe etterpå. Det er vanskelig å finne

mening med det man gjør. Flere har også vært redde for at noe lignende skal skje med dem, sier han.

Seks ansatte var døde. Samtidig som kollegaene har sørget over tapet, har de måttet slite ekstra hardt for å holde arbeidet gående som følge av en rekke praktiske utfordringer. De dodes arbeidskraft og fagkunnskap måtte erstattes. Tapet av bilen, den eneste firehjulsdrevne bilen organisasjonen hadde, var samtidig en stor økonomisk og praktisk utfordring.

Etterlyser penger til sikkerhet

Alt dette har den lille organisasjonen måtte takle, uten noe sikkerhetsnett. Mbugua mener angrepet og GREDOs situasjon illustrerer en rekke svakheter ved måten det internasjonale hjelpesystemet fungerer på i risikoland.

– Det er vi som er på bakken, og er ute i felt og treffer folk. Det er vi, lokale organisasjoner og lokalt ansatte, som tar mye av risikoen. Likevel finnes det ikke penger til

20 år gamle Linda James mistet mannen sin, og datteren Lucky Nyimoto mistet faren sin da David Kim Chop ble drept. Han var ikke forsikret, og alenemoren er nå bekymret for framtiden.

et skikkelig sikkerhetsopplegg. Det settes ikke av penger til at vi kan utvikle og styrke kompetansen i vår organisasjon, verken når det gjelder sikkerhet eller noe annet. At vi skal måtte operere på en slikt minimum, mens andre har en helt annen standard og helt andre kostnader viser – etter min mening – at systemet er skjevt, sier han

Mbugua mener at sørsudanske organisasjoner må få mer ressurser slik at de både kan styrke sin egen kompetanse, tenke mer langsiktig og utvikle seg som organisasjoner. Med den type korttidskontrakter de fleste organisasjoner opererer på nå er det ikke noe rom for dette.

– Dette handler om mer enn penger, det handler også om innflytelse over programmene og prosjektene. Altfor mange beslutninger blir tatt langt fra den sørsudanske virkeligheten av folk som ikke kjenner situasjonen på bakken. Det er nasjonale og lokalt ansatte som kjenner situasjonen best, men de har ofte

liten innflytelse på utformingen av prosjektene som er betalt av de store organisasjonene.

Tro på en bedre framtid

Han og de andre ansatte i organisasjonen fortsetter arbeidet i det urolige området rundt Pibor. Fremdeles uten det samme sikkerhetsopplegget som de større organisasjonene og uten forsikring, men med optimisme og tro på et bedre Sør-Sudan – en gang i framtida.

– Vi fortsetter. Bor sammen med de lokale innbyggere. Ikke bak gjerder i FN-leirer. Vi blir der når krisene rammer og trekker oss ikke ut, sier han. ■

Etterskrift: Ingen er arrestert for angrepet og drapene på den lokale hjelpeorganisasjonens seks ansatte. Ingen har heller tatt på seg ansvaret for udåden. Både regjeringen i landet og opprørerne i SPLA-IO sier at den andre siden i konflikten står bak.

– Vi har et moralsk ansvar

Både Redd Barna og Kirkens Nødhjelp er opptatt av å styrke sikkerheten til lokale partnere.

– RISIKOVILJEN TIL en del internasjonale organisasjoner er gått ned. Derfor er lokale partnere blitt stadig viktigere, i mange land er vi helt avhengig av dem. Og både Kirkens Nødhjelp og mange andre organisasjoner ser behovet for å styrke de lokales sikkerhet, sier Jan Olav Baarøy som er utenlandssjef i Kirkens Nødhjelp.

Han forteller Kirkens Nødhjelp har satt i gang en rekke tiltak de siste 2-3 årene for å styrke lokale samarbeidspartneres sikkerhet. I flere land, blant annet Sør-Sudan, Syria, Mali og Somalia, tilbyr KN for eksempel sine lokale partnere å delta på sikkerhetskurs.

Ifølge Baarøy har Kirkens Nødhjelp ikke blitt informert om hendelser hvor lokale partnere er kommet til skade under arbeid som Kirkens Nødhjelp er med på å finansiere mens han har vært utenlandssjef. Men han poengterer at Kirkens Nødhjelp vil ta ansvar hvis det skulle skje.

– Vi føler helt klart et ansvar, både moralsk og økonomisk, i en slik situasjon. Og det ansvaret går utover det rent juridiske. Jeg har jobbet åtte år i Unicef og min erfaring er at FN-organisasjonene nok har et mer instrumentelt forhold til sine partnere enn det vi i Kirkens Nødhjelp har, sier Baarøy.

Utenlandssjef i Redd Barna, Amar Bokhari, forteller at organisasjonen har rundt 800 partnere rundt omkring i verden. Bokhari understreker at Redd Barna, som Kirkens Nødhjelp, i økende grad har blitt opptatt av de lokale partnernes sikkerhet.

– Dette er en viktig problemstilling som angår mange både innen bistanden og de som jobber humanitært. For oss i Redd Barna har dette

særlig vært en utfordring i Syria, der er det mange områder som kun er tilgjengelige for våre lokale partnere. Der har vi blant annet hjulpet til med kursing og bidratt til at sikkerhetskostnader er blitt lagt inn i søknadene til våre lokale partnere, sier han.

Ifølge Bokhari utelater lokale organisasjoner ofte blir slike kostnader fordi de vil levere et så stramt budsjett som mulig.

Han forteller at Redd Barna har opplevd at ansatte hos lokale partnere er blitt drept.

– Vi valgte da å gi økonomisk godtgjørelse til de pårørende selv om vi ikke var juridisk forpliktet til dette. Hvis organisasjoner jobber på oppdrag for oss så føler vi et sterkt ansvar for dem, sier Redd Barnas utenlandssjef.

Ifølge Bokhari har ikke alle organisasjoner og bistandsgivere like stor bevissthet om nødvendigheten av at lokale partnere får støtte til sikkerhetskostnader, forsikring og så videre.

– Men jeg tror det er i ferd med å skje en holdningsendring. Og heldigvis er det forståelse både i Utenriksdepartementet og i Norad for at den billigste måten å gjøre ting på ikke alltid er den beste, sier han. ■

Amar Bokhari i Redd Barna.

Jan Olav Baarøy i Kirkens Nødhjelp.

Unicef: – De har ansvar for egen sikkerhet

UNICEF HAR IKKE gitt noen økonomisk støtte til GREDO eller til de dreptes pårørende etter det brutale angrepet i mars.

– Unicef samarbeider med Gredo samt en rekke andre organisasjoner i Sør-Sudan. De er selvstendige organisasjoner og deres sikkerhetsopplegg, forsikring og så videre er deres eget ansvar, sier Tim Irwin som er kommunikasjons-sjef for Unicef i Sør-Sudan.

Irwin understreker at angrepet på Gredo var helt uakseptabelt.

– Bilen de kjørte i, som Unicef hadde gitt dem, var tydelig merket og viste at de tilhørte en hjelpeorganisasjon. Det gjør det brutale angrepet særlig urovekkende, sier han.

– Men er det ikke problematisk

at lokale hjelpeorganisasjoner tar oppdrag i farlige områder fra blant annet Unicef, men ikke har råd til skikkelig sikkerhetsopplegg og forsikring?

– Det er en viktig problemstilling, men ikke noe Unicef kan ta ansvar for. Vår oppgave er å gjøre vår jobb så godt som mulig, slik at vi kan hjelpe så effektivt som mulig. Vi samarbeider med partnere som kan bidra til dette. Pris er ikke det mest avgjørende når vi velger partnere, vi velger de vi mener kan gjøre en best mulig jobb. ■

Tim Irwin, Unicefs kommunikasjons-sjef i Sør-Sudan.

16 Aktuelt

FNs militære sjef i Mali:

Vil stoppe «terroristene

Den internasjonale FN-styrken i Mali har som mandat å beskytte befolkningen mot terrorister, men styrken har foreløpig mer enn nok med å beskytte seg selv.

Av Guri C. Wiggen, i Mali

9 juni ble tre FN-soldater drept i en angrep utenfor basen deres nord i Mali. Åtte ble såret i det samme angrepet. 23. mai ble to FN-soldater drept i et bakholdsangrep mens de var ute på patrulje i Kidal-området, nord i Mali. 3. mai ble en FN-soldat drept og ni såret i et angrep på FN-basen i Timbuktu. Samme dag ble ni soldater fra den maliske hæren drept 24 mil utenfor hovedstaden Bamako.

Slik er sikkerhetssituasjonen i Mali, ett av Norges prioriterte samarbeidsland. Et land der Norge snart skal etablere ambassade – beliggende i et område der vi skal trappe opp vårt bistandssamarbeid for å bidra til fred og stabilitet. En kontingent på tilsammen 15 norske FN-soldater er også stasjonert i hovedstaden for å drifte en av FN-leirene.

– Dette angår oss alle

Vi møter generalmajor Amadou Kane med spørsmålet: – *Har verden noen mulighet til å stoppe terrorutviklingen i Sahel?*

– Terrorsituasjonen er global. Det angår oss alle. Vi må bekjempe terroristene her og nå, ikke vente til de kommer til Europa, innleder Kane. Han er FN-styrken MINUSMAs fungerende leder og opprinnelig en høytstående militær fra Senegal.

Den erfarne offiseren bekrefter at FNs internasjonale fredsbevarende operasjon i Mali er den farligste i verden. Den økte trusselen mot stabiliteten i landet – og mot FN-styrken – er også en viktig årsak til at den nå styrkes. The United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA) har nylig økt til rundt 15 000 personer, både soldater og politifolk.

– Det er veldig vanskelig i Mali nå, og dette er et problem det internasjonale samfunnet bør ta på største alvor. Det haster å forbedre og koordinere landets forsvarssystemer og å ha utenlandsk ekspertise som kan trene hæren, sier Kane.

Han mener maliske myndigheter er svært positive til et samarbeid med andre land.

Store tap for MINUSMA

I dag er FN-styrken MINUSMA langt bedre utstyrt enn den maliske hæren, som bare har 10 000 soldater tilsammen. FN-styrkens rolle og mandat er et helt annet enn hærens, men den blir likevel ansett som fiende av jihadistene, som fører «hellig krig mot Vesten».

De delene av FN-styrken som fer-

des lenger nord i landet har de største sikkerhetsmessige truslene. De blir stadig en «target» for jihadistene som driver en kontinuerlig krig mot den maliske hæren og franske soldater. Frankrike har sendt en kontingent på flere tusen soldater, del av en fransk innsatsstyrke for Mali, Niger og Tsjad, som støtter hæren og regjeringen i Mali. Den franske operasjonen råder over 8 jagerfly, 5 droner, 17 helikoptere, 300 panservogner og 300 militære lastebiler.

De islamistiske opprørsgruppenes

« Dette handler i hovedsak om å bekjempe terror her før den kommer til Europa. »

Amadou Kane, generalmajor og leder av FN-styrken i Mali

Den internasjonale samfunnet bør ta situasjonen i Mali på største alvor, sier generalmajor Amadou Kane, FN-styrkens leder.

mål er å svekke Malis forsvar med sikte på å velte regjeringen. Dermed vil de opprette en islamsk stat.

Kane bekrefter under intervjuet at 118 personer fra FN-styrken i Mali har blitt drept, siden oppdraget startet i april 2013. Siden intervjuet har tallet på drepte FN-personell økt til 124.

Samordner med fransk styrke

– Vi har ikke som mandat å drive kontraterrorisme, men vi koordinerer våre operasjoner med den franske styrken i Vest-Afrika og den maliske hæren. Vi jobber alle mot terroristene, sier FN-kommandanten.

Bare i perioden fra 1. januar til 15. mars i år ble 201 mennesker i Mali drept under 37 angrep fra opprørsgrupper. Mange av dem var sivile. Og jihadistene slår til stadig lengre sør.

– Vi forsøker å gi befolkningen frihet til å kunne bevege seg fritt i

landet, men trusselen er konstant og terroristene beveger seg igjen mot sentrale områder.

Endret trusselbilde

– Situasjonen er mer komplisert enn den var tidligere. Terroristene opererer annerledes. Trusselbildet er endret og hyppigheten av angrep og ulykker er økt. Det er miner, selvmordsangrep, overfall, mord og bilbomber. Slike asymmetriske trusler er ekstremt vanskelig å forholde seg til, forklarer Kane.

Han forklarer at FN-styrken nå satser på å få på plass bedre og mer avansert utstyr.

– Nå venter vi på helikoptre og flere droner. Droner samler viktig informasjon og er proaktive informasjonssystemer, sier Kane.

Fredsavtale uten handlekraft

I starten av april gikk en fredskonfe-

>> før de når Europa

FN-styrken forsøker forgjeves å holde ro og orden i det farlige nordlige Mali, men utsettes for stadige angrep fra væpnede islamistiske opprørsgrupper. Her er svenske FN-soldater på patrulje utenfor Timbuktu.

Foto: Henrik Montgomery / TT / NTB Scanpix

Uro i Mali

■ Fire militante islamistiske organisasjoner – med tilknytning til al-Qaeda i islamsk Magreb – truer stabilitet og fred i Mali. Disse er AQIM, Mujao, Ansar al-Dine og nykommeren Liberación de Massina. Jihadistenes mål er å skape en islamistisk republikk i Mali.

■ Menneskehandlere, smuglere og jihadister har skapt lovløshet i nordområdene, der myndighetene har minimal innflytelse. Ulike grupper kontrollerer ruter i ørkenen for ulovlig transport av mennesker, narkotika og våpen.

■ AQIM har kidnappet 50 europeere og kanadiere de siste 10 årene, minst 9 er fortsatt i fangenskap.

■ De fire største folkegruppene i nord er: tuareger, songhai, arabere og fulanifolket. I sør utgjør bambara den største folkegruppen.

■ Det finnes ulike etniske grupper i nord som er spredt over store geografiske områder. De føler seg oversett av regjeringen i sør. Misnøyen påvirker fredsprosessen negativt.

■ Cirka 98 prosent av befolkningen i Mali er muslimer.

MINUSMA

■ FNs internasjonale fredsbevarende operasjon i Mali (MINUSMA) er omtalt som «den farligste i verden». Siden operasjonen kom i gang i 2013, har 124 soldater fra FN-styrken blitt drept.

■ MINUSMA har i dag drøyt 13 000 militære og i underkant av 2000 politifolk i sine rekker.

■ I 2016 autoriserte FN et mer «proaktivt og robust» mandat for FN-styrken i Mali. Det framgår nå at styrken også skal beskytte sivile mot «asymmetriske trusler» (terror). Mandatet innebærer også flere soldater og utvidelse av mandatet i ytterligere ett år.

ranse i hovedstaden helt i stå. Mange hadde håpet at de to mektige jihadist-lederne Iyad Ag Ghali og Amadou Koufa for første gang skulle godta å delta. I ettertid virker det mer som om antydningene deres om deltakelse var en avledningsmanøver. Konferansen ble også boikottet av tidligere deltakere, en koalisjon av nomadiske tuareger som har kjempet i årtier for et eget territorium i nord.

– Terroristene forhandler ikke. Derfor er det også svært vanskelig for MINUSMA å ha noen innflytelse på selve fredsprosessen. Terroristene vet at dersom vi lykkes med å få på plass en fredsavtale, vil man få en sterk hær i Mali. De væpnede grupperingene ville bli inkludert i hæren. Hensikten med angrepet i Gao i januar, der 45 personer ble drept, var åpenbart å stoppe fredsprosessen, sier Kane.

Selv har han lite tro på fredspro-

sessen akkurat nå.

– Jihadistene manipulerer og rekutterer unge fra etniske grupper. De unge blir med fordi de trenger penger, sier han.

– Før den når Europa

Generalmajoren viser til at FN-styrken har et mandat som går ut på å forbedre sikkerhetssituasjonen.

– Dette handler i hovedsak om å bekjempe terror her før den kommer til Europa. Situasjonen er så vanskelig at det internasjonale samfunnet må ta dette alvorlig. Vi trenger avtaler, ikke bare med Mali, men også med nabolandene, sier han.

– En ny felles militær strategi må på plass med påfølgende rask gjennomføring, slik at landene kan samarbeide effektivt mot terroristene. Vi kan ikke slippe taket og trekke seg ut før dette skjer, understreker Amadou Kane. ■

Iyad Ag Ghali, mektig leder av islamistisk opprørsgruppe.

Foto: Opprørsgruppens egen nettside

– Terrorbekjempelse er ikke nok

– FN-styrken MINUSMA er nødvendig og må ha et skarpt mandat, men samtidig er det et problem at styrken kun har én strategisk målsetning – kamp mot terror. Militære virkemidler er nødvendig, men det finnes ingen endelig militær løsning her, sier Morten Bøås, seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt og spesialist på krig og konflikt i Afrika.

Han mener det trengs en bredere strategi som aksepterer at det som nå skjer i Mali dreier seg om mer enn islamsk terror. – Derfor må man kombinere militære innsatser med en koordinert strategi for utvikling og statsbygging, understreker Nupiforskeren.

Bøås viser til at FN-styrken har vært i Mali siden 2013, men at sikkerhetssituasjonen nå er mer kritisk enn

noengang.

– Konflikten har spredt seg fra nord for Niger-elven til de sentrale delene av Mali. Her er nå flere væpnede islamistiske grupper aktive. MINUSMA har ikke vært i stand til å forhindre dette, og den maliske statens svar er å bevæpne ulike etniske grupper for at de skal slåss mot islamistene. Denne strategien vil ikke gi resultater da den kun fører til at allerede eksisterende ressurskonflikter mellom ulike etniske grupper ytterligere militariseres, sier han.

Morten Bøås, seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt.

Hjelper IS-ofre tilbake

Kvinnene som har vært sexslaver for terrorgruppen Den islamske stat (IS) bærer på de grusomste historier. Mustafa Qasim prøver å hjelpe «de overlevende» tilbake til livet. **Av Nina Bull Jørgensen**

De kalles ofte bare «de overlevende». Men de er mennesker som deg og meg. Selv om de har vært utsatt for de verst tenkelige overgrep så har de rett til å leve et normalt og verdig liv, sier Mustafa Abdulraham Qasim, som er ansvarlig for Kirkens Nødhjelps familiesenter i byen Sinuni, Nord-Irak.

Senteret er etablert i samarbeid med det lokale sykehuset og gir psykososial hjelp til kvinner, jenter og barn som har klart å rømme, eller blitt reddet, fra IS. De fleste tilhører jezidi-folket som siden tidenes morgen har holdt til i Sinjar-fjellene, ved grensen til Syria. Qasim kommer selv fra dette området. Han er kurder og muslim.

Solgt som kveg

I august 2014 angrep IS. De ville tvin-

ge «de vantro» til å konvertere. De som ikke klarte å flykte fikk to valg, forteller Qasim: «Konverter og slåss med IS, eller dø». 5000 jezidier ble drept. Mer enn 6000 ble tatt til fange.

Kvinner og unge jenter ble solgt som sexslaver eller tvunget til å gifte seg med IS-krigere. Noen ble solgt flere ganger, som kveg på de lokale markedene, til 10-20 dollar. Noen ble gitt bort gratis.

– Mange av jezidi-kvinnene vil ikke snakke om det de har opplevd. De holder smerten inne i frykt for å bli stigmatisert, i frykt for skammen og i frykt for å bli drept – eller at andre familiemedlemmer som fortsatt er i fangenskap skal bli drept, forteller Qasim.

Depresjon og fobier

Men etter hvert, etter kanskje tre måneder med hjelp og støtte fra KNs familiesenter, er det noen som

Mustafa Qasim, ansvarlig for Kirkens Nødhjelps familiesenter i Nord-Irak.

Foto: Nina Bull Jørgensen

åpner seg.

– Det tar tid å vinne deres tillit. Vi spør ikke for mye. Men når de ønsker det, lar vi dem lette byrden de har inni seg ved å snakke, sier Mustafa Qasim.

De fleste historiene likner på hverandre, noen mer grusomme enn andre.

– De forteller at de ble voldtatt flere ganger om dagen. Hvis de nektet, tok IS barna deres og drepte dem. De har sett døtrene bli voldtatt og mennene drept foran øynene deres.

Voldtatt av ti soldater

En kvinne åpnet seg for Qasim og fortalte: «Jeg prøvde å rømme, men ble tatt og straffet med at ti soldater voldtok meg». Den kurdiske hjelpearbeideren gir flere detaljer, men de er så vonde og grufulle at de ikke egner seg på trykk...

Familiesenteret i Sinuni tilbyr terapi og psykiatrisk bistand til de som har det aller tøffest. Hjerteskjærende, intense skrik er en del av det daglige lydbildet på senteret.

– Mange av kvinnene lider under dype depresjoner, og de har utviklet fobier. De er redde for alt som er svart. De er redde for fremmede med skjegg. Og mange har mistet all selv-

tillit og alt håp for fremtiden, sier den kurdiske hjelpearbeideren.

Holdningsendring

Ved siden av en psykolog og en psykiater har KNs familiesenter i Dohuk fire sosialarbeidere og to medarbeidere som jobber ute i lokalsamfunnet med bevisstgjøring og holdningsendring.

– Det første steget er at alle skal vite hva kjønnsbasert vold er – for å kunne sette ord på det og vite at det er galt. Kjønnsbasert vold er et nytt begrep for mange, forklarer Qasim.

Familiesenteret jobber også målbevisst med lokale myndigheter og religiøse ledere. Et resultat av dette er at lederen for Jezidiene offentlig gikk ut og sa at «de overlevende skal

«Før ble det å være «en overlevende» sett på som noe «skittent». Nå har folk lært å respektere kvinnene.»

Mustafa Qasim, Kirkens Nødhjelp-ansatt

Jezidi-kvinne og hennes to barn har søkt tilflukt i byen Duhok, etter å ha unnsloppet IS-fangenskap og terrorgruppens brutale overgrep. Bildet er fra november 2016. Foto: Ari Jalal / NTB Scanpix

til livet

behandles med respekt».

– Vi ser at folk har endret sine holdninger. Før ble det å være «en overlevende» sett på som noe «skittent». Folk pekte på dem i gaten. Men nå har folk lært å respektere kvinnene. Ordet «overlevende» sies ikke lenger med et negativt tonefall.

Terapi for mennene

Mennene som har fått sine koner tilbake fra IS-slaveri får også oppfølging og støtte. De blir tilbudt terapi og de får råd om hvordan de best mulig kan hjelpe sine kvinner tilbake på rett spor.

I begynnelsen hadde mennene vanskelig for å akseptere og leve med vissheten og det kvinnene dere hadde vært utsatt for. Men nå er de fleste mennene villige til å ta sine kvinner tilbake, forteller Qasim.

– De aksepterer og forstår. Men det er ikke uten utfordringer. En mann opplevde for eksempel at kona kom hjem og bare snakket nedsettende om jezidi-religionen. I løpet av tre års fangenskap var hun blitt hjernevasket av IS. Heldigvis var mannen hennes en bra mann som forsto og hjalp henne.

Politiet, de irakiske militære styrkene og de kurdiske Peshmerga-styrkene har også fått opplæring i hvordan de skal håndtere kvinner som har klart å rømme fra IS.

– De har i fått ordre fra øverste hold om at disse kvinnene ikke skal røres. Det skal henvises direkte til nærmeste sykehus for å få det de trenger av medisinsk hjelp. Deretter vil sykehuset sende dem videre til oss, forteller lederen for KNs familiesenter i Nord-Irak.

Yrkesopplæring

Aktiviteter og yrkesopplæring er en del av den psykososiale traumeterapien, et viktig skritt på veien tilbake mot en mer normal hverdag. Kvinnene lærer seg noe nyttig som de kan tjene penger på.

De har blant annet fått opplæring i å strikke, sy klær og annet håndarbeid. Flere av dem har fått sin egen symaskin.

– Kvinnene har fått en ny status i samfunnet. De blir nå respektert som «tjenesteytere». Og de lokale myndighetene hedrer dem. Hvis du sier du er en «overlevende», vil folk nå si: «Wow. Du er sterk. Du klarte å rømme!» ■

Rekordår for Fairtrade

I 2016 KJØPTE nordmenn Fairtrade-merkede produkter til en verdi av 933 millioner kroner, en økning på 30 prosent fra 2015. Fairtrade-merkede roser har nå 10 prosent av markedet. Flere Fairtrade-merkede produkter fra sterke, utenlandske merkenavn solgte også godt i 2016; blant annet iskrem fra Ben&Jerry's og iskaffe fra Starbucks.

Netanyahu vil forby rettighetsstøtte

STATSMINISTER BENJAMIN NETANYAHU vil forby utenlandske pengebidrag til israelske menneskerettighetsorganisasjoner. Enkelte av disse har i flere tiår mottatt norsk støtte. Netanyahu anklager menneskerettighetsorganisasjoner som B'Tselem, Peace Now og Breaking the Silence for å fremme Israel-fiendtlig og venstrevridd propaganda. Netanyahu har hevdet å ha stanset slik støtte fra Norge, ifølge den israelske avisa Haaretz. Norge støttet israelske menneskerettighetsorganisasjoner med 5,4 millioner kroner i fjor.

Kommunikasjonsrådgiver Guri Solberg i UD avviser Netanyahus påstand om at Norge har gått med på å kutte støtten.

– Vi har sett nyhetsmeldingene om at det vurderes å endre lovgivningen om utenlandsk finansiering av israelske sivilsamsfunnsorganisasjoner. Vi er imidlertid ikke kjent med at et slikt lovforslag er varslet lagt fram i Israel, sier Solberg til NTB.

Bistand har ikke skapt endring

Internasjonal bistand har ikke klart å skape meningsfulle endringer i det politiske systemet i Malawi, slås det fast i en fersk oppsummering av 23 evalueringer av bistand til det østafrikanske landet. Rapporten er utarbeidet av Chr. Michelsens institutt (CMI) på oppdrag fra Norads evalueringsavdeling.

– Den vedvarende høye fattigdommen skyldes mangel på strategiske politiske beslutninger, mener Inge Amundsen som er seniorforsker ved CMI og forfatter av rapporten. Dette forverres av stor befolkningstetthet, mangel på næringsliv, klimautsatt jordbruk og at landet er uten kystforbindelser. Malawi er et av landene i Afrika som får mest bistand av Norge. I 2016 gikk 527 millioner norske bistandskroner til landet.

Verden gir mindre til utdanning

For sjetten år på rad er den internasjonale bistanden til utdanning redusert. Den totale summen bistand til utdanning er i år på 12 milliarder dollar – cirka 100 milliarder kroner. Dette er fire prosent mindre enn i 2010, fastslår UNESCO (FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur) i sin årlige Global Education Monitoring Report.

– Den totale støtten til utdanning er langt unna det som trengs for å oppnå bærekraftsmål nummer 4. Vi står i fare for å ikke oppfylle våre forpliktelser, sier UNESCOs generalsekretær Irina Bokova i en pressemelding. ■

82 Chibok-jenter ble frigitt av Boko Haram i mai. Da hadde de vært i terrorgruppes fangenskap i tre år, etter at 276 skolejenter ble kidnappet i det nordøstlige Nigeria i april 2014. 53 av jentene klarte å rømme fra kidnapperne kort tid etterpå, og med den siste frigivelsen er fortsatt mer enn hundre jenter i den islamistiske opprørsgruppes varetekt. Her er de 82 som nylig ble frigitt i bytte mot fem Boko Haram-topper ved et rehabiliteringssenter i Nigeria hovedstad Abuja. Ifølge landets myndigheter vil ikke jentene returnere til sine lokalsamfunn før de har fullført sin utdanning. Foto: Sunday Aghaeze / AFP / NTB Scanpix

Vil du være god? Da må

– Jeg er imot empati. Empati gjør verden verre, sier psykologen Paul Bloom. Han mener empati får oss til å ta ukloke beslutninger. Ja, vi blir til og med onde av det. Så hvis du vil lære å bli god – les hvordan her.

Av Anne Håskoll-Haugen

«**D**et største under-skuddet vi har i verden er under-skudd på empati.»

Barack Obama står foran hundrevis avgangsstudenter i Illinois og ber dem dyrke empatien. Verden oppfordrer til egoisme. Empatien er motgiften, sier eks-presidenten.

Det er bare det, mener psykologen Paul Bloom, at empati ikke er så bra som vi skal ha det til. Mange tror empati er kraften som forandrer verden til det bedre. Obama er ikke alene om å mene det er for lite empati i lufta.

– Men jeg er imot empati, sier Bloom, faktisk gjør det verden verre.

Empati er overvurdert

Yale-professoren, av canadisk opprinnelse, har skrevet en hel bok for å overtale resten av oss til å mene det samme. *Against Empathy* er ikke et opprop for at vi skal bli mer egoistiske og umoraliske. Tvert imot:

– Jeg mener at den som vil gjøre verden til et bedre sted, bør kvitte seg med empatien. Empati er fullstendig overvurdert som en kraft for å skape god samfunnsendring, skriver han

Problemet er dette, mener Bloom: Empati er som en lyskaster; det gir en person eller en gruppe mennesker plutselig oppmerksomhet, men lyser opp et veldig lite område og legger resten i skyggen. Empati får oss til å bry oss om noen få mennesker i et lite øyeblikk, men blinder oss for alle de som trenger like mye hjelp, men som vi ikke ser.

Et annet problem med empati er at vi har mer empati med de som ligner på oss selv. Vi blir mest følelsesmessig engasjert når de med samme politiske syn, verdier og kanskje samme utseende rammes av noe forferdelig. Det vekker følelsen av at det kunne vært oss. Intellektuelt vet vi at alle liv betyr like mye, men styrt av empati blir vårt moralske kompass sendt ut av denne kursen. Vi er ikke født rettferdige.

«Det kunne vært oss»

Et psykologisk eksperiment viser for eksempel at testpersonene har mer empati for en som ble hiv-smittet via blodoverføring enn en narkoman smittet av en sprøyte.

Et annet forsøk viser at vi er mer empatiske med de vi liker enn de vi misliker, og at vi ikke er empatiske med

folk som sutrer. Tiggere og narkomane vekker avsky i mange, i stedet for å vekke empati. Derfor kan den samme som gir penger til tv-aksjonen, gå rett forbi tiggeren på innsamlingsrunden.

Empati virker på samme måte som fordommer og rasisme og leder oss til forskjellsbehandling eller regelrett rasisme. Det blir også synlig i utviklingsarbeid: Du støtter organisasjoner og prosjekter som jobber med det du mener er viktig – utdanning, retten til abort, kanskje kvinnefrigjøring. Det betyr ikke at det er den hjelpen de trengende vil ha.

Triste historier om syke piker

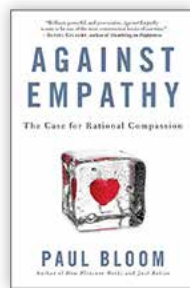
Paul Bloom tror vår emosjonelle natur har blitt oversolgt. Vi har alle en magesfølelse, men vi bør skaffe oss nok informasjon til å overstyre den. Det er faktisk det som definerer menneskelighet; evnen til ikke å handle på instinkt, men på kunnskap om langsiktige konsekvenser, skriver han.

Tenk deg dette: Du kjenner et barn som har blitt veldig syk av en vaksine. Du føler empati med foreldrene, engasjerer deg mot vaksinen og nekter å vaksinere dine egne barn. Resultatet er at sykdommen sprer seg og mange, mange flere barn blir syke eller dør. Men de andre som dør er bare statistikk, og statistikk er umulig å vise empati med.

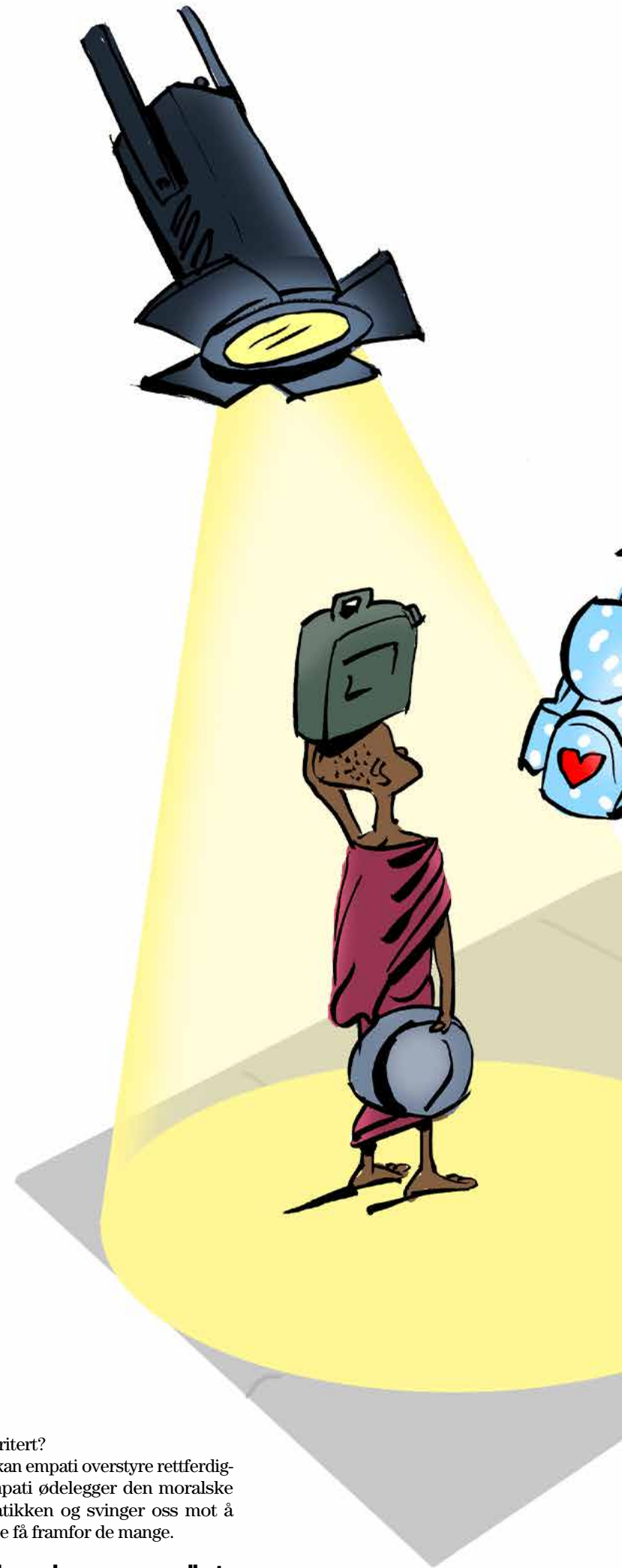
Heller ikke klarer vi å føle empati med de millioner av barn som har overlevd på grunn av vaksiner. De er usynlige. Altså; empati har ført til en dårlig beslutning som skader andre.

Eller: Et barn med en sjelden sykdom får massiv pressedeckning fordi den norske staten ikke vil betale for behandlingen (og fordi hun har ressursterke mennesker rundt seg som har klart å få pressen interessert). Det blir Dagsnytt 18, det blir «God Morgen, Norge», det blir Brennpunkt. Til slutt må helsevesenet gi etter for presset. Familien, pressen og alle som engasjerte seg synes de har vunnet en seier. Men hva med alle de andre som også trengte hjelp, men ikke fikk? Kanskje ble noen

«Empati er fullstendig overvurdert som en kraft for å skape god samfunnsendring.»

«**Against Empathy: The Case for Rational Compassion**»
Forfatter: Paul Bloom.
Forlag: Ecco.
Finnes også på Kindle.
Utgitt: Desember 2016.
285 sider

nedprioritert?

Slik kan empati overstyre rettferdighet. Empati ødelegger den moralske matematikken og svinger oss mot å hjelpe de få framfor de mange.

Uante konsekvenser av godhet

Vi er skapt slik at uvanlige hendelser tiltrekker seg vår oppmerksomhet. hjelpeorganisasjonene baserer seg på dette, og de fleste bruker empati som verktøy for å samle inn penger. Det er ikke nødvendigvis galt, mener Bloom, så lenge organisasjonen har tatt en informert beslutning om hvor og hvem de skal hjelpe. Men det er noen utfordringer.

Å forsøke å gjøre noe bra er nemlig som poker; vi spiller så smart vi kan,

men med mange faktorer utenfor vår kontroll kan selv en god hånd ende opp i et dårlig resultat.

Vi vet at matvarehjelp mange steder i verden har utkonkurrert det interne markedet for lokale bønder. De har ikke fått solgt sine produkter og har mistet incentiver til å fortsette å produsere. Hus bygget av frivillige i slumområder kan skape lokal splid, fordi noen får og andre ikke. Bistand kan – i en gitt

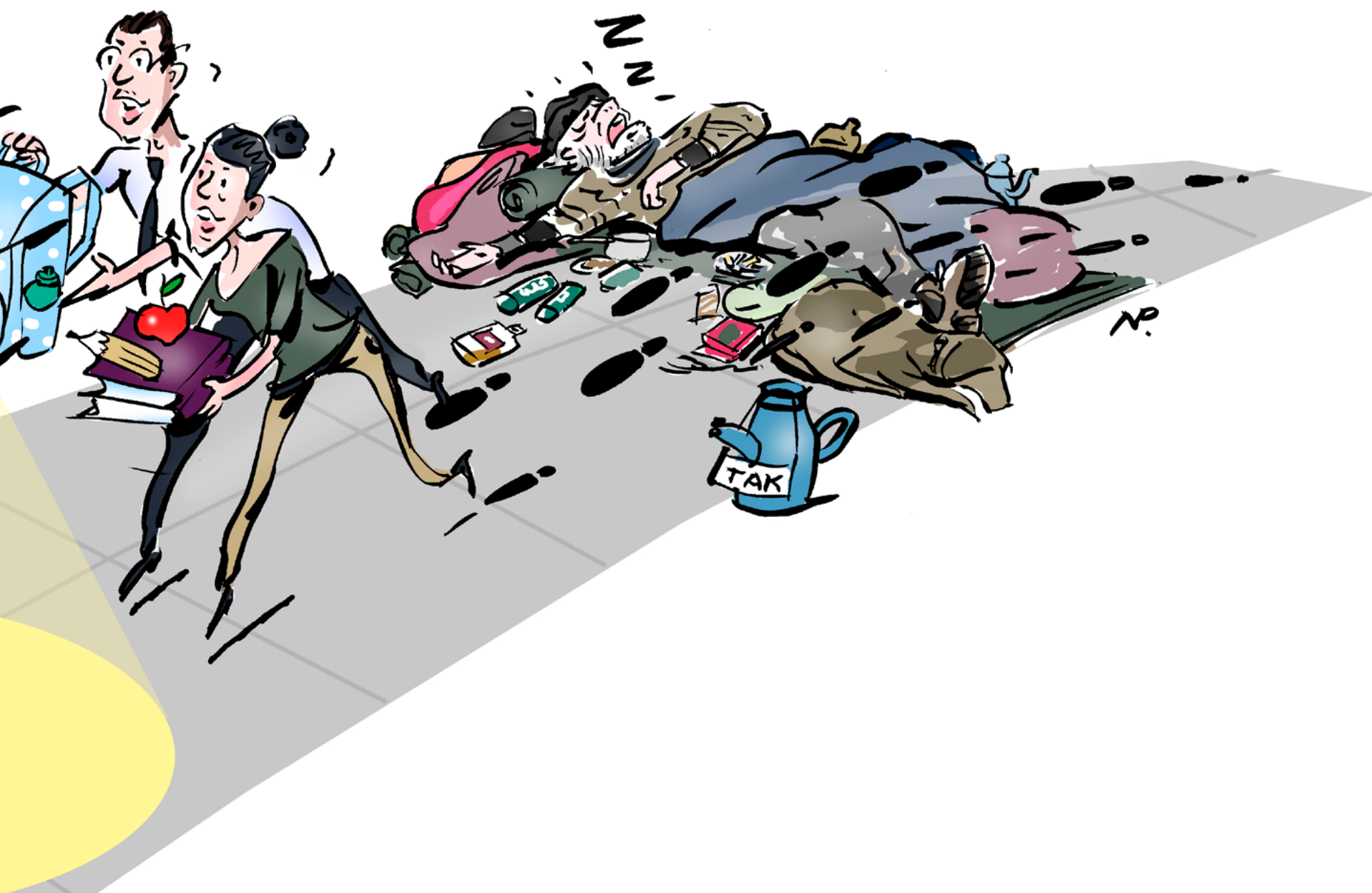
Paul Bloom

Paul Bloom (f. 1963) er professor i psykologi på prestisjetunge Yale University i USA. Han har særlig forsket på menneskers forståelse av moral.

Bloom har forfattet åtte bøker og mange populære vitenskapelige artikler, blant annet for aviser som The Atlantic, The New York Times og The Guardian. *Against Empathy* er hans nyeste bok.

du gi med iskaldt hjerte

situasjon – føre til korrupsjon og større forskjell mellom fattig og rik. Penger til barnehjem i Kambodsja har ført til at foreldre selger barna sine – barnehjemmet tjener penger på å ha dem der.

Eksempelene er mange. Mye av kritikken mot utviklingsarbeid hviler jo på dette; uante konsekvenser.

Lett å bla om

Du blar opp avisen: Et bilde av en trist gutt (eventuelt en glad gutt) og du leser teksten – «For fem kroner dagen kan du gi Juan et bedre liv. Du kan støtte han, eller du kan bla om.» De aller fleste blar om.

Empati handler nemlig like mye om å stilne vårt eget ubehag som et ønske om å hjelpe andre. Det er ube-

hagelig å kjenne på andres smerte, så vi hjelper for å få mindre vondt selv. Men det er enda lettere å ignorere de som trenger hjelp. Vi krysser gaten når vi ser en tigger med koppen sin. Det er ikke det at vi ikke bryr oss. Hvis vi ikke hadde brydd oss ville vi jo bare gått rett forbi uten å føle ubehaget. Det viser at empati er unyttig som kraft til å hjelpe andre.

Bruk hodet, skrot hjertet

Men hva mener Bloom egentlig når han snakker om empati?

Bloom sier han slettes ikke er imot å forsøke å forstå hva andre mennesker føler, men at det handler mer om sosial intelligens enn om empati. Den empatien han vil til livs, er ideen om

at du kan føle det andre føler – og så handle på bakgrunn av dette.

Empati er ikke alltid galt. Empati er som andre følelser; sinne kan drive en far til å slå ihjel sitt eget barn, og sinne over urettferdighet kan forandre verden.

– Jeg vil ikke leve i en verden uten empati, men vi må beholde empatien der den hører hjemme, og det er i nære relasjoner.

Når empati ikke er basert på kunnskap bærer den som regel galt avsted. Vi handler på impuls. Hvis moral handler om å maksimere gode resultater, og empati ikke kan hjelpe oss med det, må vi finne en annen metode; hodet. Løsningen er rasjonelle og kunnskapsbaserte valg.

Søt og fristende, men skadelig

At transseksuelle og homofile i dag har samme rettigheter som majoriteten, skyldes at vi klarer å rasjonalisere oss frem til at de bør behandles likt – selv om jeg ikke forstår dem, selv om de ikke er like meg selv, og selv om de skulle leve på en måte jeg til og med ikke liker. Verden ikke er et mer tolerant sted i dag fordi vi er mer empatiske enn våre tippoldeforeldre. Nei, det er fordi vi har mer kunnskap om andre.

Likevel blir rasjonalitet av mange sett på som noe kaldt. Synd, mener kjendispsykologen, for hvis vi vil gjøre noe godt for verden, burde vi holde oss til rasjonaliteten og ligge langt unna empatien; en sukkerholdig brus som er fristende og deilig, men veldig dårlig for oss. ■

22 **Tema:** Stat-til-stat

Er stat-til-stat-bistand i ferd med å dø ut?

Da Norges statsminister besøkte Mosambik i 2000, ble han mottatt med heder og ære som leder for en stormakt innen bistand. 14 år senere er Norges fotavtrykk i Afrika knapt synlig på de statlige budsjetter. **Av Gunnar Zachrisen**

Norsk stat-til-stat-bistand til partnerland er redusert fra 14 prosent av total bistand i år 2000 til 3,1 prosent* i fjor, viser Bistandsaktueltets gjennomgang av norsk bistandsstatistikk.

– Det er klart at dette svekker vår synlighet på landnivå, og kan i enkelte situasjoner kanskje svekke vår posisjon – og muligens omdømme – på den internasjonale arena, fordi landene ikke lenger kjenner oss så godt, sier Hege Hertzberg, ambassadør i Ghana og tidligere utviklingspolitisk direktør i Utenriksdepartementet (2010-13).

Den erfarne embetskvinnen, som også har ledet utviklingsministerens analyseenhet, mener likevel at dette i større grad er et problem for Norge enn for fattigdomsbekjempelsen i utviklingslandene.

– For mottakerne blir de praktiske

konsekvensene små, så lenge de får norske midler gjennom andre kanaler, sier Hertzberg.

Norge i store bokstaver

Samarbeid mellom Norge og statlige institusjoner i utviklingsland utgjorde i mange tiår selve grunnstammen i norsk bistand. Langsiktig bistand med et mål om fattigdomsbekjempelse ble kanalisert gjennom offentlig sektor i i afrikanske og asiatiske land. Det var store helse- og utdanningsprogrammer, distriktsutviklingsprogrammer, fiskeri- og landbruksstøtte og ulike former for institusjonssamarbeid.

Norad hadde i mange år (fra 1970-tallet) egne landrepresentasjoner, side om side med ambassadene, der de håndterte norsk bistandsamarbeid. (Det offisielle Norges representanter hadde i disse årene

Ordforklaringer

Bilateral bistand Betegnelse for bistand som gis fra staten i et giverland til et mottakerland – enten mottakeren i landet er staten, næringslivet eller organisasjoner. Omfatter pengeoverføringer, overføringer av varer og utstyr samt faglig ekspertise. Kan være både langsiktig bistand og nødhjelp. (I Norads statistikk er «bilateral bistand» all bistand som ikke går gjennom multilaterale organisasjoner, og som ikke er administrasjon. I UDs statsbudsjett dokumenter omfatter begrepet derimot kun langsiktig bistand via «regionbevilgningene», og for eksempel ikke næringsutvikling og sivilsamfunnsstøtte.)

Stat til stat-bistand Langsiktig bistand til offentlig sektor i et mottakerland. Kan f.eks omfatte budsjettstøtte eller støtte til et nasjonalt helsesektor- eller utdanningsprogram, enten alene eller sammen med andre bilaterale bistandsgivere.

Også annen form for støtte til statlig sektor, f.eks ekspertbistand eller institusjonssamarbeid inngår.

Budsjettstøtte Pengestøtte direkte til et lands statsbudsjett, uten øremerking forøvrig, der det er opp til mottakerlandet selv å prioritere midlene. Støtten skjer oftest i form av et samarbeid der ulike givere legger penger i en felles «kurv». Givere og mottakerland er i jevnlig dialog om overordnede mål, tiltak og resultater.

Sektorprogramstøtte Støtte direkte til en sektor innenfor et lands statsbudsjett, uten øremerking, der det er opp til det aktuelle fagdepartementet i mottakerlandet selv å prioritere midlene. Støtten skjer ofte i form av et samarbeid der ulike givere legger penger i en felles «kurv». Givere og mottakerland er i jevnlig dialog om overordnede mål, tiltak og resultater.

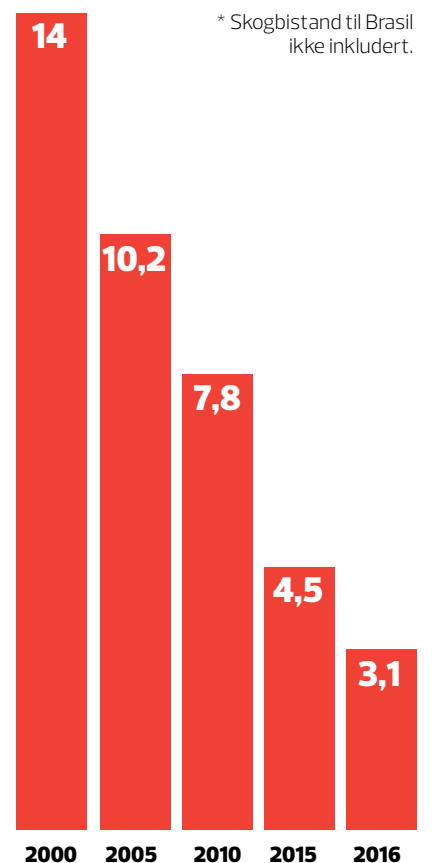

Norges statsminister Kjell Magne Bondevik besøker et helsesenter i Mosambik under en rundreise i Afrika i 2000. Siden den gang er støtten til landets offentlige helsesektor avviklet – og den totale bistanden kraftig redusert.

Foto: Erik Johansen / NTB Scanpix

Stat-til-stat-bistandens andel* av total norsk bistand (i prosent)

* Skogbistand til Brasil ikke inkludert.

24 Tema: Stat-til-stat

Vaksinealliansen GAVI, i samarbeid med ulike private og offentlige givere, har oppnådd store resultater i form av økt vaksinedekning i fattige land. Programmene har imidlertid fått kritikk for å mangle en langsiktig og helhetlig tilnærming til å styrke de nasjonale helse-systemene. Bildet er fra Burundi.

Foto: Ken Opprann

lett tilgang til statsråder og sentrale embetsmenn i utviklingsland.)

På flyplassen i Lusaka i Zambia hang det på 1980- og 90-tallet et kart over innsjekkingen der Norge var ett av få markerte land – skrevet med like store bokstaver som USA og Storbritannia. Kartet på flyplassen var et budskap både om landets avhengighet av økonomisk støtte fra viktige bilaterale bistandsgivere og om takknemlighet for deres bidrag til utvikling.

Fotavtrykket av en mus

I flere østafrikanske land var Norge å regne som en bistandskjempe innen tosidig samarbeid. Men siden den gang har mye skjedd, og fotavtrykket etter kjempen er i 2016 redusert til det av en mus, mener erfarne bistandsarbeidere. Det kom følgelig heller ikke som noe sjokk da Norges ambassade i Zambia ble nedlagt i fjor, etter 50 års bistandssamarbeid.

I 2016 var det et rekordlavt beløp som gikk fra Norge til stat-til-stat-bistand: bare om lag 1,1 milliard kro-

ner* av et totalt bistandsbudsjett på 36,6 mrd. kroner. Samme år gikk 15,7 mrd. kroner via multilaterale kanaler som FN og utviklingsbanker og drøyt 5,0 mrd. kroner via norske ikke-statlige organisasjoner.

Stat-til-stat-bistandens relative andel av bistanden har sunket jevnt på hele 2000-tallet, viser Norads tall for støtte til offentlig sektor i mottakerland. Fra 14 prosent i 2000 via 10,2 pst. i 2005 og 7,8 pst. i 2010 til 4,5 pst. i 2015.

Bare to land over 100 mill.

I 2016 var det kun to land i Afrika som mottok mer enn 100 millioner kroner i direkte norsk støtte til statlig sektor: Tanzania og Uganda, og for sistnevnte representerte dette året i hovedsak en utbetaling til et energisamarbeid mellom Statnett og det ugandiske elektrisitetsverket.

Langsiktig stat-til-stat-bistand har gradvis tapt terreng til fordel for andre bistandsformer: Samarbeid om helse- og utdanningsstøtte via offentlig-private fond, bistand

Hege Hertzberg, ambassadør.

Obs! I beregningen av stat-til-stat-bistandens volum og andel av total bistand er bistanden til Amazonas-fondet i Brasil, som forvaltes av den statlige brasilianske utviklingsbanken BNDES, holdt utenfor stat-til-stat.

via utviklingsbanker og FN-organisasjoner, klima- og skogsatsing forvaltet av utviklingsbanken BNDES i Brasil, det statlige investeringsfondet Norfunds ekspansjon på bistandsbudsjettet og økt nødhjelp (som i hovedsak gis via norske organisasjoner eller FN-organisasjoner). Samtidig har «flyktninger i Norge» de siste årene kapret en rekordstor del av bistandsbudsjettet.

Bondevik 2: «En bærebjelke»

Så sent som i 2005 (under Bondevik 2-regjeringen) ble stat-til-stat-samarbeidet omtalt som en bærebjelke i samarbeidet med sentrale bistandspartnere, den gang omtalt som «hovedsamarbeidslandene».

«Samarbeidet (...) bygger på en bred utviklingspolitisk dialog og et langsiktig arbeid for fattigdomsreduksjon. Samarbeidet skal ta utgangspunkt i landenes egne prioriteringer og bidra til å gjennomføre deres nasjonale strategier for fattigdomsbekjempelse. (...) Både stat-til-stat bistand og samarbeid gjennom

frivillige organisasjoner, multilaterale- og regionale organisasjoner inngår i partnerskapet. Stat-til-stat samarbeidet vil imidlertid være en bærebjelke.»

Beskrivelsen sammenfaller i tid med en periode da norske politikere og ambassadører brukte moteord som «mottakeransvar», «mottakerorientering» og «mottaker i førerretet». Norges sju hovedsamarbeidsland – Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia i Afrika, og Bangladesh og

« Dette svekker vår synlighet på landnivå, og kan (...) kanskje svekke vår posisjon på den internasjonale arena.»

Hege Hertzberg, tidligere utviklingspolitisk direktør i Utenriksdepartementet.

Nepal i Asia – ble hovedarenaer for utprøving av nye virkemidler innen norsk stat-til-stat-bistand.

Nye verktøy innen stat-til-stat

Sektorprogramstøtte og budsjettstøtte ble de nye virkemidlene i bistands-samarbeidet, ideologisk omfavnet av både politikere og bistandsarbeidere. En hovedtanke var at mottakerlandet selv hadde best forutsetning for å prioritere midler til utvikling – innenfor eget budsjett.

– De nye støtteformene hadde som utgangspunkt at mottakerlandet skulle lage planer og statsbudsjett for hver enkelt sektor og gjennom det identifisere sitt eget budsjettmessige behov. Dette ble deretter presentert for givene. Alle givene skulle så putte penger i en «kurv», forteller Hertzberg.

Tilnærmingen ble sett på som en fordel både for giver og mottaker. En fordel for mottakeren var at det skulle bli større frihet til å prioritere selv, færre givemøter og mindre rapportering. For givene var det viktig

at dette rapporteringssystemet ga bedre oversikt og mindre risiko for dobbeltfinansiering og korrupsjon.

– Givene hadde samtidig svært mye de skulle sagt i styring av sektoren, eventuelt i selve planleggingen av statsbudsjettet. Selv om «eierskap» hos mottaker var et mantra, viste det seg i praksis at givene la langt flere premisser enn det som opprinnelig var intensjonen, sier Hertzberg.

Budsjettstøttens glanstid

På midten av 2000-tallet trodde «alle» at budsjettstøtten skulle bli et stadig viktigere virkemiddel. I perioden 2007-2010 nådde ideen sitt pengemessige og bistandsideologiske toppunkt, med samlede beløp i statskasse-støtte på over 700 millioner kroner hvert år. Store utbetalinger til sektorprogrammer innen helse, utdanning, energi og miljø, administrert av ulike «Ministry of ...» i ulike samarbeidsland, kom i tillegg.

Engasjementet for «statskassebistanden» tapte seg imidlertid raskt, blant annet på grunn av avsløringer

Mosambik er det landet som har mottatt nest mest bistand fra Norge på 2000-tallet, tilsammen 4,1 mrd. kroner. Langsiktighet og forutsigbarhet har preget Norges forhold til landet, men svak budsjettstyring og korrupsjon er en kilde til norsk bekymring.

Foto: Ken Opprann

Afghanistan er blant de aller største mottakerne av norsk bistand de siste årene, men pengene har i hovedsak gått inn i et flergiverfond administrert av Verdensbanken.

Foto: Ken Opprann

Omfattende korrupsjon i et stort program for internt for-drevne i Nord-Uganda var medvirkende til at Norge trappet ned stat-til-stat-bistanden til landet etter 2013.

Foto: Gøril Trondsen Booth

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener det er behov for en gjennomgang av norsk bistand til statlig kapasitetsutvikling i utviklingsland, både gjennom norsk stat-til-stat-bistand og via andre kanaler som globale fond og multilaterale organisasjoner. Flertallet vil be om at en slik redegjørelse gis i kommende budsjettproposisjon. >>

Utenrikskomiteen om utviklingsmeldingen, 6. juni 2017

Største mottakere av norsk bistand til statlig sektor 2000–2016 (i mrd. kroner)

Tanzania:	5,5	Malawi:	2,2
Mosambik:	4,2	Palestina:	1,7
Uganda:	2,5	Nepal:	1,4
Zambia:	2,4	Liberia:	1,1

26 Tema: Stat-til-stat

Tidligere utviklingsminister: – Svekker støttens forutsigbarhet

– Det er snart ikke stat-til-stat bistand igjen. Dersom en ikke finner andre måter å støtte statlige institusjoner på, vil det føre til manglende kapasitetsbygging og mindre langsiktighet, sier tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (KrF). **Av Gunnar Zachrisen**

NEDGANGEN I STAT-TIL-STAT er en trend hun har observert og vært bekymret for i lang tid.

– Det er utrolig at en slik utvikling kan skje uten at Stortinget har fått seg forelagt dette spørsmålet som sak – og kan ha en informert diskusjon om en ønsker å fortsette eller kutte ut stat-til-stat-bistanden som kanal, sier Frafjord Johnson.

Hun er i dag generalsekretær i KrF og hadde også flere fingre med i spillet da partiet i fjor utarbeidet en alternativ utviklingsmelding. Reduksjonen i langsiktig bistand til samarbeidsland var der ett av de sentrale temaene.

Den tidligere utviklingsministeren er overrasket over den raske nedtrapingen av norsk bistand til statlig sektor i samarbeidsland, en utvikling som har skutt fart etter at hun selv gikk av som statsråd i 2005.

– Stortinget burde visst

– Dette er tall som burde ha fremkommet i «bærekraftsmeldingen» som er til behandling i Stortinget. 3 prosent er imidlertid enda verre enn jeg trodde, sier hun – med referanse til tallene Bistandsaktuelt har hentet ut av Norads statistikk.

Hun mener konsekvensene først og fremst kommer til syne på to områder: manglende statlig kapasitetsbygging og mindre forutsigbarhet.

– Og det siste undergraver også det første, sier hun, og peker på at stortingsflertallet har kritisert denne utviklingen i innstillingen om bærekraftsmeldingen som nettopp er avgitt.

Frafjord Johnson, som også har erfaring fra toppjobber i FN-systemet, viser til at alternative bistandskanaler så langt ikke ivaretar slike hensyn tilstrekkelig.

Målet: Å stå på egne bein

– Verken globale fond, multilaterale aktører som Verdensbanken og FN eller frivillige organisasjoner har som hovedformål å bygge statlig kapasitet, enten det gjelder statens kjernefunksjoner eller tunge sektorinstitusjoner, sier hun.

Frafjord Johnson mener at dette er helt sentralt hvis fattige utviklingsland på sikt skal kunne gjøre seg uavhengige av bistand. Hun viser til at dette var hensikten med «en godt kontrollert budsjettstøtte» og sektorprogrammer, der statens kjernefunksjoner styrkes og hele sektorer utvikles som kan bistå millioner av mennesker, for eksempel innenfor helse- og utdanning.

– Noe kapasitetsbygging skjer, knyttet til konkrete programmer, pro-

sjekter og til en viss grad systemutvikling – som er tilfelle for eksempel for globale helsefond, men fokus er på tjenesteleveranser. Når så mye av bistanden slik går utenom staten, eller bare bidrar stykkevis, går det utover statens evne til å levere tjenester til eget folk, sier hun.

Den tidligere statsråden mener konsekvensen vil bli mindre koordinert bistand og dermed dårligere effektivitet.

Frafjord Johnson understreker samtidig at hun ikke tar til orde for en full revers tilbake til tradisjonell stat-til-stat bistand, men at en bør jobbe med nye måter å ivareta statlig kapasitetsbygging og koordinering på, herunder felles gjennomførings- og finansieringsordninger.

<<En partner å stole på>>

Ifølge Frafjord Johnson har Norge gjennom mange tiår vært «en partner til å stole på» for mange av våre partnerland – basert på langsiktighet og forutsigbarhet.

– Slik bistanden nå er organisert, bidrar valg av bistandskanaler til mindre forutsigbarhet. Med unntak for de flerårige IDA-overføringene fra Verdensbanken er både FN-bevilgninger og de fleste globale fond avhengige av årlige giverbidrag, noe som gjør flerårige avtaler vanskeligere. Våre partnerland trenger partnerskap som kombinerer forutsigbare ressurser og kapasitetsoverføring. Dette var også bakgrunnen for vårt forslag om å lage flerårige langtidspaner på disse områdene, sier hun.

– Er det mulig å tenke seg en kursdreining i norsk bistand, der denne bistandsformen igjen får større bevilgninger og en økt rolle?

– Når Stortinget nå har vedtatt at vi skal ha over 20 partnerland, i tråd med KrFs forslag, er det svært viktig at man her legger opp til et langsiktig og forutsigbart partnerskap, og at det vedtas indikative plantall i Stortinget. Dette tilsier en kombinasjon av ulike bistandskanaler, der stat-til-stat også hører med i en ny form, basert på et mer gjensidig og forpliktende partnerskap. ■

«Det er utrolig at en slik utvikling kan skje uten at Stortinget har fått seg forelagt dette spørsmålet som sak.»

Hilde Frafjord Johnson, tidligere utviklingsminister (KrF)

– Slik bistanden nå er organisert, bidrar valg av bistandskanaler til mindre forutsigbarhet for mottakerlandet, sier tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

Foto: Krf

av korrupsjon i statlig sektor i flere partnerland. Svaret fra Norge og andre givere – ofte i parløp med Det internasjonale pengefondet (IMF) – ble å legge budsjettstøtte «på is» og deretter gradvis avvikle.

I 2014 fikk Mosambik og Tanzania henholdsvis 80 og 70 millioner kroner i budsjettstøtte. Etter dette er det ikke utbetalt norsk budsjettstøtte, med unntak av 200 millioner kroner til Ukraina i 2015. Sistnevnte var en ren utenrikspolitisk solidaritetserklæring, og hadde lite med langsiktig bistand å gjøre.

Mindre økonomisk behov

Hertzberg mener at nedgangen i stat-til-stat ikke nødvendigvis skyldes korrupsjonstrusselen, men heller at mange land har «vokst seg ut av budsjettstøtte-behovet».

– Støtteformer som sektorprogramstøtte og budsjettstøtte forutsatte at mottakerlandet både var fattig og hadde et utviklingsvennlig styre. Mange av landene som Norge samarbeider med har et mindre økonomisk behov enn før. Enkelte av landene, som for eksempel Zambia, er nå også mellominntektsland. Samtidig har de

et politisk behov for å styre utviklingen mer selv, sier hun.

Noen mottakerland er også mindre interessert i vestlig bistand, fordi det i dag finnes flere mulige kapitalkilder enn før, blant annet kinesiske lån og bistand fra arabiske land.

– Dette er land som stiller langt færre krav enn oss til miljø, menneskerettigheter og godt styresett, men langt klarere krav til effektivitet og lønnsomhet, sier Hertzberg.

Mobilisere egne ressurser

Den erfarne diplomaten forteller at trenden innen norsk stat-til-stat-bistand de siste årene er dreiet mer mot strategiske innsatser i enkeltland, som å støtte mottakerlandene i arbeidet med å skaffe seg inntekter fra egne naturressurser. «Olje for Utvikling» og norsk rådgivning om gruveskatt i Zambia er eksempler på dette.

– Kombinert med mer støtte til næringsutvikling bygger dette opp om tanken at land skal finansiere sin egen offentlige forvaltning og gjøre budsjettstøtte overflødig. Bistandsmidlene kan da frigis til mer akutte situasjoner, sier hun.

Hennes inntrykk er at helhetsten-

kingen rundt bistand, eksemplifisert med sektorprogrammer og budsjettstøtte, ikke lenger har den samme appell i det internasjonale givermiljøet.

– Resultatbaserte aktiviteter er mer populære og lettere å forklare overfor skattebetalerne hjemme. Punktinnsett-tenkningen til Bill Gates og de globale fondene passer godt inn i en slik sammenheng, sier Hertzberg.

Statens rolle

I tillegg mener hun det er blitt «en mer ryddig tenkning omkring hva som er statens rolle og hva som må drives av private aktører».

Som eksempel trekker hun fram to typiske norske kompetanseområder, fisk og energi.

– Disse er ikke egnet for ren bistand og offentlig drift, de krever private aktører på en helt annen måte enn helsesektoren. Det samme gjelder for den mest effektive sektoren for å bekjempe fattigdom; landbruk. Det kan heller ikke drives av staten. Her har Norfund blitt en viktig aktør. Men: Norfund-midler er også bistand, selv om det fremstilles som et alternativ, og det er en strategisk smart

måte å styrke disse to sektorene på, med bistandspenger sier Hertzberg.

Land med mange fattige

Selv er hun ambassadør i et land som mottar små midler i norsk bistand, men med sideansvar for flere land i Vest-Afrika. Disse landene får til sammen mye bistand og er også tiltenkt enda mer norsk støtte de kommende årene. Hertzberg vektlegger at land som er i konflikt, eller nylig har kommet ut av konflikt, også er land med mange fattige. I tillegg er flere av dem også arnested for terrorister og opprinnelsesland for migranter.

– Stilt overfor slike nye utfordringer har de tradisjonelle giverlandene behov for å tenke annerledes. Det internasjonale trusselbildet er ganske dramatisk endret, og det er naturlig at bistanden justeres i takt med det. Når norsk langsiktig bistand svekkes til fordel for humanitær innsats og rask innsats i konflikt/postkonflikt blir vi som bistandsgiver mindre forutsigbar, men fordelene er at vi blir mer fleksible og strategiske. Det kan bety mye i konkrete situasjoner, sier Hertzberg. ■

Stoltenberg-regjeringens åtte år ved makten innebar en økt satsing på vaksiner og mor-barn-helse, men midlene gikk i hovedsak utenom vanlige norske stat-til-stat-kanaler. Store privat-offentlige helsefond var det nye virkemiddelet. Her besøker han et norskstøttet offentlig helseprosjekt i India i 2010.

Foto: Kapoor Photos

UDs statssekretær: – Vi kunne ha ansatt flere byråkrater ...

– Stat-til-stat bistand er ikke uviktig, selv om andelen av bistandsvolumet har gått ned. Samtidig vil jeg advare mot en oppfatning om at giverlands individuelle stat-til-stat bistand er en overlegen bistandsform, sier statssekretær Tone Skogen.

Av Gunnar Zachrisen

HØYRES STATSSEKRETÆR MENER det er viktig å se norsk bistandsinnsats i sammenheng, og viser til at Stortinget bevilger en stadig større andel av budsjettene innenfor utvalgte tema, som f.eks. utdanning, helse, klima og næringsutvikling.

– Disse bevilgningene kommer land til gode, selv om bistanden gis på andre måter enn direkte via landenes myndigheter og budsjetter, sier hun.

Statssekretæren beskriver nedgangen i stat-til-stat-andelen som en trend, og sier at «den første store reduksjonen kom under utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson». Sistnevnte var Bondevik-regjeringens utviklingsminister i to perioder, 1997-2000 og 2001-05.

– Enklere for mottaker

Skogen mener det er enklere for mottakerlandene å forholde seg til støtte for en sektor gitt gjennom for eksempel UNDP og Verdensbanken, enn en rekke giverland med sine avtaler og spesifikke føringer. I tillegg reduserer det også giverlandenes kostnader til forvaltning.

– Vi kunne ha ansatt flere byråkrater for å forvalte denne bistanden selv. I stedet har vi holdt de administrative kostnadene nede ved å bruke andre kanaler enn stat-til-stat bistand og satset på virkemidler som fungerer, sier statssekretæren.

Hun understreker at fordelingen mellom valgte kanaler for bistand

«ikke er skrevet i stein».

– Dette får være en løpende vurdering, sier Skogen.

Sivilsamfunnet

Som et supplement til stat-til-stat trekker hun også fram viktigheten av sivilsammfunnsstøtte.

– Ved å gi bistand gjennom sivilsamfunn, kan vi nå grupper som ikke prioriteres av myndighetene, sier hun.

– Videre er korrupsjon og svakt styresett en utfordring for mange utviklingsland, sier statssekretæren.

Tone Skogen, statssekretær i Utenriksdepartementet.

– Aldri gitt mer

Skogen viser til at det totale bistandsvolumet har økt kraftig i den perioden Bistandsaktuelt har kartlagt (2000-2016, red.anm).

– Norge har aldri gitt mer bistand enn nå. Bistandsbudsjettet er rekordstort. Vi er opptatt av at norske bistandsmidler skal brukes på en mest mulig effektiv måte, slik at vi kan bistå mennesker i nød på en best mulig måte samtidig som den skal innrettes slik at utviklingsland over tid tar steget over til mellominntektsland. Det krever privat sektor-investeringer, og investeringer i utdanning, helse og gode institusjoner, sier statssekretæren. ■

I noen land kan det være i vår interesse å ha et betydelig bilateralt samarbeid med myndighetene. Dette gir som regel en tydeligere profil enn midler kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner. Et betydelig bilateralt samarbeid med nasjonale myndigheter gir god plattform for dialog og et godt grunnlag for å utvikle andre bilaterale relasjoner med landet, engasjement fra norsk næringsliv og handel.>>

Solberg-regjeringen om stat-til-stat i utviklingsmeldingen (Meld. St. 24 (2016-2017))

Tanzania:

Tradisjonsrike toner

Det populære tanzanianske bandet Ze Spirits blander moderne hiphop og tradisjonelle instrumenter. Her holder de konsert i Dar es Salaam.

får et nytt liv

I kolonitida brukte lokale ledere trommer og dans for å oppildne til motstand mot makthaverne. I dag oppildner Tanzanias tradisjonsmusikere til kamp for å beholde gammel og ærverdig musikk – i møtet med vestlig påvirkning.

Av Myriam Meloni (foto) og Monika Rebala (tekst), i Tanzania

I Tanzania spilles det musikk over alt: I folkerike og fargerike gater, i dala dala-minibusser, på gatekjøkken som serverer grillete maiskolber og ristede pistasjnøtter. Tanzanianere, fra ulike folkegrupper, liker dans. I dette landet, med 50 millioner innbyggere, er det mer enn 120 av dem. Og alle har sine egne tradisjonelle instrumenter, melodier og sanger.

Det kosmopolitiske Dar es Salaam, ved bredden av Indiahavet, byr på det meste innen lokal tradisjonsmusikk. Fra melodier spilt på **ilimba**, et instrument fra Gogo-folket i det sentrale Tanzania, til **taarab**-musikk, eller sunget poesi, som er populær i Zanzibar.

Men denne rikdommen av tradisjonelle musikkformer blir i økende grad utfordret og kan stå i fare for å forsvinne, frykter eldre musikere. Den yngre generasjonen foretrekker nemlig bongo flava, en lokal versjon av hip hop. Og de unge lokale stjernene blir mer og mer påvirket av sine amerikanske idoler. De imiterer deres musikk, gester og klesstil. De eldre musikerne frykter at det om få tiår ikke vil være tanzanianere igjen som kan spille på de tradisjonelle instrumentene, langt mindre lage dem.

Mot vestlig påvirkning

På samme måte som folkemusikken i sin tid ble brukt i motstanden mot kolonimakten, gjør musikere i dag motstand mot den voksende vestlige påvirkningen, for å redde Tanzanias rike musikktradisjon fra å forsvinne.

Warema Chacha er en kjent utøver på instrumentet **litungu**. Det lyreliknende instrumentet brukes av kurya-folket nordvest i Tanzania. Når han nå begynner å bli gammel, er 72-årige Chacha sterkt opptatt av å bringe videre sin kunnskap og kjærlighet til denne musikken til yngre generasjoner.

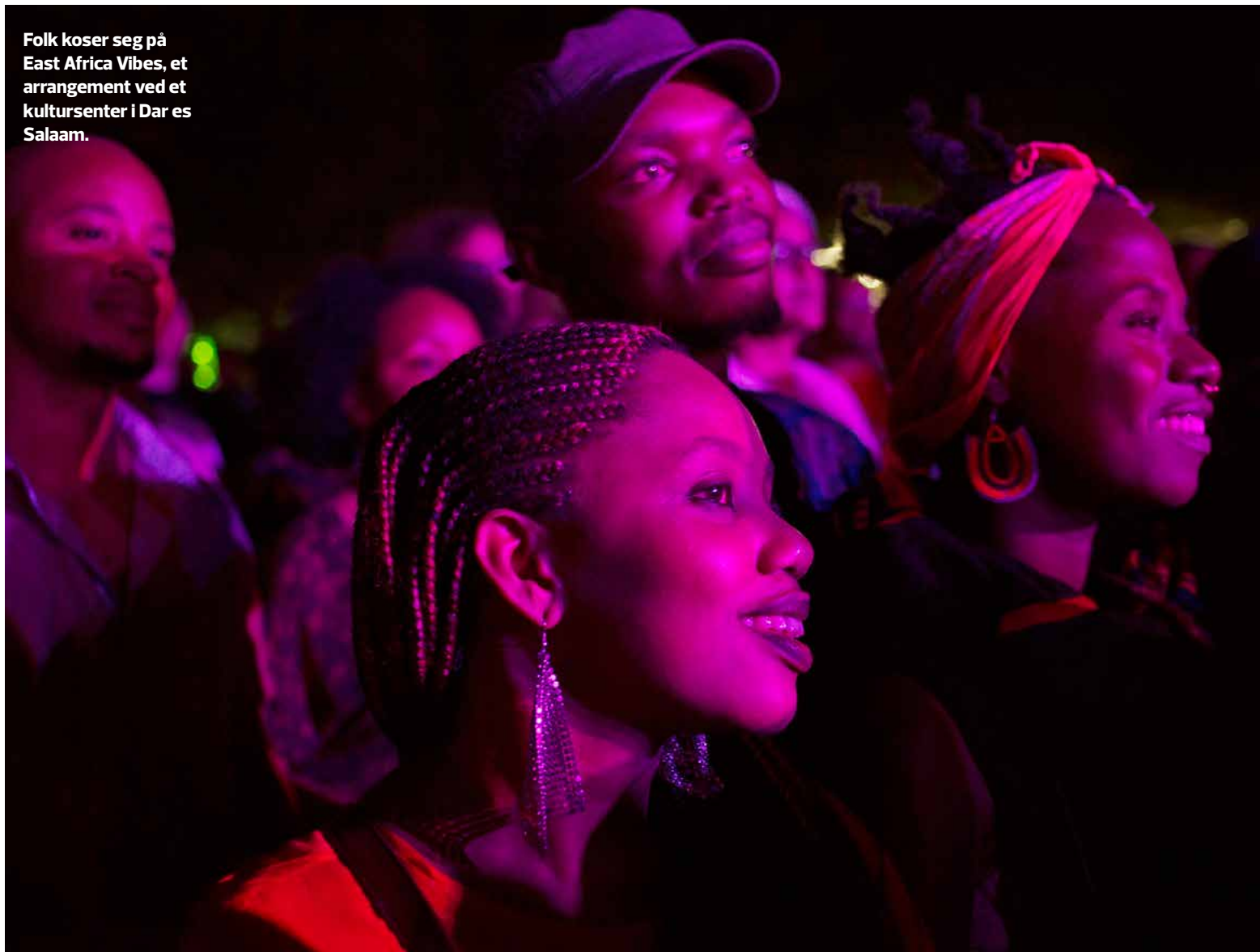
– Jeg sier ofte til unge mennesker at det er viktig å verdsette din egen kultur, for på den måten kjenner du også deg selv bedre. Du blir ikke kjent med din egen kultur av å spille bongo flava, sier han, der han sitter foran huset sitt i Bagamoyo, 60 kilometer fra Dar es Salaam.

– Når du ikke setter pris på dine egne ting, kan de ofte forsvinne. Hvis noen vil komme til meg, skal jeg lære dem å spille på instrumentet. Jeg kan til og med lage det til dem, helt gratis, sier han, og viser fram en selvlaget litungu.

30 Aktuelt

Folk koser seg på East Africa Vibes, et arrangement ved et kultursenter i Dar es Salaam.

34 år gamle Msafiri Zawose er sønn av tradisjonsmusikeren Hukwe Zawose, som spilte ilimba. Nå bruker han selv det gamle treinstrumentet i sin moderne musikk. Her øver han med bandet sitt.

Afrikanske trommer

Warema Chacha har allerede tatt en alvorprat med barnebarnet Ally, som spiller afrikanske trommer i det populære bandet Ze Spirits. Chacha har oppmuntret ham til også å lære seg å spille litungu.

Vi treffer 21 år gamle Sajaly Sharif, som spiller i samme band som Ally.

– Litunguen er ikke særlig utbredt. Vi er de eneste som kan hindre at den forsvinner, takket være Chacha, som vet alt om dette instrumentet, sier Sharif.

Grappa hans spiller afro-fusion, en blanding av tradisjonell og moderne musikk. Og de vil nå prøve å introdusere litungu for et større publikum.

– Dette kan også være en bra strategi for å markedsføre oss selv. Som de fleste andre band bruker vi gitarer. Men om du drar til Europa eller USA, finner du gitarister som spiller bedre. På litungu derimot, kan vi være konger. Og takket være det kan folk også bli mer interessert i musikken vår, legger han til.

Warema Chacha innprenter i de unge musikerne at musikk ikke bare er underholdning.

– Det viktigste er musikkens budskap og dens oppdragende rolle, mener han. Hans sanger oppfordrer blant annet folk til å bruke stemmeretten sin, og advarer mot farlige sykdommer som malaria og aids.

Musikk er også et viktig element i

den nasjonale identiteten. I 1962, da Julius Nyerere ble det uavhengige Tanzanias første president, fikk tradisjonelle kunstformer økt oppmerksomhet og prestisje. Nyerere-regjeringen brukte opptredener med tradisjonelle utøvere fra forskjellige folkegrupper som ledd i en bevisst strategi for nasjonsbygging. Målet var å bryte ned etniske motsetninger i den unge nasjonen.

Warema Chacha ble tatt opp i den nasjonale truppen av tradisjonelle musikere (et statsfinansiert ensemble av framstående utøvere, red.anm.) allerede som tenåring. Han har fortsatt å spille litungu i denne musikertruppen i 36 år.

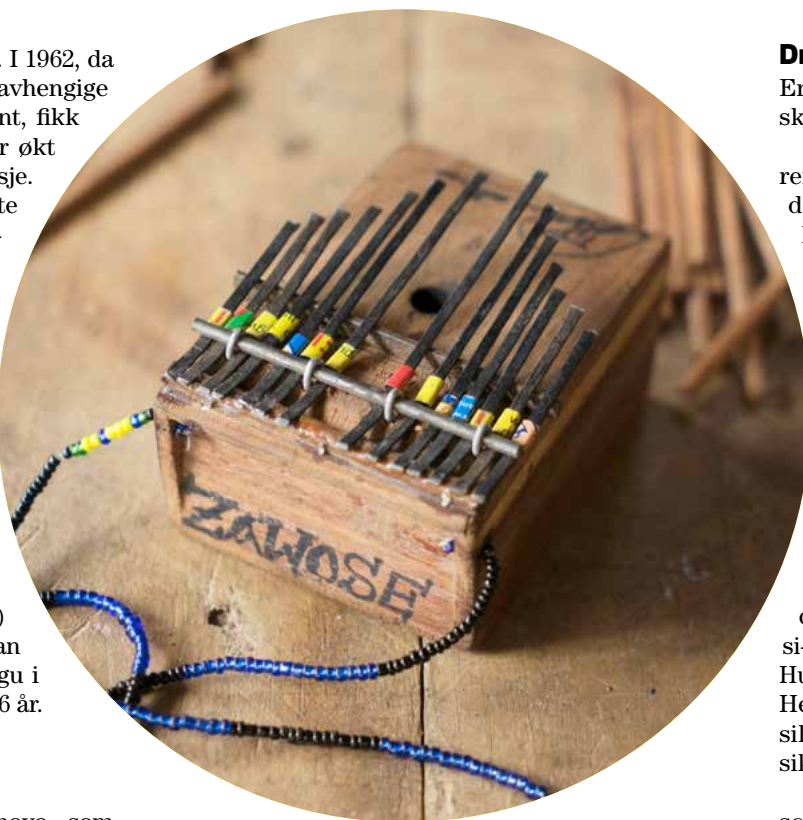
Kulturhøyskole for tradisjonsmusikk

Kulturhøyskolen i Bagamoyo, som ligger nær Chachas hus, ble etablert i 1981 som utdanningstilbud til de nasjonale truppene. Det er en av de få plassene der folk kan lære ekte tradisjonsmusikk. Undervisningen skjer bare et steinkast fra Indiahavet, og bølgesuset kan høres i klasserommene.

– Studentene er stadig mer opptatt av etniske instrumenter, for de vil ikke miste kontakt med sin egen kultur. Nå er det populært å kombinere tradisjonelle og moderne rytmer, sier Maulid Mohamed Saleman, lærer ved skolen i Bagamoyo.

Han arvet musikk talentet fra foreldrene sine.

– Min mor var danser, og faren min var musiker og landsbyleder. Når han ville samle folk til møte, innkalte han dem ved å slå på trommer. Av og til lurte jeg på hvordan han ville ha reagert

En ilimba, et tradisjonelt instrument fra Gogo-stammen sentralt i Tanzania.

om han hadde fått sjansen til å høre unge mennesker blande trommelyden med moderne gitarer, sier Saleman med et smil.

– I begynnelsen trodde familien min at jeg hadde gått fra vettet, men nå liker de musikken min. Den er forskjellig fra min fars, men er likevel tradisjonsmusikk, sier 34 år gamle Msafiri Zawose.

Han bor også i Bagamoyo, og er sønn av den avdøde tradisjonsmusikeren Hukwe Zawose, som spilte ilimba. Instrumentet består av en resonanskasse av tre, der tonene frambringes av tynne metall-lameller i forskjellige lengder. Msafiris far ble kjent internasjonalt etter sitt samarbeid med den britiske artisten Peter Gabriel. Selv har han også spilt inn noen album og optrådt i flere land, blant dem USA.

Drikker og spiser popcorn

Enkelte eldre musikere er likevel skeptiske til å blande musikkstiler.

– Om 20–30 år vil vi ikke lenger ha ren tradisjonsmusikk. Men jeg tror den prisen er verdt å betale om vi klarer å redde tradisjonelle melodier og instrumenter fra å forsvinne, sier 74 år gamle Makame Faki, en berømt taarab-musiker fra Zanzibar.

En stor gruppe ungdommer danser til musikken fra Ze Spirits en varm lørdagskveld i kultursenteret Nafasi Art Space i Dar es Salaam. De drikker det lokale Kilimanjaro-ølet og spiser popcorn.

– Tradisjonsmusikken vil endre seg, men vil ikke dø, sier Nafasi-direktør Rebecca Yeong Ae Corey. Hun er også medstifter av Tanzanian Heritage Project, et initiativ for å sikre innspillinger av tradisjonsmusikere som Warema Chacha.

Chacha har også nylig optrådt på scenen i Nafasi Art Space, sammen med barnebarnet Ally og hans band. Han må innrømme at noen av dem slett ikke spiller så verst, men han kan ikke forstå hvorfor de må kle seg som de gjør.

– Bukser langt nede på hoften er ikke vår tradisjon. Det er heller ikke solbriller, som er mer vanlig for CIA-agenter som ikke vil at noen skal se øynene deres. Noen ganger bruker de kvinnebriller, kvinneklær og øreringer, og synes det er fint. Jeg ber: «Gud hjelpe dem», sier han, og prøver å holde latteren tilbake.

Men Chacha er villig til å glemme de unges outrerte klesdrakt, bare de begynner å ta timer i litungu-spill.

– Når alt kommer til alt, høres jo hip hop omtrent ut som Kurya-folkets tradisjonelle resitasjoner, legger han til med et smil. ■

«Når alt kommer til alt, høres jo hip hop omtrent ut som Kurya-folkets tradisjonelle resitasjoner.»

Warema Chacha (72), kjent musiker

VI TRENGER FRILANSER

Bistandsaktuelt har nå ledig 1 kontrakt for frilansjournalist.

Frilanseren skal jobbe med både papir- og netta- vis, men hovedvekten av arbeidet vil være knyttet til nettavis. Arbeidet vil i hovedsak bestå i å skrive og redigere artikler til Bistandsaktuelt om norsk og internasjonal bistand, samt utenriks- og utviklings- politiske emner.

Kontrakten er for tre år. For kontrakten gjelder en opsjon for oppdragsgiver til å innvilge ytterligere ett års forlengelse av kontraktstiden ut over tre- årsperioden. Starttidspunkt for kontraktene er fra og med cirka 1. september 2017. Frilanskontrakten vil ha en timeramme på 1000 timer per år. For kontrak- ten gjelder en timepris per 2017 på kr. 450 per time, som vil bli justert i henhold til konsumprisindeks per 1. januar 2018.

Tilbydere til frilansjournalist-kontrakten bør ha er- faring fra utenriksjournalistikk, politisk journalistikk/ samfunnsjournalistikk eller økonomijournalistikk. For kontrakten gjelder: Gode engelskkunnskaper, utdan- ning på universitets-/høgskolenivå og interesse for internasjonale utviklingsspørsmål.

Det forutsettes deltakelse på ukentlige redak- sjonsmøter, nettvakt- og deadlinearbeid i Oslo, samt mulighet til å foreta reportasjereiser i utviklingsland.

Kontrakten inngås etter reglene i lov og forskrift om offentlige anskaffelser. Mer informasjon, blant annet om nødvendige vedlegg til tilbudet, er lagt ut på www.doffin.no. Søk på kunngjøring: 154511

Søkere må registrere interesse for å få tilgang til konkurransegrunnlag og vedlegg. Kontraktsanbudet ligger utlyst under Direktoratet for utviklingssamar- beid (Norad). (Ved eventuelle problemer/spørsmål: henvendelse bistandsaktuelt@norad.no).

Søknadsfrist (tilbudsfrist):
21. juni 2017, kl. 12.00.

PS! Vær obs! på at det kan ta noe tid å utarbeide et kontraktstilbud, herunder å oppfylle de krav som stilles i konkurransegrunnlaget. Så start i tide.

BISTANDSAKTUELT

En mann spiller saksofon ved Dhow Countries Music Academy på Zanzibar.

Warema Chacha (72) er en kjent utøver på instrumentet litungu. Nå er han opptatt av å bringe videre sin kunnskap og kjærlighet til denne musikken til yngre generasjoner.

Foto: Monika Rebala

Kontorer til leie

Rimelige kontorer til leie i trivelig kontorfellesskap i Tollbugata 32 midt i Oslo sentrum. Ta kontakt på kirsten@scanteam.no / 90 86 82 80. www.scanteam.no

32 Intervjuet

— Millioner av kvinneliv står på spill

Kvinnekamper som ble vunnet på 90-tallet må nå kjempes om igjen, mener toppsjefen i FN-organisasjonen UN Women. Kampen om abortrettigheter er blant de viktigste.

Av Nina Bull Jørgensen

Om vi hadde reist til Beijing i dag, ville vi ikke fått til den samme handlingsplanen som vi fikk til i 1995. Det ville blitt noe mye svakere, sier Phumzile Mlambo-Ngcuka.

Hun er kvinnen som med sin tydelige stemme har sparket ny kraft inn i FNs kvinnearbeid, i en tid da kvinners rettighetskamp opplever tilbakeslag mange steder i verden.

Lederen for UN Women viser til verdenskvinnekonferansen i Beijing høsten 1995. Der ble det blant annet vedtatt å jobbe for å avkriminalisere kvinner som tar abort. I tillegg ble jenters situasjon og oppvekstmuligheter i fattige land for første gang trukket særlig frem.

– Alle gode krefter må jobbe sammen nå. Hvis ikke risikerer vi å tape alt det vi vant i Beijing. Og det står millioner av liv på spill, understreker Mlambo-Ngcuka.

– Ting er vanskeligere

Året før Beijing, under en stor internasjonal konferanse i Kairo, hadde fundamentet blitt lagt for en ny FN-organisasjon, FNs befolkningsfond (UNFPA). Og kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter var hovedfokus. UNFPA er en av organisasjonene som nå har mistet all økonomisk støtte fra USA.

– Hadde vi reist til Kairo i dag, ville ingen snakket høyt om seksuelle og reproduktive rettigheter. Man ville i stedet snakket mer diffust om helse, sier lederen for UN Women.

Mlambo-Ngcuka var nylig i Oslo for å møte utenriksminister Børge Brende og politikere på Stortinget. Hun er tydelig bekymret, ikke bare for følgene av at Trump-administrasjonen har gjeninnført den såkalte munnkurv-regelen («the Global Gag Rule») som trekker all støtte til organisasjoner som jobber med spørsmål knyttet til abort. Hun er bekymret for kvinners stilling i verden generelt. Hun er bekymret for at «murer som ble revet ned for 10-20 år siden, nå bygges opp igjen».

Normer og stereotyper

– Hva mener du er de viktigste seirene i kvinnekampen, og hvor ser vi tilbakeslagene?

– Vi har vunnet mange seire når det gjelder å innføre nasjonale lover mot diskriminering av kvinner. Men i mange land har lovene lite slagkraft, fordi nor-

mene og stereotypene ikke har endret seg. For eksempel, det fins lover som skal sikre kvinner like økonomiske rettigheter, men samtidig har kvinner ikke den samme arveretten som menn, sier Mlambo-Ngcuka til Bistandsaktuelt.

Hun nevner også statistikk som viser at det fortsatt er mye vanskeligere for kvinner å ta opp lån, til tross for at «all erfaring viser at kvinner er bedre enn menn til å betale tilbake». Når det gjelder seksuelle og reproduktive rettigheter påpeker FN-toppen at «de som bestemmer over kvinnens kropp stort sett er menn».

– Se på FN. Det er overveiende en mannlig institusjon. Statsoverhoder og justisministre er overveiende menn. Du har en hær av menn som bestemmer hvordan en kvinnes kropp skal fungere. Og i altfor mange land er kvinnene ikke i stand til å snu på dette.

Populisme, religion og nasjonalisme

– Men hvordan vil du forklare den negative trenden som finnes akkurat nå? Er det politikernes skyld, eller folket som velger disse politikerne?

– Vel, det er egoismen og egeninteressene som dominerer, og når det er menn som styrer går de gjerne imot kvinners interesser. Populistiske ledere har vunnet fram med sine budskap, som igjen har gitt bensin til de som tidligere har gjemt seg i skapet med sine kvinnefiendtlige holdninger.

Kvinnebevegelsen har ikke lykkes godt nok i å mobilisere menn og gutter, mener lederen for UN Women. Hun mener at det i mange miljøer hersker en stor misforståelse om at «det kvinner har vunnet, har mennene tapt».

– Mange menn føler at «truslene» fra kvinner har akkumulert, at kvinner har invadert deres territorier. Vi har ikke lykkes i få dem med på at kvinnefrigjøring betyr frigjøring av hele samfunnet.

Misbruk av religion

– Tror du dette også handler om at religionene igjen vinner politisk terreng? Som vi ser i Latin-Amerika, USA, Russland, Midtøsten – med kristenkonserverne, ortodokse og ekstreme muslimer...

– Ja. De som sitter ved makten bruker religionen for å rettferdiggjøre patriarkatet. Religion, ultra-nasjonalisme og andre arkaiske ideologier blir brukt for å ekskludere mennesker. De blir et

– FN er overveiende en mannlig institusjon. Statsoverhoder og justisministre er overveiende menn. Du har en hær av menn som bestemmer hvordan en kvinnes kropp skal fungere, sier UN Women-leder Phumzile Mlambo-Ngcuka, tidligere visepresident i Sør-Afrika.

Foto: Mimsy Møller / Samfoto / NTB Scanpix

tilfluktssted for dem som ønsker å frata kvinner det de har vunnet fram med, fordi de mener at kvinnene har røvet noe fra dem.

Men det er en illusjon at menn har tapt så mye, understreker Mlambo-Ngcuka. Det er ikke underbygget av fakta.

– Hvis du ser på statistikk over kvinner i ledende stillinger eller statistikk over økonomi og fattigdom, ser du at kvinnene fortsatt er taperne. Ikke mye har endret seg.

– Må jobbe på grasrota

Den 61 år gamle lederen for UN Women har tidligere vært parlamentariker og visepresident i Sør-Afrika. Da hun nylig deltok på et seminar i Oslo i regi av organisasjonene FOKUS og Sex og Politikk, valgte hun å innlede med en personlig erfaring – en historie fra Sør-Afrika på midten av 90-tallet, da hun selv deltok aktivt i kampen for en ny abortlov.

– Min mor var både sykepleier og

en sterkt troende katolikk. Hun ble etterhvert overbevist om at kvinners mulighet til å velge abort var viktig for å redde liv. Og når hun var ute blant folk og snakket om det, trodde folk på henne – mer enn de trodde på meg, sier Phumzile Mlambo-Ngcuka.

Budskapet i historien er at det er viktig å ta seg god tid til å jobbe på grasrota, snakke et språk folk forstår og alliere seg med alt fra tradisjonelle ledere til lokale helsearbeidere.

Innsikt i folks liv

– Vi må jobbe på tvers av generasjoner. Og vi må prøve å leve oss inn i situasjonen til kvinnene det gjelder, enten det er en fattig religiøs kvinne på landsbygda i Sør-Afrika eller en dypt troende muslimsk kvinne i Afghanistan, understreker lederen for FNs kvinneorganisasjon.

– Man kan ikke ta snarveier. Og man kan ikke bare komme utenfra og fortelle kvinner og menn i landsbyer og townships hva som er bra for dem. Vi må gjøre budskapet relevant for dem. Da vi kjempet for abortloven i Sør-Afrika måtte vi bli lenge på hvert sted for at folk skulle åpne opp.

Phumzile Mlambo-Ngcuka og hennes kampefeller vant fram og sørget for

«Alle gode krefter må jobbe sammen nå. Millioner av kvinneliv står på spill.»

innføringen av en ny abortlov i Sør-Afrika i 1996. Et av resultatene var at dødsfall på grunn av utrygge aborter ble redusert med 90 prosent, forteller hun.

– Vold – en folkehelseepidemi

– Hva mener du er den aller viktigste kampsaken for kvinner i verden akkurat nå?

– Det er vanskelig å velge én kampsak. Alt henger sammen med alt. Men kjønnsbasert vold er den aller mest umenneskelige formen for diskriminering. Og for å bekjempe vold mot kvinner, må man bekjempe de bak-enforliggende årsakene, for eksempel at altfor mange kvinner er økonomisk avhengige av sine menn.

I tillegg må vi jobbe med å avvikle holdninger og normer som gir aksept for at menn opptrer aggressivt og brutalt, påpeker lederen for UN Women.

– Vold mot kvinner er en folkehelseepidemi. Det er et menneskerettsbrudd. Det er et økonomisk problem. Det er alt i ett!

Tautrekking

Trump-administrasjonens gjeninnføring av «The global gag rule» har satt sinnene i kok i mange land og blir om-

talt som et stort tilbakeslag ikke bare for abortsaken og kvinners helse, men også for kvinners rettigheter generelt. Samtidig mener lederen for UN Women at vi ikke skal fortvile. Kvinnekampen har alltid gått i bølger, fastslår hun.

– Akkurat nå er det mye oppstyr og en sterk følelse av tilbakeslag, spesielt for organisasjoner som jobber med familieplanlegging. Samtidig er kampviljen vekket. Det foregår en tautrekking mellom konservative krefter og oss som kjemper en omkamp for å beholde det vi vant fram med på 70-, 80- og 90-tallet.

Phumzile Mlambo-Ngcuka avslutter med å rose et initiativ fra en nederlandsk minister. #SheDecides startet opp i slutten av januar, som et motsvar til Trumps munnkurv-regel, og har raskt bredt om seg. Det begynner å likne en verdensomspennende folkebevegelse.

– Nederland, Norge og alle de andre landene og organisasjonene har sammen klart å skape en felles plattform i kampen for kvinners helserettigheter. Det er spesielt flott at #SheDecides har klart å engasjere og mobilisere de unge – med et tydelig budskap til verdens ledere: Hun bestemmer! ■

Kommentar Eva Bratholm

Kunnskap koster

SEND PENGER OG SEND FOLK! Slik lød det lenge i bistanden, når giver var i møte med mottaker. I dag er ropet etter penger lavere, mens ønsket om folk, helt spesielle folk – bare er økende.

Send ekstraordinær, bred og god kompetanse, heter det gjerne nå. Fattige land ønsker assistanse til å bygge opp bl.a. skattesystemer, revisjon, finansforvaltning, statistikk, ressurs- og naturforvaltning, eiendomsregistre og ikke minst lovverk. Noe som må til for at landet skal kunne klare seg selv og være i stand til å finansiere sin egen utvikling. Det gjelder i ekstrem grad land som har store og lukrative naturressurser.

DET ER HER de eksterne konsulentene kommer inn i bildet. Etterspørselen fra fattige land er stor, mens norske offentlige institusjoner har arbeidskrevende oppgaver hjemme og ikke mye folk å avse til bistandsarbeid.

Derfor må bistandsmyndighetene leie inn konsulenter med spesialkompetanse for å bistå fattige land. Innleie er dessuten rasjonelt fordi det dreier som avgrensede oppdrag på forskjellige fagfelt i relativt korte perioder.

Men kunnskap koster. Etterspurt spesialkompetanse har en markedspris som også bistandsmyndighetene må forholde seg til. Akkurat som man kan synes leiligheter i sentrale strøk er dyre, må man se realiteten i øynene. Men ikke stirre seg blind, det vil alltid bli diskutert hva prosjekter kan og skal koste.

UANSETT, prisen må være riktig. Derfor innleies slike konsulenter i åpne anbuds konkurranser, hvor pris, kompetanse, gjennomførings-eвне og erfaring vektet i forhold til oppgave og formål.

Bruk av konsulenter i bistanden fører stadig til presseoppslag, både i norske og internasjonale medier. I Storbritannia har det vært en serie med saker som fordømmer at britiske konsulenter tar av bistandskaka.

Slik kan det sees, men man kan også tenke at konsulent-innsatsen kan bidra til å gjøre bistand mindre nødvendig.

Vi snakker om krevende oppgaver. Dersom et fattig land trenger assistanse til å bygge kapasitet og strategi for å forhandle skatt med durkdrevne internasjonale selskaper, nytter det ikke å komme med en utvekslingsstudent. Det krever kompetanse som er høyt spesialisert og av udiskutabel kvalitet.

HER I NORGE vet vi hvor viktig det er at inntektene fra olje- og gassvirksomhet forvaltes på en god måte og kommer fellesskapet til gode. Nettopp denne norske erfaringen er sterkt etterspurt og bistandsprogrammet Olje for utvikling har gode resultater.

Noe av dette er oppnådd ved hjelp av skarpskodde spesialister som også har erfaring fra norske myndigheter. Det har hatt en utgiftsside, men det har samtidig betydd mye for fattige land som har fått bistand til å disponere inntekter fra naturressurser til beste for befolkningen. ■

«I Norge vet vi hvor viktig det er at inntektene fra olje- og gassvirksomhet forvaltes på en god måte», skriver Eva Bratholm og peker på at slik kunnskap også er etterspurt av utviklingsland. Foto: NTB Scanpix

Meninger

Vi må bekjempe seksualisert vold i konflikt

Forenklinger og stereotyper preger tenkingen om seksualisert vold. Den som har ødelagt beinet i krig anerkjennes og hedres, mens den som har fått ødelagt underlivet blir usynliggjort, stigmatisert og utsatt, skriver

Laila Bokhari, statssekretær i UD

Der konflikter herjer brytes institusjoner og infrastruktur ned langt raskere enn vi kan bygge. Der mennesker mangler muligheter, står samfunnsutviklingen svakt og fellesskapet ustøtt. Der menneskerettigheter er under press, ulmer konflikter under overflaten. Derfor må vi tenke og handle helhetlig.

Dette fortalte Yanar Mohammed meg, da hun nylig var i Norge. En sterk stemme fra Irak som driver sheltere (gir trygg bolig, red.anm) for kvinner som har kommet ut av ISIL-fangenskap. Mange av disse er også ofre for seksualisert vold, noen er brukt som sexslaver, og de har grufulle historier å fortelle.

Hun forteller meg noe vi vet, men der vi fortsatt har en lang vei å gå.

Bærekraftsmålene gir oss retningen. Reformen er på gang i FN og i det enkelte land. Vi skal jobbe mer med konfliktforebygging og arbeide for politiske løsninger når konflikten er et faktum.

Vi leverer ikke helhetlig og godt nok. Og få områder illustrerer dette så godt som kampen mot seksualisert vold i konflikt.

Stereotyper

Forenklinger og stereotyper preger både tenkingen og innsatsen i mange sammenhenger. Den som er såret etter bombeangrep bærer en krigsskade, mens den som er såret av seksualisert vold bærer en fortiet skam. Den som har ødelagt beinet anerkjennes og hedres, mens den som har fått

ødelagt underlivet blir usynliggjort, stigmatisert og utsatt.

Fortsatt privatiseres seksualisert vold. En uønsket graviditet blir kvinnens eget problem; skammen noe hun selv må bære. Og likevel er en voldtekt mer effektiv enn mange våpen i å rive familier og samfunn i stykker. Seksualisert vold undergraver stabiliteten vi søker å bevare, underminerer freden vi strever med å skape. Dens offer er mange flere enn den mannen eller kvinnen, jenta eller gutten som ble utsatt for overgrepet. Og seksualisert vold begynner ofte før den væpnede konflikten har begynt, og fortsetter etter at den er slutt.

Det spiller liten rolle for den enkelte om overgrepene er iverksatt av militære ledere, eller kun er tolerert av dem. Om det er nasjonale styrker som utøver volden, opprørsgrupper, voldelige ekstremister eller rett og slett naboen. Men denne kompleksiteten må vi ha med oss i innsatsen vår.

Et alvorlig rettighetsbrudd

Om vi på alvor vil bygge motstandskraft i lokalsamfunn, forebygge konflikt og bevare fred, om vi vil jobbe for inkluderende vekst og bærekraftig utvikling i konfliktområder, så må vi ta alt dette på alvor: At seksualisert vold er et alvorlig brudd på internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene, og at volden utgjør et betydelig utviklings- og sikkerhetspolitisk problem, som krever målrettede tiltak.

Derfor må vi sørge for at de inter-

nasjonale forpliktelsene etterleves, både på hjemmebane og i hvert enkelt land. Kjønnsperspektivet må prege arbeidet vårt fra forebygging til gjenoppbygging.

Vårt fredsbevarende personell må læres opp slik at de ikke bare unnlater å begå overgrep selv, men også analyserer godt, forstår og følger opp når innsats mot seksualisert vold inngår i operasjonens mandat. For det blir ikke fred og sikkerhet verken for den enkelte eller for samfunnet dersom seksualisert vold er utbredt. Selv om geværene har stilnet.

Humanitære operasjoner

Vår humanitære innsats må reflektere både menns, kvinners og barns behov. Seksualisert vold må inn i analysene og møtes med gode tiltak. Operasjonene må ha mandat og ressurser til å følge opp, tilpasset utfordringene i det enkelte land.

Seksualisert vold må stå på agendaen i fredsprosesser, og på papiret i våpenhvileavtaler. Straffrihet må bekjempes og ledere stilles til ansvar.

Vi kan ikke lene oss tilbake når fredsavtaler er inngått. I stabilisering og fredsbygging må vi ha dette høyt på agendaen. Vi må sette stater i stand til å forebygge, etterforske og straffefølge seksualisert vold, bekjempe stigmaet, tilby helsetjenester og legge til rette for reintegrering og forsoningsprosesser som ivaretar de som er rammet.

Derfor er kampen mot seksualisert vold en tverrgående prioritering i alt vårt freds- og sikkerhetsarbeid.

Flere kvinner i uniform

Flere kvinner må til for å styrke fredsoperasjoner. 40 prosent av politipersonelet i Norge sender ut kvinner, og vi jobber med å øke andelen kvinnelige, militære utsendte. I 2014 bidro Norge med den første kvinnelige styrkesjefen i en FN-operasjon noen

sinne. En norsk kvinne var første spesialrepresentant for kvinner, fred og sikkerhet i NATO.

Vi bygger kompetanse i egne rekker, og jobber tett med Den afrikanske union og flere afrikanske land, for å bistå dem i deres arbeid.

På humanitær side jobber vi med våre sivilsamfunns partnere og FN-systemet. Vi har lenge stilt krav til organisasjoner som mottar norske humanitære midler: De må lytte til kvinner og menn for å ivareta deres ulike behov. Vi jobber med å konkretisere forventninger og rapporteringskrav.

Innsats via FN

I FN følger vi prosessene tett. Vi støtter spesialrepresentanten for seksualisert vold i konflikt og har nær dialog med UN Women, som styrker sin innsats for at FN skal levere bedre for jenter og kvinner i humanitære kriser. Gjennom FNs befolkningsfond hjelper vi ofrene med medisinsk og psykologisk traumebehandling, og gjennom Gender Standby Capacity Project bidrar vi til at eksperter bistår der det trengs.

Colombia-prosessen er et eksempel på hva man kan få til når ofre for

Månedens
spaltist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Et nødvendig lærerløft mot stigmatisering

På grunn av lærernes manglende kunnskap og dårlige holdninger sliter funksjonshemmede med å nyte godt av den økte bistanden til utdanning, skriver Morten Eriksen som er daglig leder i Atlas-alliansen.

■ DEBATT

«Også jeg har svette sokker. Dét er fullstendig irrelevant for menneskene som bor her»

NRKs Sverre Tom Radøy korrespondentbrev fra Den sentral-afrikanske republikk, «Brev med odør», er merkelig lesning, skriver nordmann og kongoleser Janvier Nzigo.

■ DEBATT

Flyktninger i eget land trenger bedre beskyttelse

Vi trenger en ny tilnærming til humanitære kriser og bedre beskyttelse for internt fordrevne, skriver Stephen O'Brien, undergeneralsekretær for humanitære saker i FN og Tegegnetwork Gettu, undergeneralsekretær i UNDP.

seksualisert vold blir hørt. Avtalen slår fast at straffrihet ikke aksepteres.

I Nigeria har vi nylig startet et samarbeid om kvinner, fred og sikkerhet og voldelig ekstremisme. Når kvinner som har vært kidnappet og tvangs-giftet med Boko Haram-soldater selv klarer å rømme eller blir satt fri, trenger de psykososial oppfølging og helsehjelp for seg selv og barn sine. Men de må også få mulighet til å være med å prege samtalen om fred, forsoning og Nigerias fremtid. For hva skjer om

«Vi leverer ikke helhetlig og godt nok. Få områder illustrerer dette så godt som kampen mot seksualisert vold i konflikt.»

de som har følt krigens redslar på egen kropp holdes utenfor? Ofrene er ikke bare ofre. De er aktører som vil forme sin egen fremtid. Derfor er utdanning og jobbskaping også viktig her.

Alenegang er ikke svaret

Humanitær bistand må henge sammen med langsiktig utvikling, men også med konfliktforebygging og konfliktløsning. Om vi jobber isolert og hver for oss står vi ikke bare i fare for å duplisere innsatsen. Vi risikerer også å miste helheten av syne.

«Vi må tenke og handle helhetlig», sa Yanar Mohammed fra Irak. Om vi insisterer på å se det større bildet, vil det trolig kreve mer av hver enkelt i en overgangsfase. Men på den måten bygger vi mer solid, og vi bygger sammen – for en bedre fremtid. ■

Øyvind Eggen

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Laila Bokhari, statssekretær i Utenriksdepartementet for Høyre. Hun har tidligere forsket på terrorisme og politisk vold i Midtøsten.

Foto: Espen Røst

Sett fra sør

Kizito Makoye, Dar es Salaam

Når flommen rammer deg selv

SJOKK, PANIKK OG FRYKT... Min datter Karen, hennes mor og jeg selv ble revet mellom et vell av følelser da huset vårt ble truffet. Smellet var kraftig som et bombedrønn, og vinduer og vegger ble knust.

– Far, far, vi kommer til å dø! Jeg vil ikke dø, far, skrek min ni år gamle datter i fortvilelse og dødsangst.

Jeg opplevde det frykteligste øyeblikket i mitt liv som forelder. Min kjære datters liv var i fare på grunn av en naturkatastrofe, og jeg selv var nesten maktesløs.

Dar es Salaam hadde på dette tidspunkt opplevd tre døgn med sammenhengende styrtregn. Jeg grep et teppe og styrtet ut av huset, bare for å bli møtt av en brølende flodbølge av flomvann blandet med rå kloakk, som sendte kaskader av plastsjøppel, steiner og gjørme inn i huset vårt. Jeg så at en av ytterveggene var ødelagt, slik at flomvannet strømmet inn.

Ekstremvær kan være en fjern bekymring. Inntil den dagen da flomvannet strømmer inn gjennom din egen dør. Vi fikk panikk.

Kona mi Tumaini og jeg vasset gjennom vannet, som hadde nådd oss til midjen, mens vi strevde med å berge våre hardt opptjente verdier, blant dem kopier av mine akademiske vitnemål, sofagrupper, stereoanlegg, den dyre mobiltelefonen min (som er så viktig i jobben), klær og alt annet som var blitt oversvømt av vannet.

MARERITTET VI OPPLEVDE for nesten en måned siden er den brutale virkeligheten for mange av innbyggerne i den tettbefolkede storbyen Dar es Salaam. Byen plages nemlig av hyppige styrtregn under regntida som kommer to ganger i året, og resulterer ofte i flommer som tvinger tusener av mennesker fra sine hjem og forårsaker materielle skader for mange millioner dollar.

Tegeta Nyaishoz, nabolaget der vi bor i Dar, opplever flom hvert år. Området mangler skikkelig avløps-system, og dårlig byplanlegging fører til at naturlige farer ofte utvikler seg til menneskeskapt katastrofer.

Dar er en av de raskest voksende byene i Afrika. Nesten 70 prosent av byens fire millioner innbyggere bor i uformelle bosettinger. Risikoen for flom og oversvømmelse er spesielt høy i tett befolkede områder som Nyaishoz.

Styrken i flommen denne gang kom som en overraskelse, men også som en brutal påminnelse om at denne viltvoksende storbyen strever med å håndtere en raskt økende befolkning. Det virker som byen blir stadig mer utsatt for naturens herjinger, som nå skjer nesten hvert år. Situasjonen påvirkes samtidig negativt av myndighetenes dårlige planlegging og manglende politisk vilje til å fikse utslitte avløpssystemer og annen infrastruktur.

FOR MEG OG MIN FAMILIE var dette en smertefull påminnelse om at vi burde ha tegnet en privat forsikring, som ville hjulpet oss å sette huset i stand igjen og kompensert for tapet av de eiendelene vi mistet. Men som en frilans-journalist med sporadiske heller enn faste inntekter, unngår jeg helst å inngå langsiktige avtaler som vil koste meg penger. Kanskje er kortsiktighet en del av overlevelsesinstinktet.

Som journalist har jeg skrevet mye om følgene av klimaendringer. Jeg har jevnlig vært vitne til at myndighetene i Dar es Salaam har berget flomofre fra deres oversvømte hjem i lavtliggende distrikter, etter som stadig mer ekstremt styrtregn har kastet seg over byen.

Men jeg hadde aldri forestilt meg at det ekstreme været skulle ramme min egen familie, huset vårt og eiendelene. ■

Flere saker skrevet av lokale reportere i Afrika kan du lese i vårt nyhetsbrev: www.bistandsaktuelt.no/nyhetsbrev

36 Portrett

Jungelens telegrafister

En sindig sørlending og en høyrøstet nordlending. En korgutt og en blitzer. Sammen har de sendt sitt budskap ut til folket via Jungeltelegrafene – hver lørdag ettermiddag, i 20 år.

Av Nina Bull Jørgensen (tekst) og Ken Opprann (foto)

En etasje opp med heisen fra NRKs radioresepsjon – forbi studio 1, 2, 3 og 4 – finner du et kontor med et skilt på døra der det står: «Folk, jazz og sånn...»

– Det er vi som er «og sånn»-laget, forklarer Sigbjørn Nedland og ler av sitt eget ordspill (ozonlaget...).

Og sånn... Av mange også kalt «verdensmusikk».

Det er et uttrykk verken Arne Berg eller Sigbjørn Nedland er begeistret for. Musikken de to NRK-profilene serverer kan ikke puttes i én boks, mener de. Det trengs mange bokser for å romme alt fra kubansk hiphop til klassisk indisk sitarmusikk, ørkenblues fra Mali, popmusikk fra Sør-Afrika, soukous, mbalax, mbira, marrabenta...og hva det nå heter alt de har presentert oss lyttere for.

– «Verdensmusikk» er bare et begrep som ble funnet opp for at man skulle vite hvor man skulle plassere skivene i hylla i platebutikken. Det var jazz, klassisk, pop, rock ... Musikken til det kubanske bandet Orishas ble for eksempel kalt «verdensmusikk» – helt til de slo igjennom på MTV og ble superstjerner i USA. Da het det plutselig hiphop. Meningsløst, sukker Berg.

– Man må jo heller fortelle hva musikken virkelig er, sier Nedland.

Og det har han gjort i over 20 år. Siden 8. mars 1997 har Jungeltelegrafene på NRK P2 kringkastet sang, riff og rytmer fra hele verden – i skjønn forening med samfunnsengasjement og innsikt om historiene bak musikken.

Helten fra Pop Spesial

Nedland satt bak mikrofonen helt fra starten av. Berg kom med på laget sju år senere, i 2004. Plutselig var den elleve år yngre musikknerden sparringpartner med en av sine store helter fra ungdomstida på 70-tallet.

– Som 16-åring gikk jeg og ventet i 6 dager og 23 timer – hver eneste uke – på det eneste programmet på NRK som jeg synes var interessant. Det var Pop Spesial med Sigbjørn Nedland, forteller han – programlederen som turte å spille Sex Pistols på norsk radio og intervjuet «alle de store», fra Bob Marley til George Harrison, Leonard Cohen og punklegendene the Damned, for å nevne noen.

– Og nå står du ved siden av ditt tenårsidol...

– Mmmm ..., svarer 57-årige Berg. – Det føles ikke helt sånn nå da, mumler 68-årige Nedland.

Begge ler. Den ene latteren markant råere enn den andre.

Yin og yang

En kilde vi snakker med omtaler de to som Yin og Yang – viktige uttrykk fra kinesisk filosofi, om motsatser som utfyller hverandre.

– *Yin og Yang, er det treffende?*

– Det kan nok være. Du finner ikke to mer ulike mennesker enn oss. Men vi trives veldig godt med å være forskjellige. Vi komplementerer hverandre, sier Nedland.

– Og så er det veldig fint at Sigbjørn er såpass diplomatisk som han er, sier kollegaen.

– *Det er ikke du?*

– Ikke så veldig diplomatisk, nei. Jeg går ikke rundt og er sinna og slem, men jeg er nok mer høyrøstet og «bråkat» enn han Sigbjørn. Mye mer «arma og bein» og høy latter. Sigbjørn er litt mer sindig, og tvers igjennom snill, konstaterer Berg.

Et kort biografisk riss sier også sitt: Nedland vokste opp på Sørlandet, i «dalstrøka innafor». – Jeg har vært sangleder for ten-sing-koret New Deal, og jeg forsterket Mandal Sangforening på førstetenor-plass. I min ungdom sang jeg også i Gymnas-koret i Mandal, forklarer sørlendingen.

– Kor i hælvet?! repliserer nordlendingen. Godt fornøyd med nok et festlig ordspill.

Bannskapens og den høye latterens trofaste beskytter vokste opp i Tromsø, før han tidlig på 80-tallet tok gitaren under armen og ble gatemusikant i Oslo og rundt i Europa.

– Jeg spilte for eksempel på T-banen i London og Frankfurt, og blant turistene i Venezia, forteller han.

Mens den ene etterhvert var godt etablert i NRK, hadde den andre blitt en rebelsk blitzer og radioprater i nærradiostasjonen radiOrakel. Arne Berg var til og med den som fant på selve navnet «Blitz», da Blitz-huset ble etablert i Pilestredet i 1983, hevder han. Og det er tromsøværingen stolt av.

Tross ulikheter, både i bakgrunn og framtoning, deres store lidenskap er den samme: Grenseløs musikk.

«Som 16-åring gikk jeg og ventet i 6 dager og 23 timer – hver eneste uke – på det eneste programmet på NRK som jeg syntes var interessant.»

HVEM?

Sigbjørn Nedland og Arne Berg

■ **Yrke:** Musikkjournalister i NRK.

■ **Aktuell:** Har i 20 år servert musikk fra hele verden i programmet «Jungeltelegrafene».

Ser etter likheter

– Jeg har aldri vært glad i skillelinjer, verken i musikken eller mellom mennesker og kulturer. Jeg har alltid likt å åpne opp og se etter fellestrekk, sier Nedland.

«Jungeltelegrafene møter Bill Booth, amerikansk musiker fra keltisk-preget område i Maine som har slått seg ned i Norge. Ellers blir det et nytt dypdykk i kinesisk musikk med både tradisjons- og rockelementer, og vi starter en ny serie om russisk musikk i skjæringspunktet mellom tradisjon og modernitet. Dessuten skal vi til korrupsjonens vepsebol Panama.»

Slik lyder en tilfeldig valgt episodebeskrivelse fra de siste ukene. Jungeltelegrafistene slutter aldri å overraske sine lyttere. Stadig nye destinasjoner, stadig ny musikk. Mangfoldet er enormt.

– Vi er veldig opptatt av musikk og hvor den kommer fra, hvorfor det er sånn, og alt det geografiske, sosiale og politiske ved musikken, sier Berg.

– Men det er alltid musikken som er hovedfokus, supplerer kollegaen.

– Migrasjon skaper musikk

Migrasjon og musikk har vært et stadig tilbakevendende tema i Jungeltelegrafene.

– All den dominerende musikken i det 20. århundre er et indirekte resultat av slavehandelen og utreisen til Amerika. Og det samme foregår i Europa i dag, forklarer Arne Berg.

– Du kan ikke tenke deg blues, rock'n roll, jazz, samba, tango, salsa og reggae uten slavetrafikken og migrasjonen til Nord- og Sør-Amerika. Mens i dette århundret er det kommet folk til England fra India og Karibia, til Norge fra Pakistan og Somalia, til Tyskland fra Tyrkia, til Frankrike fra Vest-Afrika – og alt dette påvirker musikklivet. Ny musikk skapes hver eneste dag.

– Det tragiske er at dette har ikke mediene fått med seg. Her i Norge tror vi musikkens verden består av Skandinavia, Storbritannia og USA. Og mer fins ikke, hvis du hører på

Sigbjørn Nedland og Arne Berg er svært forskjellige typer, men har «komplementære ferdigheter». Begge er opptatt av å utvide lytternes musikalske horisont.

Foto: Ken Opprann

norske radiokanaler, sier Sigbjørn Nedland.

Jungeltelegrafens i NRK P2 er det åpenbare unntaket.

Løfter fram nye landsmenn

Under feiringen av Jungeltelegrafens 20-årsjubileum nylig fikk Arne Berg en aha-opplevelse. Han skjønnte at programmet var «noe mer enn bare en morsom og interessant arbeidsplass for to gråhårede musikkelskere».

– Vi hadde invitert endel gjester som vi har hatt besøk av i studio opp igjennom årene. Og i 2008-2010 hadde vi en konkurranse der vi hentet fram debuterende artister. Den første vinneren var et band som het UDI – Underdogs International. Det besto av bosniere som hadde vokst opp på asylmottak i Norge. De var ironiske og morsomme, og har senere etablert seg som musikere, humorister og samfunnskommentatorer, forteller Arne Berg.

Det gikk opp for programlederen hvor viktig det hadde vært for de

unge bosnierne å vinne den konkurransen, med muligheten til å opptre på en scene og bli kringkastet på norsk radio. Berg skjønnte plutselig at radioprogrammet spiller en viktig rolle i det norske samfunnet.

– Jeg hadde aldri tenkt på oss som viktige. Vi har vært et marginalt program i en liten kanal. Nå ser jeg likevel at det betyr mye for folk.

– Vi har god kontakt med det internasjonale miljøet i Norge, også de unge. Vi vet hva som rører seg av artister som har utenlandsk bakgrunn, tilføyer Sigbjørn Nedland. Men da de fikk tilbud om å ha de norske superstjernene Nico og Vinz med på sendinga sa de «nei».

– Det er litt pinlig. Vi visste ikke hvem de var, sier Arne og ler høylytt

«Her i Norge tror vi musikkens verden består av Skandinavia, Storbritannia og USA. Og mer fins ikke.»

enda en gang. – Men det var før de slo igjennom, mens de ennå het Envy, fortsetter han unnskyldende.

Programerklæring

Mens kollega Berg er opptatt med å unnskyldte Nico og Vinz-blemme, har Nedland tenkt ut en seriøs programerklæring: – Målet med programmet er å åpne øynene og ørene til det vanlige trauste norske publikum. Det er veldig mye musikk der ute som mange ikke vet at de liker. Så det er også veldig viktig for oss, sier Nedland.

– Og hvor godt har dere lykket med det?

– Vi har ikke lykket godt nok. Da ville vi vært på den største kanalen og hatt en helt annen publikumsopplutning. Men vi har tross alt klart oss ganske bra i P2-landskapet. Med mellom 60 000 og 160 000 lyttere er vi et av de mest hørte programmene i kanalen, fastslår han.

– Kan musikk skape fred?

Ved siden av å formidle musikk gjennom radio, har Sigbjørn Ned-

land vært med på å produsere mye musikk selv, alltid med et mål om å forene musikere fra ulike kulturer og stilarter. Med støtte fra Norad og flere andre offentlige og private sponsorer har han i tillegg dratt i gang en rekke bistandsprosjekter, blant annet til støtte for musikere i Tanzania, kvinnelige musikere i Afrika og fred i Midtøsten.

– Kan musikk skape fred?

– Ja. Musikk kan skape det meste. Også krig. Men jeg tror det er bedre egnet til å skape fred. Da vi holdt på med Midtøsten-prosjektet – der vi fikk palestinske, israelske og norske musikere til å spille sammen som ett band – da hadde vi mye krig. Men etter prosjektet sa både israelerne og palestinerne: «Vi kan jo aldri slåss mot noen vi har sittet ned og spilt musikk sammen med ...»

Arne Berg supplerer:

– Musikk er viktig for at folk skal møtes. Og musikken absorberer veldig mye spenning i samfunnet, den kan ofte være et sted hvor du får ut innestengt raseri og sorg. ■

38 Bakerst

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere.

Pressefrihetens dag, 2017.

Hva i all verden?

1 Hvem er dette?

2 Hva heter hovedstaden i Saudi-Arabia?

3 I hvilken by ble de første moderne olympiske leker arrangert i 1896?

4 Hvilken pakistansk politiker ble drept i Rawalpindi i 2007?

5 Hva heter nordmannen som trener Nord-Koreas herrelandslag i fotball?

6 Hva står forkortelsen «www» for?

7 I hvilket land var Gamal Abdel Nasser statssjef?

8 Var Norges samlede bistand til Sør-Sudan på over 500 millioner kroner i fjor?

9 Hvilken farge har kobolt?

10 I hvilket land skåret argentinske Diego Maradona sitt berømte «Guds hånd»-mål?

11 Hvor mange stjerner er det i det kinesiske flagget?

12 Hvem oppfant dynamitten?

13 Hvem fikk Nobels fredspris sammen med Nelson Mandela?

14 Hvilken øy er verdens nest største?

15 Hvor mange ringer har det olympiske flagget?

10

16 Hva står IMF for?

17 Hvilket ben er kroppens største?

18 Hvem bestemmer hvor mye penger Norge skal bruke på bistand?

19 Hva er det latinske navnet på jordkloden?

20 Hvor langt er et maratonløp?

19

EKSPERTNØTTER:

- 1** Fra hvilket land kommer emmentalerosten?
- 2** Hvilken innlandssjø ligger lavest i verden?
- 3** Hvem skrev i 1993 boka «Makt og Bistand»?

1: Narendra Modi, statsminister i India. **2:** Riyadh. **3:** Athen. **4:** Benazir Bhutto. **5:** Jørn Andersen. **6:** World Wide Web. **7:** Egypt. **8:** Ja, 560 millioner kroner. **9:** Bia. **10:** Mexico. **11:** Fem. **12:** Alfred Nobel. **13:** Frederik Willem de Klerk. **14:** Ny-Guinea. **15:** Fem. **16:** International Monetary Fund. **17:** Lårbenet. **18:** Stortinget. **19:** Tellus. **20:** 42,2 kilometer. **Svar Ekspertnøtter:** **1:** Sveits. **2:** Dødehavet. **3:** Gunnar Garbo, tidligere ambassadør og Venstre-politiker.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Jørn Lemvik (61) går av som generalsekretær i Digni, som er misjonsorganisasjonenes paraplyorganisasjon.

Dette skjer av helsemessige årsaker, opplyser organisasjonen. I tiden fram til han slutter i Digni i januar 2018, går han over i en spesialrådgiverstilling for å fullføre viktige prosjekter. **Elizabeth Laura Walmann** er fungerende generalsekretær.

Nita Kapoor (60) går av som direktør for Fredskorpset når hennes andre åremålsperiode går ut 15. august.

Hun begynner som ny direktør ved Den internasjonale sommerskole ved Universitetet i Oslo. **Ambassadør Hege Hertzberg** overtar som leder av Fredskorpset i en seks-månedersperiode. Hun kommer fra stillingen som Norges ambassadør i Ghana.

Silje Hagerup (47) har begynt som seniorrådgiver i Forum for utvikling og miljø for å følge opp FNs bærekraftsmål.

Hagerup har 10 års erfaring som bistandsrådgiver på tuberkulose i LHL Internasjonal og var tidligere kampanjeleder for SLUG – nettverk for gjeldslette. Ved siden av en mastergrad i sosialantropologi fra Goldsmiths College, studerer hun til en mastergrad i folkehelsevitenskap ved NMBU på Ås.

Erik Aakre er ny avdelingsdirektør for Avdeling for metode og resultater i Norad.

Han har fungert i stillingen siden januar og har nå tiltrådt som ny leder. Han er utdannet innenfor samfunnsøkonomi, historie og internasjonal politikk fra London School of Economics og har master fra University of Cambridge. Han har 10 års erfaring fra avdelingen, og har også bakgrunn fra Utenriksdepartementet, konsulentbransjen og Fornyingsdepartementet.

Line Konstali (37) blir ny informasjons- og innsamlingsleder i HimalPartner.

Hun kommer fra en stilling som kommunikasjons- og administrasjonssansvarlig i Innsamlingskontrollen og har tidligere arbeidet i Apsis, Normisjon og som frilansskribent og kommunikasjonsrådgiver. Konstali tar over stillingen i juni etter **Terje Holmedahl** som blir pensjonist.

Fra Amnesty til Indias barn

Camilla Wallem Skare (48) er ansatt som daglig leder i organisasjonen Indias Barn. Hun kommer fra stillingen som kampanjeleder i Amnesty International.

– Hva var det som gjorde at du ville ha denne jobben?

– Jeg ønsker å bidra til en bedre fremtid for noen av de som trenger det mest. Indias Barn muliggjør både skolegang, kursing og høyere utdanning for våre fadderbarn. I tillegg får familier og lokalsamfunn helse- og ernæringskompetanse, og løsninger for de som trenger hjelp til å dekke noen av sine mest grunnleggende behov.

– Hvordan går det med organisasjonen nå om dagen?

– Faddertallene til Indias Barn har gått noe nedover de siste årene. Vi har nå stabilisert oss og har et mål om å øke faddermassen med 85 prosent innen utgangen av 2020.

– Hva blir dine viktigste oppgaver fremover?

– Ytterligere vekst i antall faddere her i Norge, slik at vi kan sikre utdanning for flere barn samt sikre finansiering av øvrige prosjekter. Gjennom bidrag fra norske givere sørger vi nemlig også for løsninger til lokalsamfunn rent vann, solcellelykter til husholdninger uten elektrisitet, symaskiner som gir alenemødre en inntektsmulighet, funksjonelle og hygieniske toaletter og andre viktige grep som letter hverdagen for familiene. ■

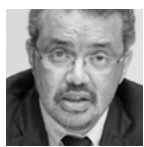
Helene Lie er ansatt som seniorrådgiver i Norges Vels internasjonale avdeling.

Hun har erfaring fra arbeid med verdikjedeutvikling og sosialt entreprenørskap både internasjonalt og i Norge. Lie har en bachelor i utviklingsstudier fra Universitetet i Oslo og en master i entreprenørskap og innovasjon. Hun er nå i ferd med å sluttføre en doktorgrad med fokus på inkluderende verdikjedeutvikling innen småskala meieri i Tanzania og Nicaragua fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Markus Nilssen Rotevatn (32) starter som fagrådgiver i Forum for utvikling og miljø.

Han skal jobbe med oppfølging av FNs bærekraftsmål, nasjonalt og internasjonalt. Rotevatn er tidligere leder i Changemaker og har de siste fire årene vært ansatt som politisk rådgiver og personal- og utviklingsleder i LNU – Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Han har styreerfaring fra Kirkens Nødhjelp og FN-sambandet.

Tedros Adhanom Ghebreyesus, tidligere helseminister i Etiopia, er valgt til ny leder for Verdens helseorganisasjon (WHO).

Etiopieren avløser Margaret Chan fra Hongkong som har ledet FNs helseorgan i ti år.

Rachana Sunar (23) fra Nepal er hedret med #HearMyVoice-prisen.

Prisen ble opprettet i 2015 med en donasjon fra Anita Krohn Traaseth på en halv million kroner, som var inntekt av boken «Godt nok for de svina – en leders refleksjoner om mot, sårbarhet og troverdighet». 23-årige Sunar er kjent for å ha frontet arbeidet mot barneekteskap i sitt hjemland. Hun reddet seg selv fra å bli barnebrud da hun var 15 år. To år etter startet hun sin egen organisasjon for å bekjempe den skadelige praksisen, og siden har hun stoppet over 40 barneekteskap.

Mark Green (56) overtar som sjef for USAID. Han har vært USAs ambassadør i Tanzania og har sittet som representant i Kongressen i fire perioder for Republikanerne. Den siste tida har han ledet demokratiorganisasjonen International Republican Institute. Green, som i sin ungdom var u-landsfrivillig som engelsklærer i Kenya, har også sittet i styret for organisasjonen Malaria No More og Millenium Challenge Corporation.

Mark Lowcock (54) fra Storbritannia overtar i september som leder for FNs humanitære arbeid (OCHA) og blir dermed også visegeneralsekretær i FN. Han kommer fra stillingen som toppembetsmann i Department for International Development (Dfid) i London. Han overtar etter Stephen O'Brien.

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Asle Olav Rønning
asle.o.ronning@gmail.com

Espen Røst

espenrost@gmail.com

Nina Bull Jørgensen

nbjorgensen@gmail.com

Administrasjon:

Ragnhild Eitungjerde Høyvik
Ba-Musa Ceesay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep

0030 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 12. juni 2017

Opplag denne utgaven:

19 500 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka

fredag 8. september 2017

1782*

BLI MED OSS PÅ FACEBOOK

*Antall følgere per 12. juni 2017

Jacob Bul er skuespiller og aktivist. Han og nærmere 100 andre sørsudanske kunstnere forsøker å bruke kunst for å bidra til en bedre utvikling i landet.

Foto: Ken Opprann

«South Sudan is our tribe»

Midt oppe i Sør-Sudans mange problemer med vold, etniske uro og humanitær krise, opererer en kunstnergruppe med sitt helt eget multi-kreative fredsprosjekt. Dette er ungdommens protest mot krig og politisk vanstyre. **Av Tor Aksel Bolle**

Vi er lei av vold, korrupsjon og etnisk hat. Vi bruker kunst for å skape engasjement og bevissthet blant folk, sier Jacob Bul.

Han er skuespiller og medstifter av den sørsudanske aktivistgruppa Ana Taban.

– De unge må bli hørt. De utgjør jo over 70 prosent av befolkningen her i landet. Hvis de unge nekter å slåss og sier hva de mener, så må politikerne og lederne endre kurs. Gruppa skal være en plattform for ungdommen i dette landet og bidra til at de bli hørt, sier Bul.

«Jeg er lei»

Den 28 år gamle skuespilleren og aktivisten forteller om hvordan han og nærmere 100 andre unge kunstnere har engasjert seg i kampanjen Ana Taban. Det er arabisk og betyr

«Jeg er lei».

Ifølge Bul blir uttrykket ofte brukt når sørsudanere snakker om krigen, korrupsjonen, de etniske konfliktene – kort sagt mange av de store problemene som Sør-Sudan sliter med.

– Vi var en del kunstnere som deltok på en workshop i fjor sommer. Folk kom fra ulike steder og fra ulike etniske grupper. Alle var like frustrerte og skuffet over utviklingen i landet. Så vi fant ut av vi måtte gjøre noe. Vi ville jobbe sammen for

«Til myndighetene har vi sagt at vårt mål er å bidra til fred i Sør-Sudan. Det er det jo ingen som kan være imot.»

Jacob Bul (28), skuespiller og aktivist

å endre situasjonen. Navnet vårt – Ana Taban – uttrykker både frustrasjonen, men også viljen til å gjøre noe. Dette må vi løse sammen.

– Kunst kan skape endring

– Men kan kunst virkelig endre noe i Sør-Sudan? Bidra til å løse de enorme problemene i landet?

– Vi har mange problemer i dette landet. Krig og sult, korrupsjon, nepotisme, politikere som spiller på stammetilhørighet og så videre. Det første vi må gjøre er å tenke på hva som skaper disse problemene, og så kan vi diskutere løsninger. Og vi kunstnere kan bidra med å skape refleksjon og diskusjon, sier Bul.

Ana Taban består av musikere, komikere, skuespillere, malere og graffitiartister. De arrangerer konserter, skuespill, stand-up og diskusjoner. De lager malerier og graffiti som man kan se flere steder i Juba. Ofte drar de i gang aktiviteter ute det offentlige rom. For eksempel på markedet eller på et gatehjørne.

– Folk blir veldig engasjerte. Og det er utrolig hva man kan skape av engasjement og refleksjon hvis man bruker en respektfull tone. Og humor! Folk i dette landet trenger sårt å le mer, sier Bul og smiler.

– Dette skal vi fikse

Han viser oss rundt inne på Aggrey Jaden cultural center, som er et slags hovedkvarter for gruppa. Senteret er oppkalt etter den avdøde sørsudanske politikeren Aggrey Jaden. Det er enkel standard, men stedet er preget av masse kreativitet og energi.

Steiner, trær, tomme oljefat, bord og bambusgjerdet er malt i friske farger. På flere av steinene er det malerier og slagord. Her og der henger det plakater. I den ene enden er det snekret en enkel scene. Ei hytte er full av malerier og annen kunst. På noen trær er det hengt opp en stort kunstverk med et tydelig budskap: «South Sudan is our tribe».

– Er det ikke farlig å kritisere politikere og å bruke kunst politisk i Sør-Sudan nå?

– Mange var redde da vi startet opp. Men det har gått bra. Vi har hatt noen samtaler med myndighetene og sagt at vårt viktigste mål er å bidra til fred i Sør-Sudan. Det er det jo ingen som kan være imot. Vi vil bidra til at sørsudanere fikser disse problemene sammen, sier Jakob Bul. ■

Ana Taban har laget ulike gatekunstverk som kan ses flere steder i hovedstaden Juba.

Foto: Ken Opprann

